

Ewaluacja polskiej współpracy rozwojowej udzielanej za pośrednictwem MSZ RP
w latach 2012-2015 w wybranych krajach Afryki i Bliskiego Wschodu
(Etiopii, Kenii, Tanzanii i Palestynie)

RAPORT METODOLOGICZNY

WARSZAWA, LIPIEC 2016

Zdjęcia na okładce:

- Dzieci w Lamu na boisku obok meczetu i madrasa oraz ekspertka, Marta Antosz
(2014 r, autor zdjęć: dr hab. Robert Kłosowicz, prof. UJ)
- Ulica w mieście Lamu na wyspie Lamu w Kenii i jedyny środek transportu na wyspie – osioł
(2014 r, autor zdjęć: dr hab. Robert Kłosowicz, prof. UJ)
- Sklep w Hebronie (przerwa w pracy:) (2015 r., autorka: Klara Sołtan-Kościelecka)
- Dziewczęta ze szkoły w Betanii (Al - Azzaria), na szkolnym dziedzińcu
(2015 r., autorka: Klara Sołtan-Kościelecka)
- Dziewczęta ze szkoły w Betanii oraz siostra prowadząca szkołę, u podnóża Góry Oliwnej, Getsemania
(2015 r., autorka: Klara Sołtan-Kościelecka)

Spis treści

I. WPROWADZENIE	4
I.1 OGÓLNE INFORMACJE NA TEMAT BADANIA	4
I.2. PODEJŚCIE DO EWALUACJI	6
II. KONTEKST PROCESU BADAWCZEGO	8
II.1. ETIOPIA	8
II.2. KENIA	15
II.3. TANZANIA	20
II.4. PALESTYNA	25
III. OPIS SPOSOBU WYKORZYSTANIA WSZYSTKICH METOD / TECHNIK BADAWCZYCH	31
III.1. OPIS SPOSOBU WYKORZYSTANIA WSZYSTKICH METOD / TECHNIK BADAWCZYCH	35
III.2. USZCZEGÓLOWIENIE PYTAŃ BADAWCZYCH	39
IV. OPIS ORGANIZACJI PRAC BADAWCZYCH.....	42
IV.2. ZESPÓŁ BADAWCZY I HARMONOGRAM PRAC	57
V. IDENTYFIKACJA OBSZARÓW, W KTÓRYCH WYSTĘPUJE PROBLEM Z POZYSKANIEM INFORMACJI NIEZBĘDNYCH DO WYKONANIA WSZYSTKICH ELEMENTÓW BADANIA EWALUACYJNEGO.....	62
VI. ZAŁĄCZNIKI – WSTĘPNE NARZĘDZIA BADAWCZE	63

I. WPROWADZENIE

I.1 OGÓLNE INFORMACJE NA TEMAT BADANIA

Badanie „Ewaluacja polskiej współpracy rozwojowej udzielanej za pośrednictwem MSZ RP w latach 2012-2015 w wybranych krajach Afryki i Bliskiego Wschodu (Etiopii, Kenii, Tanzanii i Palestynie); znak: BDG.741.010.2016” realizowane jest na zlecenie Ministerstwa Spraw Zagranicznych (dalej: MSZ) w kontekście polskiej współpracy rozwojowej. Wykonawcą badania jest **Fundacja IDEA Rozwoju** wybrana w drodze przetargu nieograniczonego.

Badanie realizowane jest w terminie od 22 czerwca 2016 r. do 21 grudnia 2016 r.

Głównym użytkownikiem badania będzie Departament Współpracy Rozwojowej MSZ, jednakże jego wyniki zostaną przedstawione również innym zainteresowanym departamentom Ministerstwa oraz instytucjom i organizacjom zaangażowanym w polską współpracę rozwojową, w tym organizacjom pozarządowym i jednostkom administracji publicznej.

CELE BADANIA

Bezpośrednim celem badania jest analiza efektywności, użyteczności, trwałości i trafności pomocy udzielanej ze środków rezerwy celowej na współpracę rozwojową.

Celem badania jest również:

- **identyfikacja głównych czynników mających wpływ na efektywność projektów** realizowanych w ramach polskiej współpracy rozwojowej oraz **wskazanie przyszłych kierunków rozwoju polskich działań pomocowych zwiększających ich efektywność**, a ponadto
- wypracowanie **wniosków i rekomendacji dla planów rocznych wynikających z założeń programu wieloletniego polskiej pomocy**, a także dla udziału Polski we wspólnym programowaniu UE.

Ponadto badanie może mieć pozytywny wpływ na **podniesienie jakości polityk publicznych w Polsce**, w tym przede wszystkim polskiej polityki zagranicznej.

ZAKRES BADANIA

Dla realizacji wyżej wskazanych celów konieczne jest przeprowadzenie następujących działań przez Wykonawcę:

- przeanalizowanie i przedstawienie działań prowadzonych w ramach projektów, które w największym stopniu przyczyniają się do realizacji celów polskiej współpracy rozwojowej;
- wyjaśnienie, czy identyfikowane były potrzeby beneficjentów oraz czy dokonano analizy ich wyjściowej sytuacji (w tym doświadczeń, planów rozwojowych, najpilniejszych potrzeb) w aspektach odnoszących się do wskazanych komponentów polskiej współpracy rozwojowej;
- zbadanie dostosowania inicjatyw przeprowadzonych w ramach projektów do kontekstu, w którym funkcjonują na co dzień beneficjenci (w szczególności do ich planów rozwojowych

oraz głównych potrzeb) oraz wyjaśnienie, które inicjatywy miały największy wpływ na poprawę sytuacji beneficjentów, a także opisanie konkretnych aspektów zmian;

- dokonanie ewaluacji sposobu monitorowania projektów przez ich realizatorów oraz wpływu tej wiedzy na sposób realizacji i podejmowanie kolejnych działań;
- zbadanie i opisanie tych aspektów polskich projektów, które wyróżniają się na tle działań innych polskich lub zagranicznych donatorów;
- przeanalizowanie rezultatów projektów oraz odniesienie ich do rezultatów zakładanych w dokumentach programowych i we wnioskach projektowych.

Badaniu ewaluacyjnemu poddany zostanie oddzielnie każdy projekt zrealizowany w ramach Komponentu I i Komponentu II.

PRZEDMIOT BADANIA

Przedmiotem badania ewaluacyjnego są działania polskiej współpracy rozwojowej przeprowadzone w wybranych krajach Afryki Wschodniej i Bliskiego Wschodu (Etiopii, Kenii, Tanzanii i Palestynie) w latach 2012-2015.

Proponowana **STRUKTURA BADANIA** składa się z dwóch części/ komponentów:

- **Komponent I:** Badaniu ewaluacyjnemu poddane zostaną inicjatywy zrealizowane w ramach polskiej współpracy rozwojowej udzielanej za pośrednictwem MSZ RP w latach 2012-2015, w trzech krajach Afryki (Etiopia, Kenia, Tanzania), finansowane ze środków rezerwy celowej budżetu państwa i pozostających w dyspozycji MSZ na współpracę rozwojową.
- **Komponent II:** Badaniu ewaluacyjnemu poddane zostaną inicjatywy zrealizowane w ramach polskiej współpracy rozwojowej udzielanej za pośrednictwem MSZ RP w latach 2012-2015 w jednym kraju Bliskiego Wschodu (Palestyna) finansowane ze środków rezerwy celowej budżetu państwa i pozostających w dyspozycji MSZ na współpracę rozwojową.

Cały proces ewaluacji ma zostać przeprowadzony w oparciu o cztery główne **kryteria**:

- **trafność** rozumiana jako **odniesienie do rzeczywistych potrzeb lub kluczowych problemów** beneficjentów, zidentyfikowanych we wnioskach projektowych (czy projekty przyczyniły się do rozwiązania rzeczywistych problemów beneficjentów);
- **trwałość** rozumiana jako **wymierne oddziaływanie rezultatów projektu na grupę docelową po formalnym zakończeniu projektu** (czy zmiany/wpływ rezultatów projektu będą utrzymane przez długi czas);
- **efektywność** rozumiana jako **uzasadnienie nakładów poniesionych ze środków współpracy rozwojowej uzyskanymi rezultatami** (czy zasoby finansowe, ludzkie, poświęcony czas zostały ukierunkowane na wspieranie przedsięwzięć, które mogą generować potencjalnie największą wartość dodaną dającą szanse na długofalowy rozwój);
- **użyteczność** rozumiana jako **wykorzystanie efektów wywołanych prowadzoną interwencją** (zarówno planowanych, jak i nieplanowanych), odniesienie tych efektów do rzeczywistych potrzeb beneficjentów oraz celów donatora (w tym: czy i w jaki sposób projekty przyczyniły się do zaspokojenia potrzeb grup docelowych, czy pojawiły się

pozytywne lub negatywne efekty uboczne, czy realizowane były cele polskiej polityki zagranicznej).

Wymienione powyżej kryteria znalazły odzwierciedlenie w sformułowanych przez Zamawiającego problemach do ewaluacji i **pytaniach badawczych**. W oparciu o powyższe kryteria w dalszej części raportu Wykonawca zaproponował dodatkowe pytania badawcze, w celu pogłębienia badanego tematu, zidentyfikowania nowych związanych z nim problemów lub poszerzenia możliwości interpretacji. Po poddaniu postawionych pytań badawczych szczegółowej analizie, znajdują one odzwierciedlenie **w podsumowaniu i rekomendacjach w raporcie końcowym z badania ewaluacyjnego**.

I.2. PODEJŚCIE DO EWALUACJI

Wykonawca będzie realizował niniejsze badanie ewaluacyjne zgodnie z zasadami i standardami opracowanymi przez OECD - DAC (*Development Assistance Committee*) - NETWORK ON DEVELOPMENT EVALUATION. Niektóre z poniżej przedstawionych zasad będą wdrażane w trakcie realizacji badania, część z nich będzie elementem współpracy z Zamawiającym, a niektóre z przedstawionych standardów leżą w gestii samego Ministerstwa:

1. Główny przekaz

- a. Konieczne jest zapewnienie **bezstronności i niezależności** procesu ewaluacji zarówno od procesu tworzenia polityki pomocowej, jak i od organów zarządzających pomocą;
- b. Konieczne jest zapewnienie **możliwej otwartości** procesu ewaluacji oraz udostępnianie publicznie jego rezultatów;
- c. Użyteczność jest warunkiem koniecznym tego, aby ewaluacja miała sens i przyniosła oczekiwane rezultaty. Wypracowane w trakcie procesu ewaluacji **wnioski i rekomendacje muszą być wdrażane**. Kluczowym elementem budowania dobrych praktyk jest dostarczanie informacji zwrotnej wszystkim stronom zaangażowanym we współpracę rozwojową;
- d. Istotne znaczenie ma także **partnerstwo** ewaluatorów zarówno z beneficjentami pomocy, jak i z podmiotami ją niosącymi. Stanowi to również ważny element rozwoju instytucjonalnego beneficjentów, wywiera pozytywny wpływ na koordynację pomocy oraz może oddziaływać na zmniejszanie obciążeń biurokratycznych po stronie jej odbiorców;

2. Cel ewaluacji

- a. Musi zostać sformułowany i w jasny sposób zakomunikowany wszystkim zainteresowanym stronom. W niniejszym badaniu jest nim wsparcie procesu doskonalenia polityki pomocowej. Wiarygodna ocena sukcesów i porażek podejmowanych działań posłuży do stopniowego ulepszania tych programów oraz realizowanych w ich ramach projektów;
- b. Drugim, pochodnym celem ewaluacji jest możliwość praktycznego wcielenia w życie zasady rozliczalności z realizowanych przez administrację celów i działań – jednej z najważniejszych zasad dobrego rządzenia.

3. Użyteczność ewaluacji

- a. O spełnieniu przez ewaluację swojej roli można mówić wtedy, kiedy jest ona odbierana jako działalność potrzebna i użyteczna, a jej wyniki są przedstawiane w sposób klarowny i logiczny. Powinny one w pełni wyrażać zróżnicowane interesy i odpowiadać na potrzeby wszystkich stron zaangażowanych we współpracę rozwojową. Niezbędnym elementem użyteczności procesu ewaluacji jest również udostępnienie wniosków i rekomendacji płynących z ewaluacji wszystkim zainteresowanym.
- b. Ewaluacja musi zostać przeprowadzona we właściwym czasie tak, aby jej wyniki były dostępne w momencie podejmowania ważnych decyzji.

4. Partycypatywność procesu ewaluacji

- a. Oznacza to uwzględnienie zarówno potrzeb informacyjnych, jak i poglądów na efektywne działanie wszystkich stron współpracy rozwojowej, tj. donorów i odbiorców pomocy – to do nich będzie się odnosić zasada bezstronności i niezależności ewaluacji. Partycypatywność i bezstronność podnoszą jakość ewaluacji.
- b. Angażowanie wszystkich zainteresowanych stron pozwala na uczenie przez działanie i jako takie podnosi umiejętności wszystkich organizacji zaangażowanych w pomoc rozwojową biorących udział w procesie ewaluacyjnym.

II. KONTEKST PROCESU BADAWCZEGO

Kontekst badania prezentuje opis specyfiki krajów objętych badaniem pod kątem sytuacji politycznej i gospodarczej oraz wynikających z tego wyzwań dla realizacji badania. W kontekście starano się uwzględnić również specyfikę realizowanych projektów. Kontekst uwzględnia także kwestie bezpieczeństwa, które należy mieć na uwadze realizując badanie. Dla każdego z krajów objętych badaniem przygotowano mapę ilustrującą lokalizację projektów.

II.1. ETIOPIA

Etiopia to kraj znany w ostatnich latach głównie z powodu spektakularnego wzrostu gospodarczego oraz ambitnych planów osiągnięcia poziomu kraju średnio rozwiniętego do 2025 r. Ponieważ Etiopia nigdy tak naprawdę nie została skolonizowana (oprócz krótkiej okupacji włoskiej w czasie II wojny światowej), zdołała zachować niezależność terytorialną, kulturową oraz językową w stosunku do innych krajów afrykańskich.

W 2016 roku Etiopia najprawdopodobniej przekroczy 100 mln mieszkańców. Kraj może poszczycić się bardzo dużym wzrostem gospodarczym (między 2013 a 2014 wzrost PKB wyniósł około 10%). Ten skok można przypisywać zintegrowanym projektom rządowym, które miały na celu osiągnięcie Milenijnych Celów Rozwoju, obowiązujących do 2015 r. Nie byłoby to możliwe bez wsparcia finansowego zagranicznych instytucji (tj. World Bank, DFID, DFAD, USAID i wiele innych). Stolica kraju, Addis Abeba, jest siedzibą wielu organizacji międzynarodowych, m.in. Unii Afrykańskiej oraz Organizacji Narodów Zjednoczonych ds. Afryki. Ważnym zjawiskiem są inwestycje realizowane w stolicy, m.in. kolej miejska, uruchomiona w 2015 r. czy też autostrada prowadząca na południe kraju. Wielkie inwestycje są realizowane również w innych rejonach Etiopii, często z udziałem kapitału chińskiego.

Pomimo znaczącego postępu społeczno-gospodarczego w ostatnich 20 latach, Etiopię jednak cechują nierówności społeczne oraz wysoki poziom ubóstwa w każdym regionie kraju, ze szczególnym uwzględnieniem jego peryferyjnych części, często borykających się z problemami suszy (głównie regiony Afar i Somali).

Jeśli chodzi o sytuację polityczną, partią rządzącą jest Etiopski Ludowo-Rewolucyjny Front Demokratyczny (EPRDF), kierowany w latach 1989 - 2012 roku przez Melesa Zenawiego, a od 2012 r. – Hajle Marjam Desalegne. EPRDF wygrał kolejne wybory w 1995, 2000, 2005, 2010 oraz 2015 roku. W ostatnich wyborach partię rządzącą oskarżano o sfałszowanie wyników. Nie da się zaprzeczyć, że w Etiopii istnieje problem wolności słowa, np., jeśli chodzi o wyrażanie krytycznych opinii pod adresem działań rządu w mediach społecznościowych. Należy jednak pamiętać, że projekty realizowane z polskiej pomocy rozwojowej w latach 2012-2015 nie dotyczyły kwestii szczególnie wrażliwych dla etiopskiego rządu, tj. wolności słowa czy też praw człowieka, dlatego też ryzyko zagrożenia wolności osób zaangażowanych w ewaluację jest minimalne. Tak czy inaczej, z punktu widzenia prowadzonych badań należy ostrożnie poruszać temat polityki krajowej z Etiopczykami - temat ten stanowi swoiste tabu, większość osób boi się wyrażać swoje zdanie, stąd w tym przypadku celowe jest przede wszystkim rozmawiać z przedstawicielami zagranicznych krajów (np. siostry zakonne – Pomoc medyczna dla ośrodka w Dilla w Etiopii – 1106/2013), dbając o zachowanie anonimowości respondentów.

W Etiopii problemem pozostają relacje z państwami ościennymi. O ile wewnątrz kraju, w porównaniu do innych państw afrykańskich, należy do relatywnie spokojnych miejsc, tereny przygraniczne są obszarami nierozwiązanych konfliktów etniczno-politycznych. Problemem pozostaje kwestia niepodległości Erytrei, z którą Etiopia była w stanie wojny w latach 1991-1993 oraz w latach 1998-2000. Pomimo, że Erytrea odzyskała niepodległość po pierwszej wojnie z Etiopią, ta ostatnia nigdy nie uznała jednak niepodległości sąsiada. Obecnie coraz więcej uchodźców z Erytrei oraz Sudanu Południowego zamieszkuje obozy w regionie Gambella, położonym na zachodzie kraju. Jest to region narażony na ataki ze strony bojówek Sudanu Południowego, podobnie jak niemal bezludny obszar Kotliny Danakilskiej w przeszłości był obiektem wypadów wojsk erytrejskich. Innym niebezpiecznym rejonem jest pustynny obszar Somali, nazywany dawniej Ogadenem, zamieszkiwany przez mniejszość somalijską oraz uchodźców z tego kraju. W kontekście niniejszej ewaluacji należy wspomnieć, że w regionach Somali, Gambella oraz Afarze nie realizowano projektów z polskiej pomocy rozwojowej w latach 2012-2015, stąd też ryzyko wynikające z niebezpieczeństw takich jak konflikty etniczno-polityczne jest relatywnie niskie. Rządzący krajem EPRDF istotnie zwalczą także lokalne separatyzmy mające podłoże bardziej radykalnego islamu (np. zamieszki w regionie Oromo w 2011 roku). W przypadku obszarów, na których występuje ryzyko konfliktów etnicznych, należy jednak zadbać o pomoc sprawdzonego przewodnika lokalnego, a w ostateczności - eskortę żołnierzy, co jest szczególnie popularne w północno-wschodniej części kraju (np. Danakil).

Realizacja badań w tym kraju wymaga odrębnego, dostosowanego podejścia polegającego na uwzględnieniu czynników geograficznych, kulturowych, związanych z kwestiami zdrowotnymi oraz bezpieczeństwa. Należy podkreślić, że przedstawiony kontekst realizacji badań został zaproponowany przez Wykonawcę po konsultacji z Etiopczykami mieszkającymi w Polsce oraz na podstawie doświadczeń eksperta realizującego badania terenowe w Etiopii.

Geografia, rzeźba terenu i infrastruktura

Etiopia, położona w Rogu Afryki, graniczy z Erytreą, Dżibuti, Somalią, Sudanem, Sudanem Południowym oraz Kenią. Jej powierzchnia wynosi około 1,104,300 km². Kraj jest podzielony na 9 regionów delimitowanych na podstawie zamieszkujących je grup etnicznych oraz 2 miasta wydzielone (Addis Abeba i Dire Dawa). Regionami Etiopii są: Amhara, Afar, Tigray, Benishangul-Gumaz, Harari, Somali, Oromia, Southern Nations, Nationalities and Peoples Region oraz Gambella.

Zrealizowane projekty w ramach polskiej pomocy rozwojowej były zlokalizowane m.in. w północnej części kraju w okolicach Jeziora Tana (np. Zastosowanie ekohydrologii... - 62/2012, Szkolenia i wyposażenie jednostek straży pożarnej w Kenii i Etiopii - 21/2015), na południu kraju (np. projekty w Bishangari (697/2014, 660/2013, 659/2013, 297/2014 oraz projekty PCPM), oraz w centrum, w samej Addis Abebie oraz jej bliskim zasięgu (projekty w Modjo oraz Alem Tenie). Pomimo, że projekty te są zlokalizowane w różnych rejonach kraju, to bez względu na ich lokalizację ważną rolę w dotarciu do tych miejsc odgrywa rzeźba terenu Etiopii.

Cechą charakterystyczną kraju jest zróżnicowana forma terenu. Prawie całą powierzchnię Etiopii stanowi wyżyna o przeciętnej wysokości 2000 – 3000 m n.p.m. Górzyście kształt powierzchni jest porozidzielany głębokimi wąwozami oraz korytami rzek, szczególnie w regionach północnych. Niniejsza rzeźba terenu implikuje ryzyko naturalne w postaci ruchów masowych, lawin błotnych oraz powodzi. Ryzyko to dotyczy również innych regionów, gdzie realizowane były projekty (położonych na południu). Szczególnie niekorzystne warunki pogodowe panują w Etiopii w okresie maj – październik, kiedy to występują deszcze nawalne często zmniejszające przejezdność dróg lokalnych.

Pociąga to za sobą ryzyko wydłużonego dotarcia do miejsc realizacji projektów oraz opóźnień w harmonogramie badania.

Ryzyko wydłużonych czy też znacznie utrudnionych podróży wzmocnienie jest przez niską jakość dróg lokalnych w Etiopii. Pomimo znacznej poprawy jakości infrastruktury drogowej w przeciągu ostatnich 10-15 lat, dotarcie do niektórych terenów może stanowić wyzwanie. O ile główne drogi odznaczają się bardzo dobrą jakością (np. drogi Addis Abeba - Hawassa, Addis Abeba – Harar, Addis Abeba – Bahir Dar), o tyle mniej uczęszczane drogi są w dużo gorszym stanie. Bez względu na ich jakość, podróż utrudniają liczne zwierzęta hodowlane, które często stadami wchodzą na drogi i opóźniają przejazd. Częstym zjawiskiem są także wypadki drogowe, spowodowane przez osły, wielbłądy, kozy oraz bydło rogate. Dotarcie do oddalonych miejscowości jak położonych na północy kraju czy też miejsc projektów w realizowanych w Bishangari (projekty 697/2014, 660/2013, 659/2013, 297/2014) może stanowić wyzwanie logistyczne pod względem zmieszczenia się w przewidywanym czasie.

Biorąc pod uwagę wyżej opisane ryzyko, należy zadbać o zarezerwowanie odpowiedniego transportu prywatnego, jak również zatroszczyć się o odpowiednią rezerwę czasową w harmonogramie badań terenowych realizowanych w miejscach projektowych. Inną opcją jest również skorzystanie z wewnętrznych połączeń lotniczych Ethiopian Airlines lub usług renomowanych, etiopskich linii autobusowych (Selam Bus, Skybus). Świadczą usługi przewozowe na bardzo dobrym poziomie oraz odznaczają się dość dobrą (jak na etiopskie warunki) punktualnością, umożliwiając dostanie się do głównych miast Etiopii, z których z kolei można dostać się do miejsc realizacji projektów. Niestety, lokalne linie autobusowe odjeżdżają nieregularnie i nie istnieje możliwość sprawdzenia dlań rozkładów jazdy.

Kultura Etiopii

Etiopia jest państwem głęboko zróżnicowanym etnicznie – do najważniejszych grup etnicznych należą: Oromo - 34,4%, Amhara - 27%, Somali - 6,2%, Tigray - 6,1%, Sidama - 4%, Gurage - 2,5%, Welaita - 2,3%, Hadiya - 1,7%, Afar - 1,7% . Zróżnicowanie etniczne przekłada się na różnorodność językową. Najważniejsze języki Etiopii to amharski (język oficjalny, używany w prawie całej Etiopii), oromo (głównie w regionie Oromo), tigray (głównie w regionie Tigray), a w dalszej kolejności – somali (używany w regionie Somali), gurage oraz sidamo (stosowane w południowych regionach). Etiopia odznacza się bogactwem tradycji, która jest niezmiernie ważna, a jej znajomość może wpływać na jakość współpracy z Etiopczykami. Bez względu na lokalizację projektu, bardzo ważnymi aspektami komunikacji z Etiopczykami są:

Właściwe przywitania. W Etiopii należy pamiętać, że „przechodzenie od razu do sedna sprawy” nie jest właściwe. Zasada ta dotyczy się nie tylko nowo poznanych osób. Faza przywitania trwa dość długo, i wiąże się z przyjęciem pewnej konwencji – na przykład, na początku spotkania zazwyczaj pyta się o zdrowie znajomych, czy rodziny. Etiopczycy są narodem dumnym, a pominięcie takiej kwestii może zaowocować trudnością w komunikacji i niechęcią do udzielania informacji. Czynnikiem ten jest istotny w przypadku przeprowadzania wywiadów z przedstawicielami partnerów lokalnych oraz beneficjentów.

Zrozumienie gościnności. Podobnie jak w innych krajach afrykańskich, gościnność etiopska objawia się poprzez częstowanie gości tradycyjną etiopską potrawą – injerą. Dzieje się tak nawet w sytuacji, gdy dany gospodarz nie jest zbyt zamożny. Podobnie jak i w przypadku punktu 1), uszanowanie zwyczaju gościnności jest bardzo ważne przy okazji wywiadów, ponieważ przystosowywanie się do tych zwyczajów pomaga budować wzajemne zrozumienie między rozmówcą a badaczem.

Język. Oficjalnymi językami Etiopii jest amharski oraz angielski. Należy jednak pamiętać, że często beneficjenci projektów mogą posługiwać się innymi językami niż wymienione powyżej (np. dotyczy to projektów realizowanych w południowej Etiopii). Wiąże się to z ryzykiem utrudnionej komunikacji podczas rozmów, szczególnie z Etiopczykami, którzy nie mówią po angielsku. Dlatego też należy zadbać o to, aby w momencie udzielania wywiadu przez taką osobę, była zawsze obecna osoba mówiąca danym językiem lokalnym.

Bezpieczeństwo

Projekty realizowane w Etiopii w ramach polskiej pomocy rozwojowej położone są głównie w regionach Oromia oraz Tigray. Na poziom bezpieczeństwa realizacji badań wpływa korzystnie fakt, że projekty były zlokalizowane na terenach oddalonych od najniebezpieczniejszych granic z Somalią, Sudanem Południowym czy Erytreą.

Negatywny wpływ na bezpieczeństwo mogą mieć potencjalne protesty grupy etnicznej Oromo, które trwają z różnym nasileniem od drugiej połowy 2015 r. Według Foreign and Commonwealth Office UK protesty te utrudniały nawet wyjazd z Addis Abeby. W takiej sytuacji zaleca się sprawdzenie oficjalnych zaleceń bezpieczeństwa oraz odpowiednie zrewidowanie planów wyjazdowych.

W samym regionie Oromo, gdzie realizowanych jest wiele projektów, występują natomiast obszary podwyższonego ryzyka. Napięta sytuacja panuje między klanami Borana oraz Guji zamieszkującymi zonę Guji w regionie Oromia. Pomimo, że konflikt nie przerodził się w otwartą walkę, to nadal panuje tam stan podwyższonego ryzyka. W tym rejonie realizowany jest jeden projekt – Wyrównanie szans edukacyjnych dla uczniów 14 szkół podstawowych dotkniętych suszą w zonach Guji i Borena w południowej Etiopii (PCPM). Należy jednak pamiętać, że pomimo spięć pomiędzy poszczególnymi grupami etnicznymi, sytuacja w pozostałych rejonach Oromii jest względnie stabilna, a ryzyko wybuchu gwałtownych konfliktów jest niewielkie.

Nie można zapominać o tym, że w Etiopii miały miejsce napady (np. w 2015 r. w rejonach jeziora Langano oraz Shashemane, które położone są blisko lokalizacji projektów w Bishangari). Ponadto, jak ostrzega MSZ, „wciąż występuje zagrożenie atakiem terrorystycznym, w dużych miastach możliwe są również protesty lub zamieszki, dlatego należy unikać zgromadzeń”. Projekty w Etiopii były realizowane w mniejszych miejscowościach, w których zgromadzenia publiczne zdarzają się głównie w okresie świąt kościelnych. Ponadto, należy zachować szczególną ostrożność w Addis Abebie, którą badacze będą musieli siłą rzeczy odwiedzić. W stolicy kraju należy uważać szczególnie na miejsca takie jak Mesquel Square (największy plac Addis Abeby, na którym odbywają się wszystkie narodowe święta) oraz Merkato (uważany za największy targ w całej Afryce Wschodniej).

Malaria. Dla osób przeprowadzających badania terenowe w Etiopii poważny problem stanowi malaria, szczególnie w okresie pory deszczowej. Zagrożeniem są również biegunki bakteryjne, zapalenie wątroby typu A, dur brzuszny, meningokoki, wścieklizna, schistosomatoza.

W przypadku prowadzenia badań terenowych konieczne są szczepienia (żółta febra, żółtaczkę oraz dur brzuszny, rekomendowane jest także szczepienie na meningokoki) oraz profilaktyka antymalaryczna. Zaleca się również prowadzenie badań w okresie od października do marca, ponieważ pora deszczowa sprzyja zachorowalności na malarię.

Stosunki między grupami etnicznymi. Pomimo, że Etiopia zdołała zachować względny pokój między poszczególnymi grupami etnicznymi, kraj nie jest jednak całkowicie wolny od konfliktów. W ostatnim czasie na szczególną uwagę zasługują protesty grupy etnicznej Oromo, która licznie zamieszkuje

tereny położone na południe od Addis Abeby. W listopadzie 2015 r. miały miejsce protesty sprzeciwiające się wysiedleniu tej ludności w związku z planowanymi inwestycjami, a w 2011 roku miały miejsce lokalne zamieszki o podłożu religijnym. W kontekście niniejszego badania potencjalne protesty mogą wpłynąć na utrudniony dostęp z Addis Abeby do innych miast. Środkiem minimalizującym to ryzyko będzie monitorowanie sytuacji konfliktu oraz odpowiednio wczesne planowanie wyjazdów.

Ograniczony dostęp do internetu oraz elektryczności. O ile w Addis Abebie dostęp do elektryczności oraz internetu nie jest problemem, o tyle już w mniejszych miejscowościach może on być znacznie ograniczony. Brak możliwości sprawnego drukowania kwestionariuszy wywiadów i ankiet może istotnie opóźnić lub osłabić jakość przeprowadzanego badania. Aby zminimalizować to ryzyko, należy zadbać o to, aby wszystkie czynności wymagające materiałów dodatkowych lub dostępu do internetu, zostały w miarę możliwości wykonane jeszcze w Polsce. Oczywiście zespół badawczy będzie także dysponował kopiami wszystkich kwestionariuszy na urządzeniach mobilnych (laptop, tablet) oraz powerbankiem, żeby w razie potrzeby zrealizować badanie z wykorzystaniem urządzeń elektronicznych.

Przestępczość. W dużych miastach etiopskich, głównie w Addis Abebie, występuje problem przestępczości, przede wszystkim - kradzieży. Szczególnie zagrożone są tereny zatłoczone, takie jak Meskel Square lub targ Merkato w Addis Abebie czy też przestrzenie publiczne podczas obchodów świąt Ortodoksyjnego Kościoła Etiopskiego. Szczególną uwagę należy zwrócić na podbiegające i zagadujące dzieci, które potrafią zabrać portfel swojemu rozmówcy. W celu zminimalizowania ryzyka kradzieży, należy trzymać cenne przedmioty w dobrze zabezpieczonych miejscach oraz unikać lokalizacji nieoświetlonych i bezludnych, szczególnie w nocy.

Projekty

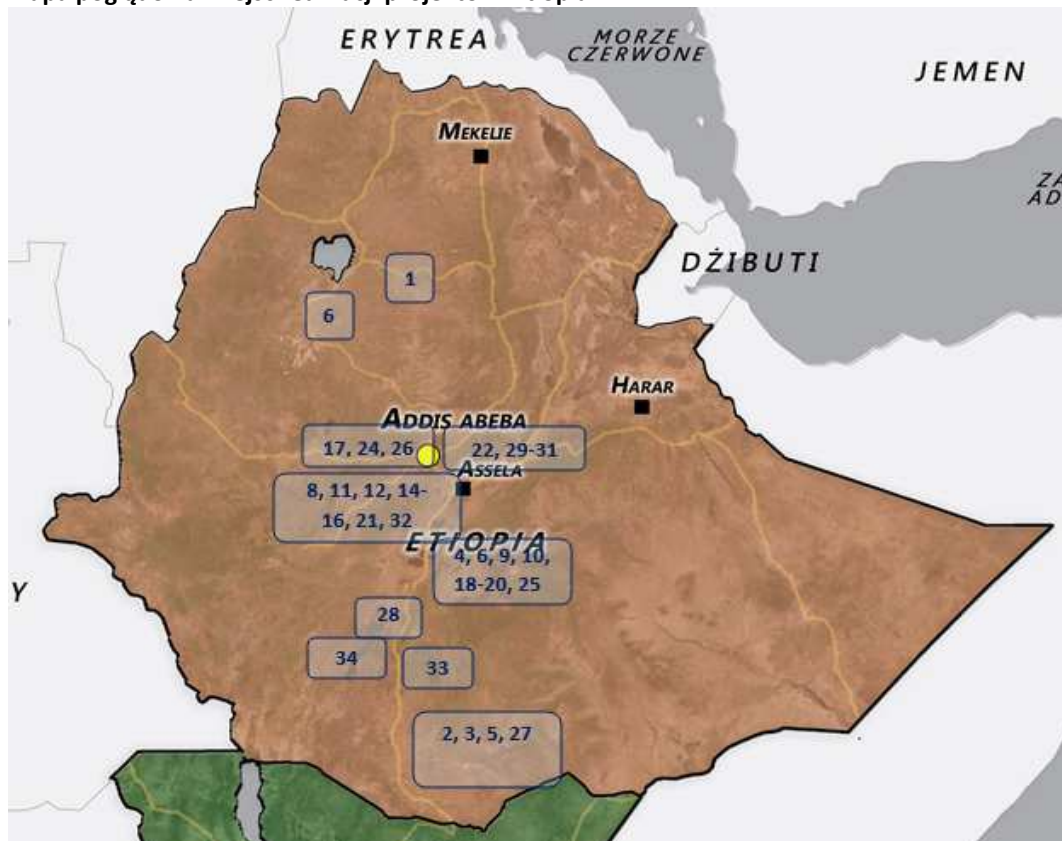
Większość projektów rozwojowych adresowana jest do dzieci i młodzieży, dotycząc wyrównywania szans pomiędzy obszarami miejskimi i wiejskimi – szczególnie w dostępie do edukacji, czy opieki zdrowotnej (np. projekt dotyczący wsparcia opieki zdrowotnej w miejscowości Bishangari - 659/2013, Podniesienie poziomu opieki zdrowotnej dla mieszkańców Waragu i Derrole - 621/2012, Wsparcie dla centrum młodzieży w Chancho - 620/2012, Zapewnienie edukacji wysokiej jakości dla dzieci wiejskich i z małego miasteczka - 567/2012). Jeśli chodzi o wyrównywanie szans edukacyjnych wyzwaniem jest zapewnienie dostępu do edukacji w ogóle, tym samym wyzwaniem samym w sobie mogła być próba podjęcia projektu nt. wsparcia edukacji komputerowej w miejscowości Alemtena (projekt 663/2013). Część projektów jest również realizowana na rzecz kobiet (np. Wsparcie dla kobiet w Addis Abebie - 684/2015) czy szeroko pojętego sektora zdrowia (Wsparcie oddziału położniczego kliniki w Modjo - 591/2015).

Dodatkowo, Etiopia boryka się z coraz silniejszymi zmianami klimatycznymi. Zmiany te objawiają się wzrostem nasilenia ekstremalnych zjawisk pogodowych, takich jak susze oraz deszcze nawalne, szczególnie w czasie pór deszczowych, czego konsekwencją jest mutacja odmian malarii oraz wzrost liczby zakażeń. Do zmian przyczynia się również działalność ludzi np. deforestacja (tego tematu dotyczą projekty Ochrona terenów zielonych i edukacja społeczności miejscowej w Addis Abebie - 662/2013, Ograniczenie deforestacji poprzez zmniejszenie zużycia energii w Bishangari - 660/2013, Aktywizacja dzieci dla ochrony środowiska naturalnego - 618/2012).

Bez względu na tematykę, należy pamiętać, że realizacja badań może spotkać się z dużym zainteresowaniem mieszkańców, szczególnie w mniejszych miejscowościach na wsi (np. projekty

realizowane przez PCPM polegające na oświeceniu szkół, czy też projekt w Dilla - 1106/2013). Szczególnie zainteresowane mogą okazać się dzieci, które nie tylko będą „zagadywać” przybyszów, ale również prosić o wsparcie finansowe. Takie sytuacje zdarzają się często, należy jednak zachować wówczas spokój i nie okazywać dezaprobaty, udzielać rad, ani też świadczyć wsparcia.

Rys. 1 Mapa poglądowa miejsc realizacji projektów: Etiopia

Źródło: www.polskapomoc.gov.pl

Tabela 1 Projekty realizowane w Etiopii

LP.	Typ projektu	Rok	Wnioskodawca	Tytuł projektu
1	Placówka	2012	Ambasada RP w Addis Abebie	Aktywizacja dzieci dla ochrony środowiska naturalnego
2	Placówka	2012	Ambasada RP w Addis Abebie	Monitoring projektów w Etiopii
3	Placówka	2012	Ambasada RP w Addis Abebie	Podniesienie poziomu opieki zdrowotnej dla mieszkańców Waragu i Derrole
4	Placówka	2012	Ambasada RP w Addis Abebie	Wsparcie dla centrum młodzieży w Chancho
5	Placówka	2012	Ambasada RP w Addis Abebie	Wsparcie edukacji dzieci w miejscowości Alemtena
6	Placówka	2012	Ambasada RP w Addis Abebie	Zapewnienie edukacji wysokiej jakości dla dzieci wiejskich i z małego miasteczka
7	Placówka	2013	Ambasada RP w Addis Abebie	Monitoring w 2013 r. oraz przegląd i zapewnienie oznaczenia projektów polskiej pomocy w Etiopii
8	Placówka	2013	Ambasada RP w Addis Abebie	Ochrona terenów zielonych i edukacja społeczności miejscowej w Addis Abebie

9	Placówka	2013	Ambasada RP w Addis Abebie	Ograniczenie deforestacji poprzez zmniejszenie zużycia energii w Bishangari
10	Placówka	2013	Ambasada RP w Addis Abebie	Podniesienie poziomu higieny mieszkańców Daka Bora
11	Placówka	2013	Ambasada RP w Addis Abebie	Rozwój infrastruktury i świadomości przyrodniczej dzieci szkolnych w Alemtena
12	Placówka	2013	Ambasada RP w Addis Abebie	Wsparcie edukacji komputerowej dzieci w miejscowości Alemtena
13	Placówka	2013	Ambasada RP w Addis Abebie	Wsparcie opieki zdrowotnej społeczności miejscowej w Bishangari
14	Placówka	2014	Ambasada RP w Addis Abebie	Rozwój centrum dla młodzieży w Modjo
15	Placówka	2014	Ambasada RP w Addis Abebie	Wsparcie dla edukacji przyrodniczej dzieci ze szkoły w Alemtena
16	Placówka	2014	Ambasada RP w Addis Abebie	Wsparcie Zrównoważonego Rozwoju Wspólnoty Lokalnej w Bishangari
17	Placówka	2015	Ambasada RP w Addis Abebie	Centrum edukacyjne dla dzieci w Ejersa
18	Placówka	2015	Ambasada RP w Addis Abebie	Dostęp do wody dla społeczności lokalnej w Dodo-Wodera
19	Placówka	2015	Ambasada RP w Addis Abebie	Monitoring i zapewnienie widoczności dla projektów polskiej pomocy
20	Placówka	2015	Ambasada RP w Addis Abebie	Ochrona lasu Kimphee poprzez wsparcie dla społeczności lokalnej
21	Placówka	2015	Ambasada RP w Addis Abebie	Wsparcie dla kobiet w Addis Abebie
22	Placówka	2015	Ambasada RP w Addis Abebie	Wsparcie kliniki w Modjo poprzez zakup wyposażenia medycznego
23	Placówka	2015	Ambasada RP w Addis Abebie	Wsparcie oddziału położniczego kliniki w Modjo
24	Placówka	2015	Ambasada RP w Addis Abebie	Wsparcie przedszkola w Modjo
25	Placówka	2015	Ambasada RP w Addis Abebie	Wsparcie szkoły podstawowej w Alemtenie
26	Placówka	2015	Ambasada RP w Addis Abebie	Wzmocnienie kobiet i dzieci z uszkodzeniem wzroku
27	Naukowe	2012	Europejskie Regionalne Centrum Ekohydrologii Polskiej Akademii Nauk	Zastosowanie ekohydrologii - nauki transdyscyplinarnej - dla zintegrowanego zarządzania zasobami wody i zrównoważonego rozwoju w Etiopii
28	NGO	2012	Fundacja Polskie Centrum Pomocy Międzynarodowej	Wyrównanie szans edukacyjnych dla uczniów 14 szkół podstawowych w dotkniętych suszą zonach Borena i Guji w południowej Etiopii
29	NGO	2013	Fundacja Polskie Centrum Pomocy Międzynarodowej	Wyrównywanie szans edukacyjnych oraz rozwój umiejętności zawodowych młodzieży w południowej Etiopii
30	NGO	2014	Fundacja Polskie Centrum Pomocy Międzynarodowej	Wyrównanie szans edukacyjnych młodzieży w południowej Etiopii oraz wsparcie zrównoważonego rozwoju i ochrony zagrożonego ekosystemu okolic Bishangari

31	NGO	2015	Fundacja Polskie Centrum Pomocy Międzynarodowej	Szkolenia i doposażenie jednostek straży pożarnej w Kenii i Etiopii
32	NGO	2015	Fundacja Polskie Centrum Pomocy Międzynarodowej	Wsparcie edukacji w Południowej Etiopii poprzez oświetlenie szkół podstawowych oraz wyposażenie bibliotek szkolnych
33	Wolontariat	2013	Fundacja Pomocy Humanitarnej "Redemptoris Missio"	Pomoc medyczna dla ośrodka w Dilla w Etiopii
34	Wolontariat	2015	Salezjański Wolontariat Misyjny Młodzi Świata. Oddział we Wrocławiu	Wyrównanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży oraz podniesienie jakości widzenia społeczności lokalnej Fullasy, Etiopia

II.2. KENIA

Kenia to państwo znajdujące się w Afryce Wschodniej, czasem zaliczane także do obszaru tzw. Większego Rogu Afryki. Kenia boryka się obecnie z wieloma problemami, które mogą utrudnić jej dalszy proces demokratyzacyjny: korupcja, autorytarne zapędy prezydenta Kenyatty, drastycznie spadający poziom bezpieczeństwa w państwie związany ze wzrostem ryzyka terrorystycznego oraz różnicowanie etniczne – czego skutkiem była fala powyborczej przemocy w tym państwie po wyborach prezydenckich, które odbyły się w grudniu roku 2007.

Jest to państwo wieloetniczne o silnie zaznaczonych podziałach na tym tle. Najliczniejszymi grupami pozostają: Kikuju (22% populacji), Luhya (14% populacji), Luo (13% populacji), Kalenjin (12% populacji), Kamba 11% (populacji), Kisii (6% populacji), Meru (6% populacji), pozostali Afrykanie (15% - w tym liczna grupa somalijska oraz sudańska, przede wszystkim uchodźcy), Azjaci, Europejczycy i Arabowie stanowią około 1% populacji (m. in. duża diaspora hinduska). Dominującą religią jest chrześcijaństwo (82,5 % populacji), istotną rolę odgrywa również islam (11,1 % populacji) oraz religie tradycyjne, które nie tylko mają 2 % wyznawców, ale stanowią również integralną część chrześcijaństwa oraz islamu poprzez tzw. synkretyzm religijny, czyli łączenie religii monoteistycznych oraz tradycyjnych wierzeń.

Od czasu kenijskiej interwencji w Somalii w ramach operacji Linda Nchi w roku 2011, obserwujemy wzrost znaczenia islamu, również w jego radykalnej odmianie poprzez działalność ugrupowania al-Shabaab szczególnie w dystryktach – Wajir, Garissa oraz na wybrzeżu, czego konsekwencją były ataki na centrum handlowe Westgate, ataki w Mpeketoni, czy atak na uniwersytet w Garissie.

W ostatnich latach obserwuje się wzrost migracji z interioru, do dużych miast takich jak Nairobi, czy Mombasa – jest to powodowane kwestiami ekonomicznymi oraz zmianą klimatu i coraz częstszymi suszami nawiedzającymi ten obszar. Ponadto, wciąż bardzo widoczna jest dysproporcja pomiędzy poziomem rozwoju w miastach i poza nimi szczególnie, jeśli chodzi o dostęp do służby zdrowia, służb ratowniczych (tego dotyczył np. projekt – 143/2012), edukacji czy pracy. Migracja nasila problem związany z rozległymi slumsami (m.in.: Mathare, Eastleigh, Kibera) marginalizującymi znaczącą część populacji miast – w tym przypadku Nairobi, same slumsy zaś w związku z ryzykiem chorób, rozbojów, kradzieży, mogą utrudniać przeprowadzenie badań w terenie - dotyczy to projektów nr 409/2013; 209/2013/M.

Niezwykle istotnym zagrożeniem pozostaje również brak dostępu do świeżej wody pitnej (tego dotyczył projekt Ambasady RP w Nairobi, nr 957/2014 dotyczący zapewnienia wody pitnej poprzez

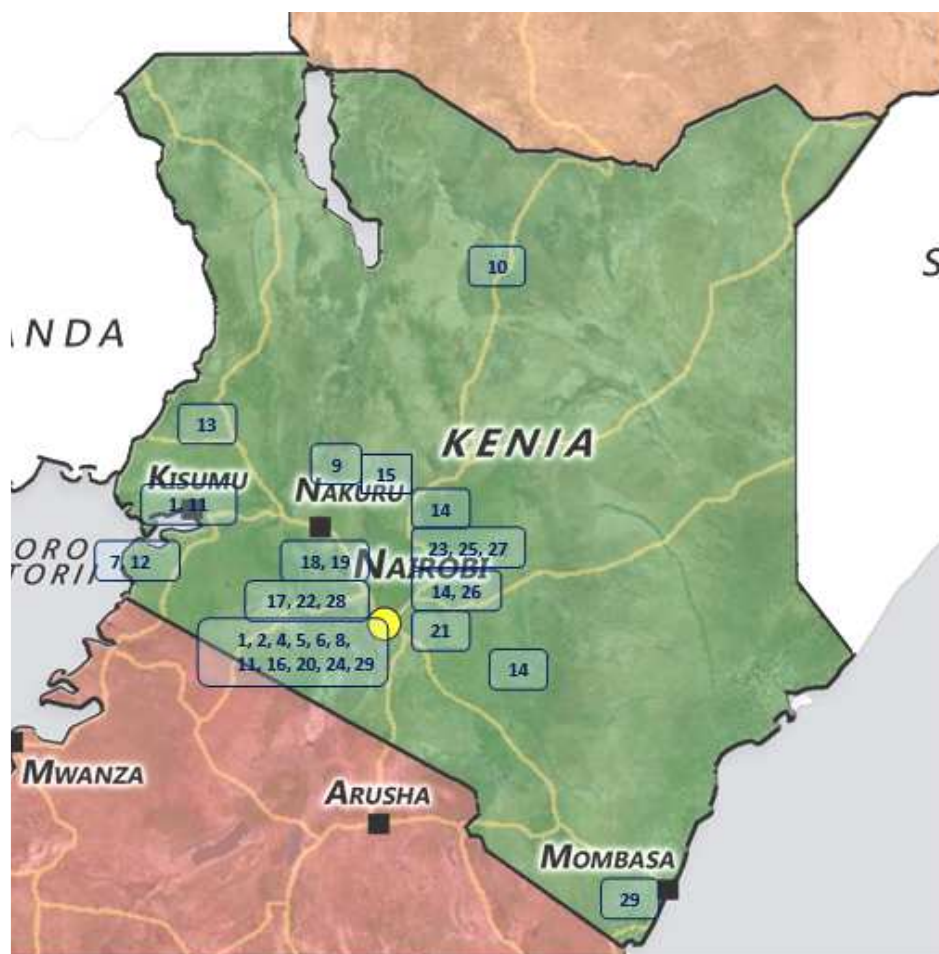
budowę studni głębinowej w szkole Ndiwo), kanalizacji, czy urządzeń sanitarnych (tak jak projekt nr 97/2012 dotyczący poprawy bezpieczeństwa sanitarnego dzieci ze slumsów i obszarów wiejskich w prowincjach: Central, Nairobi i Nyanza), a w konsekwencji wysokie ryzyko rozpowszechniania się chorób zakaźnych, w tym m.in., malarii, zapalenia wątroby typu A, gorączki tropikalnej, duru brzusznego, żółtej febry, meningokoków, schistosomatozy – powszechnie obecnej m.in. w regionie Mbita w Zachodniej Kenii. W Kenii mamy również do czynienia z epidemią HIV/AIDS. W związku z tym największym ryzykiem pozostaje kwestia chorób zakaźnych. Przygotowując się do realizacji badania nie można zapominać o koniecznych szczepieniach. Na miejscu należy przestrzegać podstawowych zasad higieny, czy picia tylko i wyłącznie wody butelkowanej.

W ostatnich latach drastycznie spadł poziom bezpieczeństwa w Kenii. Do największych zagrożeń w Kenii należy (pomijając zagrożenie terrorystyczne): wspomniana już przemoc uliczna – kradzieże, rozboje, gwałty – szczególnie widoczna w biedniejszych obszarach kraju oraz w slumsach. Może to wpływać negatywnie na prowadzenie badań terenowych, szczególnie w slumsach. Jednakże nie są one niemożliwe, szczególnie w Kiberze, bowiem można opłacić jednego z tzw. lokalnych przewodników. Ponadto, warto zachować prewencyjne środki ostrożności – posiadać znajomego taksówkarza, spać w sprawdzonym hotelu, nie udawać się do tych dzielnic samemu oraz po zmroku, szanować kontekst kulturowy oraz dbać o odpowiedni strój, szczególnie w częściach zamieszkiwanych przez muzułmanów, chociaż nie tylko. W przypadku oceny na miejscu projektów dotyczących zwiększenia edukacji przedszkolnej dzieci w okręgu Mbita (projekt nr 232/2014) oraz podnoszenia kwalifikacji osób wewnątrznie przesiedlonych, czy młodzieży z Subukia (362/2014/M) ryzyko stanowić mogą brak infrastruktury drogowej oraz brak zaufania społeczności lokalnych. Infrastruktura drogowa jest generalnie słabo rozwinięta w Kenii, a niejednokrotnie poza Nairobi i Mombasą w ogóle niedostępna, co utrudniać może realizację badania. W związku z tym niezbędne może być wynajęcie prywatnego transportu oraz sprawdzonego przewodnika, dla osiągnięcia zamierzonych celów badania.

Warto pamiętać, że Kenia to kultura prezentów, niezwykle ważne jest również uwzględnienie roli osób starszych w społecznościach, oraz szacunku do gościnności Kenijczyków (należy zawsze pamiętać o drobnym upominku dla gospodarza). Gościnność może okazać się również kłopotliwa zdrowotnie – np. w przypadku – poczęstunku wodą z niepewnego źródła. Należy również pamiętać o stosownym ubiorze – zakrywaniu ramion, nóg, nienoszeniu jeansów, zakrywaniu głowy.

Rys. 2 Mapa poglądowa miejsc realizacji projektów: Kenia

Źródło: www.polskapomoc.gov.pl

Tabela 2 Projekty realizowane w Kenii

LP.	Typ projektu	Rok	Wnioskodawca	Tytuł projektu
1	Placówka	2012	Ambasada RP w Nairobi	Stworzenie społecznego biznesu w celu zdobycia funduszy na edukację ponadpodstawową młodzieży z Jikaze Village
2	Placówka	2012	Ambasada RP w Nairobi	Zakup instrumentów i akcesoriów muzycznych na rzecz programu "Ghetto Classics" wspierającego uzdolnioną muzycznie młodzież ze slumsu Korogocho w Nairobi
3	Placówka	2012	Ambasada RP w Nairobi	Zapewnić dostępu do wody pitnej dla społeczności Mufu obejmującej 2000 mieszkańców (Kenia)
4	Placówka	2013	Ambasada RP w Nairobi	Wyposażenie szkoły podstawowej i średniej należącej do Dagoretti Corner Rehabilitation Centre w Nairobi w materiały edukacyjne w celu podniesienia jakości i efektywności nauczania

5	Placówka	2014	Ambasada RP w Nairobi	Stworzenie miejsc pracy i dostępu do edukacji dla mieszkańców wioski Jikaze poprzez rozbudowę społecznego biznesu
6	Placówka	2014	Ambasada RP w Nairobi	Wykonanie prac remontowych oraz zakup asortymentu sportowego i mebli dla Dagoretti Rehabilitation Centre w Nairobi w celu podniesienia jakości kształcenia oraz poprawy warunków bytowych jego wychowanków
7	Placówka	2014	Ambasada RP w Nairobi	Zapewnienie wody pitnej szkole podstawowej Ndiwo poprzez budowę studni głębinowej
8	Placówka	2014	Ambasada RP w Nairobi	Zapobieganie wylesianiu w regionie Embu i Thraka Nithi poprzez zakup energooszczędnych kuchenek do gotowania dla lokalnej społeczności oraz przeprowadzenie akcji zalesiania
9	Placówka	2015	Ambasada RP w Nairobi	Wyposażenie szkoły średniej w Tigoni (Uhuru Academy) w laboratorium naukowe i pracownię komputerową oraz ufundowanie stypendiów dla najzdolniejszej młodzieży ze wsi Jikaze (wewnętrzni uchodźcy)
10	Placówka	2015	Ambasada RP w Nairobi	Zapobieganie wylesianiu w regionie Embu poprzez zakup energooszczędnych kuchenek do gotowania dla lokalnej społeczności oraz przeprowadzenie akcji zalesiania (kontynuacja)
11	NGO	2012	Stowarzyszenie Polska Misja Medyczna	Edukacja w zakresie medycyny ratunkowej i zarządzania kryzysowego - Kenia 2012
12	NGO	2012	Fundacja Partners Polska	Szkoła zdrowia II - poprawa bezpieczeństwa sanitarnego dzieci ze slumsów i obszarów wiejskich w prowincjach Central, Nairobi i Nyanza w Kenii
13	NGO	2012	Fundacja Partners Polska	Ściśle fajna lekcja w slumsie - włączanie aktywnych metod przekazywania wiedzy z zakresu przedmiotów przyrodniczych oraz podstaw technologii teleinformatycznych do procesu nauczania w slumsie Mathare w Kenii
14	NGO	2012	Salezjański Wolontariat Misyjny - Młodzi Świata	Wyrównanie szans w dostępie do edukacji zawodowej młodzieży z ubogich dzielnic Nairobi poprzez rozbudowę i modernizację działu mechanicznego szkoły technicznej Don Bosco Boy's Town w Nairobi (Kenia)
15	NGO	2013	Związek Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć	Książki dla pokoju i rozwoju - modernizacja biblioteki oraz aktywizacja wolontariuszy i nauczycieli do tworzenia biblioteki społecznej jako miejsca inicjatyw obywatelskich w slumsach w Nairobi

16	NGO	2013	Fundacja Partners Polska	Mathare ściśle fajne - poprawa jakości nauczania przedmiotów ścisłych w slumsie Mathare w Kenii poprzez popularyzację nowoczesnych technologii oraz aktywnych metod przekazywania wiedzy
17	NGO	2014	Fundacja Partners Polska	Bezpieczne szkoły dla Kenii - poprawa warunków sanitarnych i zdrowia dzieci w publicznych Administracjach edukacyjnych w obszarach wiejskich regionów Central i Nyanza
18	NGO	2014	Fundacja dla Somalii	Centrum Rozwoju Umiejętności Stolarskich, jako szansa na zwiększenie kwalifikacji i zmniejszenie bezrobocia wśród młodzieży z regionu Subukia
19	NGO	2014	Związek Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć	Centrum UWEZO - wsparcie dziewcząt i młodych matek w Kiberze w zdobyciu wiedzy i umiejętności zawodowych zwiększających ich potencjał ekonomiczny i bezpieczeństwo
20	NGO	2014	Fundacja dla Somalii	Poprawa sytuacji społeczno-ekonomicznej ludów pasterskich w prowincji Marsabit w Kenii poprzez zwiększenie zasięgu opieki weterynaryjnej dla zwierząt gospodarskich
21	NGO	2014	Fundacja Partners Polska	Przedszkolak z klasą - zwiększanie dostępu do wysokiej jakości edukacji przedszkolnej i opieki na półpustynnych obszarach wiejskich okręgu Mbita w Kenii
22	NGO	2015	Fundacja Polskie Centrum Pomocy Międzynarodowej	Szkolenia i doposażenie jednostek straży pożarnej w Kenii i Etiopii
23	NGO	2015	Fundacja Partners Polska	WASH - poprawa bezpieczeństwa sanitarnego i zdrowia dzieci w szkołach podstawowych na terenach wiejskich hrabstwa Bungoma w Kenii
24	Wolontariat	2014	Fundacja Polskie Centrum Pomocy Międzynarodowej	Wsparcie szkoleniowe dla straży pożarnej w Thika w Kenii
25	Wolontariat	2015	Dla Zdrowia. Fundacja na rzecz Zdrowia Populacyjnego i Międzynarodowego	Edukacja wieloaspektowa wychowanek oraz personelu Domu Dziecka im. Świętego Antoniego w Limuru, w Kenii
26	Wolontariat	2015	Stowarzyszenie Polska Misja Medyczna	Efektywne metody w edukacji medycznej, medycyna ratunkowa i profilaktyka zdrowotna w Kenii
27	Wolontariat	2015	Fundacja Pomocy Humanitarnej "Redemptoris Missio"	Fundacja Pomocy Humanitarnej "Redemptoris Missio"

II.3. TANZANIA

Tanzania to państwo powstałe w Afryce Wschodniej w roku 1964, z połączenia dwóch niezależnych państw – Tanganiki, która uzyskała niepodległość w roku 1961 oraz Zanzibaru, niepodległego od roku 1963. Obecnie Tanzania składa się części kontynentalnej oraz wysp Zanzibaru, Pemba i Mafia. Dla obecnego prezydenta - John Pombe Magufuli, który doszedł do władzy w październiku 2015 r., priorytetem jest walka z wszechobecną w państwie korupcją urzędników. Korupcja, podobnie jak w przypadku Kenii, może wpływać na opóźnienie oraz wzrost kosztów realizacji niektórych projektów rozwojowych.

Jeśli chodzi o grupy etniczne w kontynentalnej części: 99% to Afrykanie (z czego 95% to Bantu, którzy składają się z ponad 130 plemion, a na Zanzibarze: Arabowie, Afrykanie, oraz mix obu grup (Azjaci, Europejczycy oraz Arabowie). Obecni są także uchodźcy i migranci przede wszystkim z Burundi, Demokratycznej Republiki Konga oraz Malawi, jak i somalijscy Bantu, którzy zostali przesiedleni do Tanzanii z Somalii i Kenii dzięki liberalnej polityce migracyjnej tego kraju.

Z tego względu, że oficjalnym językiem jest Kiswahili (Swahili), który stał się jednocześnie językiem dominującym w Afryce Wschodniej przez wzgląd na swoje angielskie i arabskie naleciałości (choć dla wielu osób, pierwszą identyfikacją językową jest język plemienny), może się pojawić konieczność realizacji części wywiadów, w szczególności z beneficjentami pomocy w tym języku (lub zapewnienia tłumaczenia). Równocześnie, ze względu na konieczność zapewnienia niezależności procesu ewaluacji tłumacze nie mogą być osobami zaangażowanymi w działania projektowe. Oprócz tego w stosunku do innych krajów Afryki Wschodniej w Tanzanii podobnie jak w Kenii duży odsetek ludzi zna podstawy angielskiego – angielski jest też podstawowym językiem handlu, edukacji wyższej i administracji, co z kolei ułatwiać może realizację części badania.

Struktura religijna kształtuje się następująco: chrześcijanie stanowią 61,4 %, muzułmanie 35,2 %, religie tradycyjne – 1,8 %, inne religie to około 0,2 %, a brak przynależności deklaruje 1,4 %¹. Tanzania od lat ma opinię państwa o bardzo dużej tolerancji religijnej oraz bardzo dobrymi stosunkami pomiędzy chrześcijanami i muzułmanami. Jedyny wyjątek w tej kwestii stanowią nieliczne incydenty związane z przechowywaniem broni w meczetach oraz szkoleniami terrorystycznymi prowadzonymi przez al-Shabaab w tym państwie. Miejsce miało również kilka przygranicznych ataków w mieście Arusza znajdującym się na granicy tanzańsko-kenijskiej. Zagrożenie jest jednak dużo mniejsze niż w Kenii.

Według danych CIA zebranych w The World Factbook (zdaniem autorki najbardziej kompleksowych danych na temat Tanzanii) populacja wynosiła w 2015 r. – 51 045 882 osób, z czego 44,34% to osoby poniżej 14 roku życia. Ze względu na wysoką śmiertelność noworodków (42,43 śmierci na 1 000 porodów) uzasadnienie znajduje realizacja projektów rozwojowych w tym zakresie (projekt nr 692/2012 – Wyposażenie sali porodowej Ośrodka Zdrowia w Kiabakari, projekt nr – 125/2013 – „Upendo Uanojali” (Troskliwa Miłość) – poszerzenie nowoczesnej opieki pre- i post- natalnej z rozwinięciem możliwości hospitalizacji pacjentów w ośrodku zdrowia Kiabakari).

Ryzykiem zarówno dla turystyki (która w przeciwieństwie do obecnego od kilku lat spadku dochodów z tej branży w Kenii związanego z poziomem bezpieczeństwa, w Tanzanii wciąż prężnie się rozwija), jak i dla prowadzenia badań i ewaluacji projektów są oczywiście kwestie zdrowotne oraz dostęp do

---

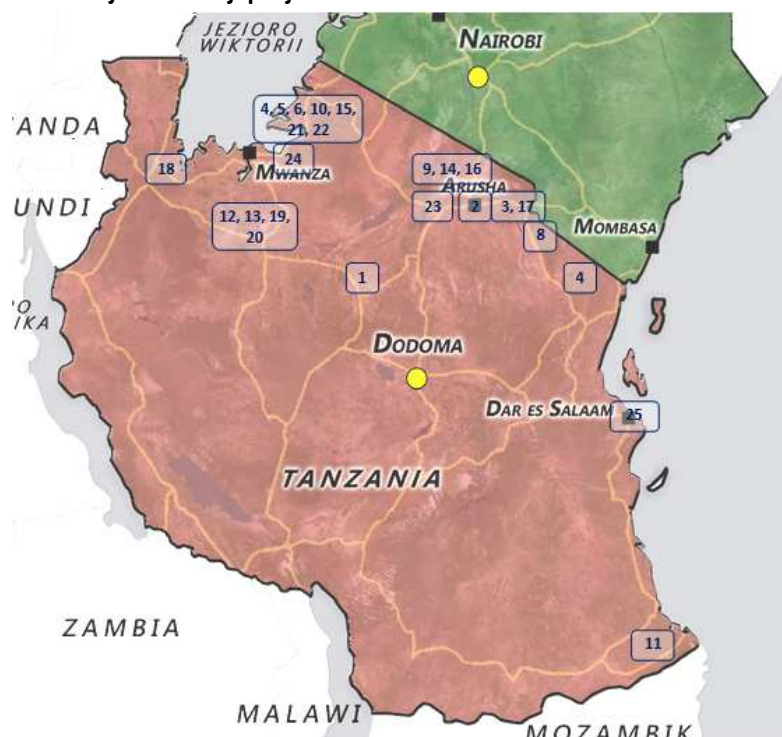
¹ Źródło: CIA, *The World Factbook: Africa: Tanzania*, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/tz.html>, (dostęp: 08.05.2016 r.)

wody i konieczność poprawy warunków sanitarnych oraz wysokiego zagrożenia zakażenia chorobami zakaźnymi. I tak np. prawie 1 499 400 ludzi żyje z HIV/AIDS (często nieświadomie), wysokie jest ryzyko zachorowania na biegunki pochodzenia bakteryjnego, zapalenie wątroby typu A, dur brzuszny, malarię, leptospirozy, schistosomatozę i wściekliznę. Dostęp do opieki zdrowotnej oraz profilaktyka tych chorób wciąż są na bardzo niskim poziomie (temu zagadnieniu poświęcone był projekt nr – 558/2015 – Poprawa jakości leczenia chirurgicznego w szpitalu St. Walburg’s w Nyangao oraz szpitalach regionu Lindi i Mtwara, projekt nr -83/2014/M – Poprawa w dostępie do opieki zdrowotnej w mieście i dystrykcie Mwanza). Podobnie wygląda sytuacja z dostępem do wody i urządzeń sanitarnych, tak jest na przykład na przedmieściach Dar es Salaam – Mbagala, gdzie większość populacji żyje bez dostępu do bieżącej wody. Społeczeństwo tanzańskie jest jednocześnie bardzo rozwarstwione, wciąż jego niewielki procent posiada np. dostęp do edukacji, tym samym dużo projektów rozwojowych jest poświęconych wyrównywaniu szans dla dzieci i młodzieży (np. projekt nr 794/2015 – Dobry start. Wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży z Butiamy. Fundacja usłyszeć Afrykę).

Dużym utrudnieniem dla realizacji badania jest brak infrastruktury drogowej, nawet w ponad 5 milionowym Dar es Salaam stopień infrastruktury jest na bardzo niskim poziomie. Poza dzielnicami rządowymi, nie ma dróg, nie ma również transportu publicznego, w związku z tym dotarcie z Mbagala do dzielnicy rządowej potrafi zająć około 4-5 h. Infrastruktura często ulega również dodatkowemu pogorszeniu przez wzgląd na porę deszczową. Może to skutkować utrudnieniem lub niemożliwością dotarcia do niektórych respondentów badań. Ponadto, pora deszczowa skutkuje wzrostem liczby komarów oraz ryzyka zachorowalności na malarię. W związku z tym najlepszymi miesiącami na podróż, a zarazem na realizację badań są październik – marzec (po zakończeniu pory deszczowej). Nawet w porze suchej trzeba wziąć pod uwagę bardzo słabo rozwiniętą infrastrukturę drogową oraz spowodowane tym duże korki w większości miast.

W Tanzanii problemem jest też dostęp do źródeł energii, i tak np. elektryczność w Dar es Salaam jest niejednokrotnie wyłączana przez rząd kilka razy dziennie w związku z przestarzałą infrastrukturą oraz jej niedostatecznym przepływem (tej tematyki dotyczył projekt nr 281/2012 – Zwiększanie dostępu do energii ze źródeł odnawialnych na obszarach wiejskich w Tanzanii). Dodatkowo, w Tanzanii mamy również do czynienia z tzw. pospolitą przestępczością – kradzieżami i rozbojami. Ryzyko może być jednak zminimalizowane poprzez przestrzeganie podstawowych zasad bezpieczeństwa – nie noszenie torebek oraz dużych kwot gotówki przy sobie, nie udawanie się do niebezpiecznych miejsc po zmroku, omijanie niepewnych miejsc, korzystanie z lokalnych przewodników. Ryzykiem jest również nieprzestrzeganie kontekstu kulturowego oraz odpowiedniego ubioru, szczególnie, chociaż nie tylko, w częściach muzułmańskich np. na Zanzibarze, należy więc pamiętać o zakazie picia alkoholu, ściąganiu butów przy wizycie u kogoś w domu, zakrywaniu ramion, nóg oraz głów – co jest również korzystne przez wzgląd na wysokie temperatury oraz prażące słońce.

Rys. 3 Mapa poglądowa miejsc realizacji projektów: Tanzania

Źródło: www.polskapomoc.gov.pl

Tabela 3 Projekty realizowane w Tanzanii

LP.	Typ projektu	Rok	Wnioskodawca	Tytuł projektu
1	Placówka	2012	Ambasada RP w Nairobi	Wyposażenie sali porodowej Ośrodka Zdrowia w Kiabakari (Tanzania) w nowoczesny sprzęt medyczny
2	Placówka	2015	Ambasada RP w Nairobi	Poprawa jakości leczenia chirurgicznego w szpitalu St. Walburg's w Nyangao oraz szpitalach regionu Lindi i Mtwara (Tanzania)
3	NGO	2015	Salezjański Wolontariat Misyjny - Młodzi Świata	Wiedza dla rozwoju. Tworzenie sprzyjających warunków nauki dla młodzieży szkół średnich Dar es Salaam w Tanzanii
4	NGO	2012	Fundacja Kultury Świata	Multimedialna Biblioteka w Moshi - szansą na rozwój regionu
5	NGO	2012	Fundacja Kultury Świata	Na drodze do uniwersytetu - ekologiczne uwarunkowania rozbudowy infrastruktury LITI Tengeru
6	NGO	2012	Związek Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć	Zwiększanie dostępu do energii ze źródeł odnawialnych na obszarach wiejskich w Tanzanii

7	NGO	2013	Fundacja KIABAKARI	Mbegu Njema (Dobre Ziarno) - Nowoczesne przedszkole w Kiabakari szansą na prawidłowy rozwój i edukację najmłodszych w wiejskim środowisku Regionu Mara. Adaptacja, rozbudowa i doposażenie istniejącej infrastruktury na potrzeby przedszkolne
8	NGO	2013	Fundacja KIABAKARI	Mbingu na Dunia - Mavuno ya Mvua (Niebo i Ziemia - Wodne Żniwa) - kompleksowy system poboru, podczyszczania i retencji wody deszczowej i głębinowej na potrzeby instytucji dydaktyczno-medycznych w Kiabakari
9	NGO	2013	Fundacja KIABAKARI	Upendo Unaojali' (Troskliwa Miłość) - poszerzenie nowoczesnej opieki pre- i post-natalnej z rozwinięciem możliwości hospitalizacji pacjentów w ośrodku zdrowia w Kiabakari
10	NGO	2013	Fundacja Ekonomiczna Polska - Afryka Wschodnia	Wsparcie rozwoju lokalnych grup producenckich i społecznej przedsiębiorczości w oparciu o Centrum Pszczelarskie Mwamboa, Tanzania
11	NGO	2014	Fundacja Kultury Świata	Poprawa w dostępie do opieki zdrowotnej w mieście i dystrykcie Mwanga
12	NGO	2015	Fundacja Artykuł 25	„Słońce dla rozwoju. Małe elektrownie słoneczne dla szkół średnich w północnej Tanzanii – w poszukiwaniu rozwiązań zapewniających trwałość projektów elektryfikacji obszarów wiejskich”
13	Wolontariat	2012	Stowarzyszenie Misji Afrykańskich, Centrum Charytatywno-Wolontariackie "SOLIDARNI"	Dar życia. Opieka zdrowotna kobiet i matek z dziećmi ze szczególnym uwzględnieniem opieki okołoporodowej dla matek chorych na AIDS oraz pochodzących z grupy ryzyka z terenu Misji Bugisi - Tanzania, edycja III.
14	Wolontariat	2012	Fundacja KIABAKARI	Huduma ya Kwanza. Wolontariat Pierwsza Pomoc i Edukacja Prozdrowotna dla mieszkańców Kiabakari i gminy Kukirango
15	Wolontariat	2012	Stowarzyszenie Misji Afrykańskich, Centrum Charytatywno-Wolontariackie "SOLIDARNI"	Matematyka dla życia - edukacja uczniów i nauczycieli w BUGISI MISION w Tanzanii, III edycja
16	Wolontariat	2012	Fundacja Kultury Świata	Merytoryczne wsparcie nauczania w zakresie parazytologii
17	Wolontariat	2013	Fundacja Kultury Świata	Merytoryczne wsparcie nauczania w dziedzinie parazytologii - kontynuacja
18	Wolontariat	2013	Fundacja Kultury Świata	Multimedialna biblioteka w Moshi

19	Wolontariat	2014	Stowarzyszenie Misji Afrykańskich, Centrum Charytatywno-Wolontariackie "SOLIDARNI"	Troska o życie” - opieka medyczna i edukacja zdrowotna ludności z terenu Misji Bugisi w Tanzanii
20	Wolontariat	2014	Pracownia Integracji Społecznej PRZYSTAŃ KULTUR	Wspieranie kształcenia nauczycieli w oparciu o aktywne metody nauczania w zakresie planowania i organizacji własnej pracy w szkołach w Biharamulo (Tanzania)
21	Wolontariat	2014	Stowarzyszenie Misji Afrykańskich, Centrum Charytatywno-Wolontariackie "SOLIDARNI"	Wybieram życie = równe szanse czyli wzmocnienie potencjału kobiet w Bugisi Mission w Tanzanii
22	Wolontariat	2015	Fundacja Usłyszeć Afrykę	Dobry start. Wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży z Butiamy Fundacja Usłyszeć Afrykę
23	Wolontariat	2015	Fundacja KIABAKARI	Ili Wawe Na Afya (Aby zdrowie mieli) -Wzrost poziomu opieki medycznej mieszkańców Kiabakari i dystryktu Butiama w Tanzanii
24	Wolontariat	2015	Stowarzyszenie Misji Afrykańskich, Centrum Charytatywno-Wolontariackie "SOLIDARNI"	Laboratorium życia - praktyczna edukacja uczniów i nauczycieli szkoły średniej w Mwamapalala w Tanzanii
25	Wolontariat	2015	Stowarzyszenie Misji Afrykańskich, Centrum Charytatywno-Wolontariackie "SOLIDARNI"	Singaiki". Mobilna opieka medyczna nad kobietami i dziećmi z plemienia Masajów, ze szczególnym uwzględnieniem opieki okołoporodowej nad kobietami ciężarnymi z regionu misji Moita Bwawani w Tanzanii

II.4. PALESTYNA

W ramach Komponentu II badania ewaluacyjnego obszarami naszego zainteresowania będą: Strefa Gazy i Autonomia Palestyńska. W tym pierwszym przypadku mamy do czynienia ze stosunkowo niewielkim obszarem 362 km² - długości około 40 km i szerokości od 6 do 12 km, na którym żyje bez mała 2 mln. Palestyńczyków. Liczne izraelskie operacje wojskowe oraz ciągła blokada gospodarcza sprawiają, że życie sprowadza się tam praktycznie do walki o przetrwanie. Te mocne słowa potwierdza raport Konferencji ONZ ds. Handlu i Rozwoju (UNCTAD) z 2015 r., w którym stwierdzono, iż jeżeli sytuacja nie zmieni się na lepsze, Strefa Gazy nie będzie nadawać się do życia. Chodzi o kwestie zupełnie podstawowe, jak przeludnienie, już teraz bardzo ograniczony dostęp do wody, liczne przerwy w dostawach elektryczności etc.

W Autonomii Palestyńskiej, czyli na tzw. Zachodnim Brzegu sytuacja jest trochę lepsza tylko dlatego, że izraelskie operacje wojskowe są tu rzadsze i jednak mniej dotkliwe. Teren Autonomii podzielony jest jednak na strefy będące pod kontrolą palestyńską (większe skupiska arabskie na Zachodnim Brzegu), kontrolą mieszaną (tutaj do Izraela należy władza wojskowa) oraz tereny pod wyłączną kontrolą izraelską (tereny osadników żydowskich i cała prowadząca do nich infrastruktura, a więc przede wszystkim drogi) oraz punkty strategiczne, jak wzgórza czy źródła wody. Trzeba także wspomnieć, że tereny kontrolowane przez stronę arabską od tych zarządzanych przez Izrael rozdziela mur, który wciąż się rozrasta. Wszystko to powoduje przede wszystkim problemy komunikacyjne i transportowe, potęgowane jeszcze przez kilkadziesiąt punktów kontrolnych, którymi obsiany jest Zachodni Brzeg. Jeśli chodzi o źródło utrzymania ludności palestyńskiej to jest to głównie handel i rzemiosło. Ten pierwszy jednak w dużym stopniu blokują ograniczenia transportowe, przejawiające się kontrolami na drogach i blokadami niektórych korytarzy transportowych – nie tylko w samym Izraelu, ale również na terytoriach palestyńskich. Już bardzo trudno wyżyć z rolnictwa i uprawy drzew oliwnych, ze względu na zagarnianie coraz większych połaci pól i gaj oliwnych przez osadnictwo żydowskie. Sytuację pogarsza bardzo wysokie bezrobocie: oficjalne dane mówią o ponad 40 % stopie bezrobocia na Zachodnim Brzegu, jednak należy sobie uzmysłowić, iż są tu miejscowości, w których na brak pracy narzeka większość mieszkańców.

Podstawową specyfiką tego regionu jest to, że nie jest on państwem, a terytorium. Oznacza to m.in. ograniczenie swobody podróżowania, a przede wszystkim wjazdu. W tym kontekście bez wątpienia trzeba mówić o dwóch odrębnych regionach – Zachodnim Brzegu oraz Strefie Gazy. Jeśli chodzi o tę ostatnią, to z zestawienia projektów wynika, że prowadzony był tam wyłącznie jeden (nr 675/2015). Realistycznie rzecz ujmując, znając trudności, jakie niósłby za sobą wyjazd do Strefy Gazy, nie planujemy włączać tego przedsięwzięcia do badań. Gdyby jednak wyprawa tam stała się mniej skomplikowana to ze względów taktycznych decydujących o powodzeniu całości przedsięwzięcia, poświęcimy jej odrębny wyjazd, już po przeprowadzeniu badań na Zachodnim Brzegu. Wzmiankowane w tytule projektu Rafah to jedyne przejście graniczne (od strony Egiptu), które co pewien czas jest otwierane, co stwarza pewne szanse na przeprowadzenie badań także na tym terenie.

Jeśli zaś chodzi o Zachodni Brzeg, dostać się tam można przez Izrael, który kontroluje tu cały ruch graniczny. Samo podróżowanie już wewnątrz Autonomii Palestyńskiej wiąże się z przekraczaniem licznych punktów kontrolnych (*checkpoints*). Ważne, aby ani na lotnisku w Tel Aviwie, ani podczas poszczególnych kontroli nie wspominać o prawdziwym celu wyprawy. Wydawałoby się, że udział w badaniu finansowanym z zagranicznych środków publicznych może otwierać drzwi, co już samo w

sobie jest błędnym przekonaniem, jednak nie tylko o to chodzi. Nie powinniśmy bowiem ujawniać – bardziej niż to konieczne już w zupełnej ostateczności – danych osób, z którymi będziemy rozmawiać. Może to bowiem przysporzyć im w przyszłości kłopotów. Dotyczy to przede wszystkim terenów, w których sytuacja jest permanentnie napięta ze względu na osadnictwo żydowskie, czyli przede wszystkim dystryktu hebrońskiego i sam Hebron (np. projekt nr 601/2014). Kobiety z kooperatywy w Ildnie (do których kierowany był w/w projekt) sprzedają swoje wyroby na starym mieście w Hebronie. Są pod ciągłą obserwacją, podobnie jak inni podobni im rzemieślnicy i sklepikarze w tym miejscu. Patrole żołnierzy izraelskich co kilka godzin robią tam obchód; co najmniej raz w tygodniu przyjeżdżają tam także wycieczki Żydów, którzy w asyście wojska oprowadzani są po starym mieście. Wszystko to sprawia, że sytuacja w tym rejonie jest bardzo napięta. Nadto, sklepy kooperatywy kobiet z Ildny mieszczą się tuż przy zamkniętej Shuhada Street – niegdyś tętniącej życiem i handlem właśnie głównej arterii w Hebronie. Zamknięta jest dla Palestyńczyków od 2005 r., co – znów – często staje się zarzewiem konfliktów.

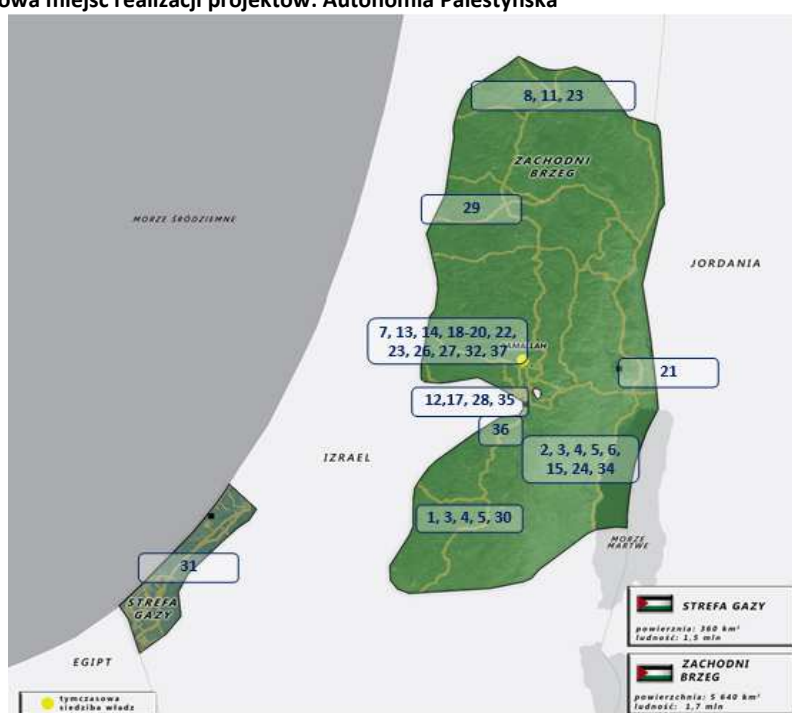
W zestawieniu projektów mowa jest o bardzo różnorodnych miejscach i to trzeba mieć bezsprzecznie na uwadze. Po pierwsze część z nich objęta jest nieustannym konfliktem, jak opisany wyżej Hebron. Druga sprawa to różnice kulturowe. Część miejsc, w których realizowane były projekty zamieszkała jest w 100% przez bardzo tradycyjne społeczności muzułmańskie (Hebron, Idna, Tulkarem, cz. Dystryktu Jerycho, Doliny Jordanu, wszystkie tereny rolnicze; projekty: 601/2014, 617/2014, 686/2014, 628/2015, 720/2013, 647/2013, 654/2012, 81/2014, 977/2013, 153/2013, 140/2013, 246/2012, 171/2012, 113/2012, 977/2013). Podstawowa sprawa w takich miejscach to stosowny ubiór, trzeba też pamiętać o przestrzeganiu reguł gospodarzy, jak np. zdjęcie butów w domu, nie odmawianie gościnności, którą mieszkańcy zawsze okazują wobec przybyszy. To ostatnie może wydawać się sprawą banalną, pamiętajmy jednak, iż poczucie bycia „obsługiwanym” czy spożywanie obfitych posiłków oferowanych przez ludzi – którzy bez wątplenia żyją w ubóstwie – może sprawić, iż poczujemy się niekomfortowo. W takiej sytuacji dobrze też nie okazywać swoich preferencji żywnościowych (np. wegetarianizm). Szczególnie w przypadku społeczności rolniczych i beduińskich warto rozmawiać nie z punktu widzenia kogoś, kto sprawdza jak udało się „pomóc” tym ludziom. Zajęcie takiej pozycji „z góry” utrudni rozmowę, wprowadzi niechęć i nieufność.

Projekt (nr 600/2012) realizowany był w obozie dla uchodźców w Al Amarii, a zatem w zupełnie innych warunkach niż powyższe omawiane. Przedsięwzięcie adresowane było do dziewcząt, ale w ośrodku przebywają zarówno dziewczęta, jak chłopcy w różnym wieku. Pracując z uchodźcami należy mieć na uwadze specyfikę ich sytuacji życiowej, w tym przypadku porozumienie może ułatwić fakt, iż ośrodek – właśnie dzięki projektom realizowanym z Polskiej Pomocy – ma już głębsze związki z Polską, a część podopiecznych ośrodka była z wizytą w naszym kraju.

Część miejsc wymienionych w zestawieniu projektów to miejsca pielgrzymek bądź odwiedzin turystów Betlejem, Al- Azzariyah (tu znajduje się grób Łazarza), nie mówiąc już o dużych miastach: Jerozolimie czy Ramallah. W tych miejscach bez wątpienia przeprowadzenie badania w pewnym sensie łatwiejsze, bo nie mamy tu do czynienia z wyłącznie tradycyjnymi i nierzadko zamkniętymi społecznościami muzułmańskimi (zresztą liczni są tu też chrześcijanie), co do pewnego stopnia niweluje ryzyko wynikające z różnic kulturowych. Same rejony są zaś bardzo wewnętrznie zróżnicowane, np. w Betlejem, do którego ciągną pielgrzymki ze względu na znajdującą się tam Bazylikę Narodzenia Pańskiego, znajduje się także obóz dla uchodźców z Autonomii Palestyńskiej.

Warto mieć również na uwadze, iż w mniejszych miejscowościach (nawet, jeśli niektóre z nich są odwiedzane przez turystów), jak Tulkarem, Al-Azzariyah, Idna, Ain Areek, Az Zubeidat przyjezdni z Europy będą wystawieni na swojego rodzaju ciekawość ludzką. Badaczom na ulicach mogą towarzyszyć dzieci, krzyczące proste słowa po angielsku. W miejscowościach i miastach, do których przyjeżdżają wycieczki należy uzbroić się w cierpliwość wobec chłopców i młodych mężczyzn zachęcających do kupna różnych pamiątek. Tak przedstawiony obraz nie byłby pełen bez dopowiedzenia najważniejszej kwestii: niezależnie od regionu – miasta czy wsi – przybysze, nawet gdy specjalnie się o to nie starają, spotykają się z ogromną życzliwością. Podstawowa zasada na tym obszarze to: nie można się spieszyć. To, czego uczy Bliski Wschód, a zwłaszcza tereny, na których życie utrudnione jest jak w tym przypadku, bezwzględnie należy umieć czekać. Czy to na autobus, czy na gospodarza, bez którego pozostali domownicy mogą nie chcieć zacząć rozmowy. Nic nie stoi jednak na przeszkodzie, aby w tym czasie czynić stosowne obserwacje – właśnie na potrzeby badań.

Rys. 4 Mapa poglądowa miejsc realizacji projektów: Autonomia Palestyńska

Źródło: www.polskapomoc.gov.pl

Tabela 4 Projekty realizowane w Palestynie

LP.	Typ projektu	Rok	Wnioskodawca	Tytuł projektu
1	Placówka	2012	Biuro Przedstawiciela RP w Ramallah	Dostarczanie czystej wody dla szkół z Doliny Jordańskiej dzięki wykorzystaniu energii słonecznej
2	Placówka	2012	Biuro Przedstawiciela RP w Ramallah	Instalacja systemów recyklingu szarej wody we wioskach Deir Ghazaleh i Jalameh
3	Placówka	2012	Biuro Przedstawiciela RP w Ramallah	Monitoring i promocja projektów rozwojowych realizowanych przez placówkę
4	Placówka	2012	Biuro Przedstawiciela RP w Ramallah	Wsparcie programu edukacji specjalnej w Jerozolimie Wsch.

5	Placówka	2012	Biuro Przedstawiciela RP w Ramallah	Wyrównanie szans edukacyjnych dziewcząt w Obozie Al Amarii poprzez doposażenie klubu szermierczego
6	Placówka	2013	Biuro Przedstawiciela RP w Ramallah	Monitoring i promocja projektów rozwojowych realizowanych przez placówkę i partnerów
7	Placówka	2013	Biuro Przedstawiciela RP w Ramallah	Podwyższenie bezpieczeństwa żywnościowego 10 rodzin w Az Zubeidat w Dystrykcie Jerycho poprzez budowę szklarni
8	Placówka	2013	Biuro Przedstawiciela RP w Ramallah	Polepszenie dostępu do wody w celach rolniczych 50 rodzin w Ain Areek
9	Placówka	2013	Biuro Przedstawiciela RP w Ramallah	Poprawa jakości usług zdrowotnych dla kobiet ciężarnych i niemowląt w dystrykcie betlejemskim poprzez wyposażenie szpitala położniczego w specjalistyczny sprzęt medyczny
10	Placówka	2013	Biuro Przedstawiciela RP w Ramallah	Poprawa systemu odprowadzania ścieków i zapobieganie zanieczyszczaniu wody pitnej w Ramallah
11	Placówka	2013	Biuro Przedstawiciela RP w Ramallah	Wyrównanie szans edukacyjnych dzieci z sierocińca w Jerozolimie Wsch poprzez doposażenie biblioteki i świetlicy
12	Placówka	2013	Biuro Przedstawiciela RP w Ramallah	Zwiększenie możliwości zatrudnienia młodzieży palestyńskiej poprzez stworzenie więzów z polskim sektorem prywatnym
13	Placówka	2014	Biuro Przedstawiciela RP w Ramallah	Budowanie potencjału i efektywności operacyjnej Palestyńskiej Obrony Cywilnej we współpracy z polskim sektorem prywatnym
14	Placówka	2014	Biuro Przedstawiciela RP w Ramallah	Monitoring i promocja projektów rozwojowych realizowanych przez placówkę i partnerów
15	Placówka	2014	Biuro Przedstawiciela RP w Ramallah	Polepszenie warunków bytowych kobiet poprzez realizację małych projektów rolnych w 6 wiejskich wspólnotach w Dystryktach Ramallah i Jenin
16	Placówka	2014	Biuro Przedstawiciela RP w Ramallah	Renowacja Drzwi w Bazylice Narodzenia w Betlejem
17	Placówka	2014	Biuro Przedstawiciela RP w Ramallah	Renowacja placu zabaw w Ośrodku Jeel Al-Amal w Azzariyah (Jerozolima Wsch.)
18	Placówka	2014	Biuro Przedstawiciela RP w Ramallah	Wspieranie edukacji zawodowej osób niepełnosprawnych i poszkodowanych na Zach. Brzegu
19	Placówka	2014	Biuro Przedstawiciela RP w Ramallah	Wyrównanie szans edukacyjnych dzieci w Ramallah przez wyposażenie Klubu Dziecięcego w plac zabaw
20	Placówka	2014	Biuro Przedstawiciela RP w Ramallah	Wzmocnienie społecznej pozycji kobiet przez rozwój umiejętności administracyjnych i produkcyjnych kooperatywy Idna w Hebronie

21	Placówka	2014	Biuro Przedstawiciela RP w Ramallah	Zapewnienie dostępu do usług podwyższających status społeczny kobiet w Tulkarem
22	Placówka	2015	Biuro Przedstawiciela RP w Ramallah	Monitoring i promocja projektów rozwojowych realizowanych przez placówkę i partnerów
23	Placówka	2015	Biuro Przedstawiciela RP w Ramallah	Polepszenie możliwości edukacyjnych dzieci ze zmarginalizowanej Doliny Cremisan poprzez poprawę infrastruktury szkoły Laura Vicuna
24	Placówka	2015	Biuro Przedstawiciela RP w Ramallah	Polepszenie możliwości edukacyjnych dziewcząt w Jerozolimie Wsch. poprzez stworzenie laboratorium technologii w szkole St. John
25	Placówka	2015	Biuro Przedstawiciela RP w Ramallah	Poprawa dostępu do opieki prenatalnej dla matek i dzieci w Klinikach Mobilnych NECC w Darraj i Rafah w Strefie Gazy
26	Placówka	2015	Biuro Przedstawiciela RP w Ramallah	Renowacja Drzwi w Bazylice Narodzenia w Betlejem
27	Placówka	2015	Biuro Przedstawiciela RP w Ramallah	Wspieranie edukacji zawodowej osób niepełnosprawnych na Zach. Brzegu
28	Administracja	2015	Departament Współpracy Międzynarodowej i Funduszy Europejskich MSW	Wzmocnienie efektywności służb granicznych Autonomii Palestyńskiej w zakresie kompleksowej kontroli bezpieczeństwa i weryfikacji autentyczności dokumentów
29	NGO	2012	Polska Akcja Humanitarna	Poprawa dostępu do wody poprzez rekonstrukcję wodnych cystern rolniczych na południu Dystryktu Hebron.
30	NGO	2012	NOMADA Stowarzyszenie na Rzecz Integracji Społeczeństwa Wielokulturowego	Ruchome Centrum Społeczno-Kulturalne” cykl działań edukacyjnych na rzecz społeczno-kulturalnego rozwoju marginalizowanego regionu Masafer Yatta w Dystrykcie Hebron na Zachodnim Brzegu Jordanu
31	NGO	2012	Fundacja Polskie Centrum Pomocy Międzynarodowej	Wsparcie drobnych gospodarstw rolnych jako narzędzie rozwoju gospodarczego w Dystrykcie Betlejemskim na Zachodnim Brzegu Jordanu
32	NGO	2013	Polska Akcja Humanitarna	Poprawa warunków wodno-sanitarnych w placówkach edukacyjnych poprzez budowę zbiorników wodnych w szkołach oraz sierocińcu w Dystryktach Hebron i Betlejem na Zachodnim Brzegu
33	NGO	2013	Fundacja Polskie Centrum Pomocy Międzynarodowej	Rozwój przedsiębiorczości rolnej w Dystrykcie Hebrońskim i Betlejemskim na Zachodnim Brzegu Jordanu
34	NGO	2013	Polska Akcja Humanitarna	Rozwój terenów zmarginalizowanych dzięki poprawie bezpieczeństwa wodnego społeczeństw pastersko-rolniczych poprzez remont cystern w Południowym Hebronie

35	NGO	2014	Fundacja Polskie Centrum Pomocy Międzynarodowej	Tworzenie spółdzielczego modelu agrobiznesu kobiet - Al-Jalama, dystrykt Jenin, Autonomia Palestyńska
36	NGO	2014	Caritas Polska	Wyrównywanie szans edukacyjnych kobiet w Autonomii Palestyńskiej
37	NGO	2015	Fundacja Polskie Centrum Pomocy Międzynarodowej	Wzmocnienie przedsiębiorczości spółdzielni rolniczych poprzez wdrożenie efektywnego modelu produkcyjno-marketingowego, Palestyna
38	Wolontariat	2013	Polska Akcja Humanitarna	Rozwój terenów zmarginalizowanych dzięki poprawie bezpieczeństwa wodnego społeczeństw pastersko-rolniczych poprzez remont cystern w Południowym Hebronie
39	Wolontariat	2015	Caritas Polska	Wsparcie i aktywizacja osób starszych z terenów Autonomii Palestyńskiej poprzez zajęcia warsztatowe oraz opiekę pielęgnacyjno - socjalną w Elderly Day Care Center oraz domach podopiecznych

III. OPIS SPOSOBU WYKORZYSTANIA WSZYSTKICH METOD / TECHNIK BADAWCZYCH wraz z zastosowaniem kryteriów ewaluacji i pytań badawczych

Wykonawca deklaruje realizację badania zgodnie z metodologią wymaganą w SIWZ, a także proponuje dodatkowe metody. W trakcie realizacji każdego z komponentów badania ewaluacyjnego zostanie wykorzystana metodologia uwzględniająca co najmniej wszystkie niżej wymienione metody i techniki badawcze:

1. **warsztat strukturyzujący** - metoda polegająca na odtworzeniu logiki interwencji poprzez określenie relacji przyczynowych między wskazanymi problemami, przewidzianymi działaniami i oczekiwanymi efektami wsparcia. Pozwala na jak najlepsze **odtworzenie potrzeb informacyjnych** i znacząco podnosi użyteczność dostarczanych przez ewaluatora informacji i rekomendacji. Odtworzenie logiki, przeprowadzone zostanie z wykorzystaniem **podejścia graficznego** i opisowego. Zweryfikowana przez badanych logika interwencji będzie służyć jako punkt wyjścia dla doprecyzowania metodologii badania, lepszego dopasowania narzędzi badawczych, a docelowo umożliwi uzyskanie bardziej użytecznych informacji i wypracowanie bardziej przydatnych rekomendacji.
2. **analiza dokumentów** (wniosków projektowych, danych z monitoringu, sprawozdań itp. udostępnionych przez Zamawiającego i projektodawców);
3. **analiza danych i materiałów medialnych** (w tym domen internetowych w Polsce i zagranicą, dotyczących każdego z realizowanych projektów);
4. **analiza produktów powstałych w wyniku realizacji każdego z projektów** (w tym stron www, publikacji, materiałów pokonferencyjnych, podręczników itp.);
5. **badanie ankietowe uczestników projektów** (badanie reprezentatywne);
6. **wywiady indywidualne pogłębione (Individual In-Depth Interview - IDI)**

Indywidualny wywiad pogłębiony, z udziałem badacza oraz respondenta, pozwala poznać opinie własne respondentów na dany temat. Dlatego też IDI z reguły przeprowadza się z osobami zaangażowanymi bezpośrednio w daną problematykę. Dzięki temu zespół badawczy uzyskuje pogłębione informacje na temat tego, w jaki sposób dana interwencja była faktycznie wdrożona oraz jakie były społeczno-ekonomiczne przesłanki i efekty jej przygotowania i realizacji.

W ramach badania zostaną przeprowadzone IDI z osobami reprezentującymi każdą spośród wskazanych kategorii interesariuszy: koordynatorzy, beneficjenci, wykonawcy działań projektowych, inne osoby istotne dla realizacji projektów. Wywiady zostaną zrealizowane we wszystkich grupach badanych projektów, w każdym z krajów, w których projekty były realizowane.

Dobór respondentów będzie miał charakter celowy, co wynika z jakościowego charakteru wywiadów indywidualnych. Dobór osób zostanie przygotowany w oparciu o rekomendacje przedstawione przez Zamawiającego.

W zakresie realizacji IDI zostanie przeprowadzonych:

- a) co najmniej 5 wywiadów pogłębionych w ramach projektu zrealizowanego przez placówkę naukową w Etiopii z różnymi osobami reprezentującymi każdą spośród wskazanych kategorii interesariuszy: koordynatorzy, beneficjenci, wykonawcy działań projektowych na miejscu, inne osoby istotne dla realizacji projektów;
- b) co najmniej 5 wywiadów pogłębionych w ramach projektu zrealizowanego przez administrację zostanie przeprowadzonych w Palestynie z różnymi osobami reprezentującymi każdą spośród wskazanych kategorii interesariuszy: koordynatorzy, beneficjenci, wykonawcy działań projektowych na miejscu, inne osoby istotne dla realizacji projektów;
- c) co najmniej po 5 wywiadów pogłębionych w ramach każdego z co najmniej 3 projektów zrealizowanych w co najmniej 2 różnych latach przez organizacje pozarządowe w Etiopii, Kenii, Tanzanii i Palestynie z różnymi osobami reprezentującymi w każdym z projektów każdą spośród wskazanych kategorii interesariuszy: koordynatorzy, beneficjenci, wykonawcy działań projektowych na miejscu, inne osoby istotne dla realizacji projektów (łącznie co najmniej 60 wywiadów);
- d) co najmniej po 5 wywiadów pogłębionych w ramach każdego z co najmniej 4 projektów zrealizowanych na rzecz Etiopii, Kenii i Palestyny w co najmniej 2 różnych latach oraz w ramach 2 projektów zrealizowanych na rzecz Tanzanii przez polskie placówki dyplomatyczne z różnymi osobami reprezentującymi w każdym z projektów każdą spośród wskazanych kategorii interesariuszy: koordynatorzy, beneficjenci, wykonawcy działań projektowych na miejscu, inne osoby istotne dla realizacji projektów (łącznie 70 wywiadów).

W przypadku zaistnienia możliwości zaaranżowania wywiadów więcej niż z jednym respondentem w danej grupie rozważone zostanie zorganizowanie IDI w formie diad lub triad².

7. **Badania etnograficzne** - zostaną przeprowadzone w miejscach realizacji projektów. Będą polegać na opisie lokalnej społeczności, jej zachowań, instytucji, przekonań i wytworów materialnych. Na podstawie wielu opisów będzie można wskazać ogólne wzory rządzące daną społecznością. Źródłami informacji będą ustrukturyzowane obserwacje, dokumentacja fotograficzna oraz ewentualne wywiady etnograficzne, które pozwolą na uzyskanie wglądu i pełniejsze zrozumienie kontekstu społeczno-kulturowego badanych projektów.
8. **2 panele ekspertów** podsumowujące wyniki analiz działań prowadzonych w ramach Komponentu I i Komponentu II (po jednym w ramach każdego komponentu), każdy z udziałem co najmniej trzech panelistów - specjalistów w dziedzinie polityki rozwojowej i współpracy rozwojowej, w tym jednego wyznaczonego przez Departament Współpracy Rozwojowej MSZ;
9. **analiza SWOT/TOWS.**
10. **studia przypadku**

---

² Tj. odpowiednio z dwoma lub trzema respondentami.

W zakresie realizacji studiów przypadku zostanie przygotowanych 16 studiów przypadku (*case study*), w tym:

- a. co najmniej 3 studia przypadku muszą dotyczyć projektów zrealizowanych na terenie Etiopii;
- b. co najmniej 3 studia przypadku muszą dotyczyć projektów zrealizowanych na terenie Kenii;
- c. co najmniej 3 studia przypadku muszą dotyczyć projektów zrealizowanych na terenie Tanzanii;
- d. co najmniej 3 studia przypadku muszą dotyczyć projektów zrealizowanych na terenie Palestyny;
- e. 1 (jedno) studium przypadku musi dotyczyć projektu zrealizowanego przez administrację w Palestynie;
- f. co najmniej 3 studia przypadku muszą dotyczyć programu „Wolontariat polska pomoc” zrealizowanych w Tanzanii i w Kenii;
- g. co najmniej 1 studium przypadku musi dotyczyć projektu zrealizowanego przez organizację pozarządową w każdym z krajów objętych badaniem;
- h. co najmniej 1 studium przypadku musi dotyczyć projektu zrealizowanego przez placówkę dyplomatyczną w każdym z krajów objętych badaniem.

11. **benchmarking rozwiązań stosowanych** w zakresie polskiej pomocy prowadzonej na rzecz Etiopii, Kenii, Tanzanii oraz Palestyny co najmniej przez 4 (wybrane przez Wykonawcę, a następnie uzgodnione z Zamawiającym) kraje rozwinięte (co najmniej jeden przykład) lub organizacje międzynarodowe (osobno dla działań prowadzonych na rzecz Etiopii, Kenii, Tanzanii oraz Palestyny w latach 2012-2015)

Ponieważ skala pomocy w ramach polskiej pomocy rozwojowej jest ograniczona (w porównaniu z dużymi i doświadczonymi donorami) nie jest właściwe by w badaniu zastosować klasyczny model porównania systemów i ich oceny. W związku z tym benchmarking będzie ukierunkowany na zidentyfikowanie w 4 wybranych krajach lub organizacjach międzynarodowych (w uzgodnieniu z Zamawiającym, osobno dla działań prowadzonych na rzecz Etiopii, Kenii, Tanzanii oraz Palestyny w latach 2012-2015) dobrych, innowacyjnych praktyk, które mogłyby być zaimplementowane w PPR. Identyfikując praktyki

Proces benchmarkingu zostanie zrealizowany według następującego schematu:

1. Określenie kluczowych obszarów (biorąc pod uwagę cele i zakres polskiej pomocy rozwojowej), w ramach których poszukiwane będą dobre praktyki
2. Identyfikacja krajów lub organizacji, które w zakresie wskazanych elementów mają bogate doświadczenie
3. Zgromadzenie adekwatnych danych (raportów, danych statystycznych, danych i raportów OECD/DAC, wywiady indywidualne)
4. Analiza zgromadzonych danych pod kątem wybranych kryteriów
5. Wskazanie rozwiązań stosowanych przez wybrane kraje rozwinięte lub organizacje międzynarodowe, które mogą być rozważone jako rekomendacje dla PPR

W ramach benchmarkingu przeanalizowane zostaną w szczególności:

- a. raporty dotyczące prowadzonej współpracy rozwojowej przez wybrane kraje rozwinięte (co najmniej jeden przykład) lub organizacje międzynarodowe, w tym dokumentacja dotycząca misji, strategii prowadzonych działań, obszarów prowadzonego wsparcia, uwarunkowań instytucjonalnych, raporty dotyczące efektów prowadzonego wsparcia,
- b. dane statystyczne dotyczące prowadzonej pomocy (w tym dane finansowe),
- c. dane i raporty OECD/DAC (Development Assistance Committee),
- d. indywidualne wywiady telefoniczne lub komputerowe z osobami odpowiedzialnymi za wdrażanie projektów w wybranych krajach lub organizacjach.

Poniżej przedstawiamy natomiast opis sposobu wykorzystania wszystkich metod/technik badawczych wraz z zastosowaniem kryteriów i pytań badawczych dla każdego z komponentów badawczych.

III.1. OPIS SPOSOBU WYKORZYSTANIA WSZYSTKICH METOD / TECHNIK BADAWCZYCH

Opis sposobu wykorzystania wszystkich metod / technik badawczych wraz z zastosowaniem kryteriów i pytań badawczych przedstawia poniższa tabela

L.p.	Pytanie	PROPOZYCJA METOD I TECHNIK										KRYTERIA EWALUACYJNE				
		ANALIZA DOKUMENTÓW	ANALIZA DANYCH I MATERIAŁÓW MEDIALNYCH	ANALIZA PRODUKTÓW POWSTAŁYCH W WYNIKU REALIZACJI PROJEKTU	BADANIE ANKIETOWE UCZESTNIKÓW PROJEKTÓW	WYWIADY INDYWIDUALNE POGŁĘBIONE (IDI)	PANELE EKSPERTÓW	SWOT/ TOWS	STUDIA PRZYPADKÓW (CASE STUDY)	BENCHMARKING	WARSZTAT STRUKTURYZUJĄCY	BADANIA ETNOGRAFICZNE	Trafność	Efektywność	Trwałość	Użyteczność
1	Czy/ w jakim stopniu/ które działania lub projekty miały szczególnie pozytywny wpływ na wdrażanie planów, programów, strategii rozwoju lub innych dokumentów o podobnym znaczeniu (przyjętych w poszczególnych państwach biorcach pomocy oraz w Polsce), a także na realizację Milenijnych Celów Rozwoju / których w największym stopniu?	X	X	X		X	X	X	X					X		X
2	Czy/ w jaki sposób realizowana była w ramach polskiej pomocy zasada ownership?	X				X		X					X			
3	Jakie produkty/ działania/ projekty/ typy projektów w ramach polskiej pomocy i dlaczego miały największy/ najmniejszy wpływ na trwałą poprawę sytuacji beneficjentów?	X	X	X	X	X		X				X	X		X	
4	Czy/ którzy najczęściej/ w jaki sposób beneficjenci kontynuują lub multiplikują działania zapoczątkowane przez program polskiej pomocy?	X			X	X		X				X			X	
5.	Czy/ w jakich aspektach realizowane przez Polskę działania pomocowe wyróżniały się lub były kompatybilne z działaniami innych darczyńców? Czy współpraca z innymi donatorami/ pod jakimi warunkami/ w jakich obszarach może zwiększyć wartość dodaną polskiej pomocy?					X	X	X		X	X		X			

L.p.	Pytanie	PROPOZYCJA METOD I TECHNIK										KRYTERIA EWALUACYJNE				
		ANALIZA DOKUMENTÓW	ANALIZA DANYCH I MATERIAŁÓW MEDIALNYCH	ANALIZA PRODUKTÓW POWSTAŁYCH W WYNIKU REALIZACJI PROJEKTU	BADANIE ANKIETOWE UCZESTNIKÓW PROJEKTÓW	WYWIADY INDYWIDUALNE POGŁĘBIONE (DI)	PANEL EKSPERTÓW	SWOT/ TOWS	STUDIA PRZYPADKÓW (CASE STUDY)	BENCHMARKING	WARSZTAT STRUKTURYZUJĄCY	BADANIA ETNOGRAFICZNE	Trafność	Efektywność	Trwałość	Użyteczność
6.	Czy/ w jakich aspektach występowała synergia między polskimi projektami/ działaniami na danym obszarze lub dla danej grupy interesariuszy?	X	X			X		X		X			X			
7.	Jakiego typu doświadczenie i potencjał polskich organizacji i instytucji są niezbędne/ sprzyjają szczególnie realizacji dużych projektów rozwojowych prowadzonych w Afryce/ na Bliskim Wschodzie wspólnie: a) z administracją publiczną biorców pomocy (centralną i lokalną), b) z partnerami lokalnymi/ pozarządowymi w krajach biorcach pomocy? b) z innymi darczyńcami?					X	X	X		X						X
8.	Czy/ w jakim stopniu/ w jakich działaniach efektem przeprowadzonych inicjatyw pomocowych były korzyści związane z tzw. „miękką siłą” dyplomacji? W jaki sposób można wzmocnić korelację pomiędzy polską współpracą rozwojową a realizacją celów polskiej polityki zagranicznej i gospodarczej?					X	X	X	X		X				X	

Dodatkowe pytania badawcze dla komponentu I Badanie ewaluacyjne inicjatyw zrealizowanych w ramach polskiej współpracy rozwojowej udzielanej za pośrednictwem MSZ RP w latach 2012-2015, w trzech krajach Afryki (Etiopia, Kenia, Tanzania)

L.p.	Pytanie	PROPOZYCJA METOD I TECHNIK										KRYTERIA EWALUACYJNE					
		ANALIZA DOKUMENTÓW	ANALIZA DANYCH I MATERIAŁÓW MEDIALNYCH	ANALIZA PRODUKTÓW POWSTAŁYCH W WYNIKU REALIZACJI PROJEKTU	BADANIE ANKIETOWE UCZESTNIKÓW PROJEKTÓW	WYWIADY INDYWIDUALNE POGŁĘBIONE (IDI)	PANEL EKSPERTÓW	SWOT/ TOWS	STUDIA PRZYPADKÓW (CASE STUDY)	BENCHMARKING	WARSZTAT STRUKTURYZUJĄCY	BADANIA ETNOGRAFICZNE	Trafność	Efektywność	Trwałość	Użyteczność	
1.	W jakim stopniu i w jakich formach w przygotowanie i realizację projektów włączani byli partnerzy lokalni w krajach-beneficjentach wsparcia oraz jak realizacja zasady „empowerment” wpłynęła na efekty wsparcia, jak i na potencjał organizacji partnerskich z krajów beneficjentów wsparcia?	X	X	X				X	X	X	X				X		X
2.	Jak wzmocnić system monitorowania projektów realizowanych w ramach polskiej współpracy rozwojowej?	X					X	X	X		X	X			X		X
3.	W jakim stopniu uwzględniony został lokalny kontekst (kulturowy, polityczny i gospodarczy) krajów i obszarów, gdzie było realizowane wsparcie we wdrażanych projektach?	X	X				X	X		X		X	X				

Dodatkowe pytania badawcze dla komponentu II Badanie ewaluacyjne inicjatyw zrealizowanych w ramach polskiej współpracy rozwojowej udzielanej za pośrednictwem MSZ RP w latach 2012-2015, w jednym kraju Bliskiego Wschodu (Palestyna)

L.p.	Pytanie	PROPOZYCJA METOD I TECHNIK											KRYTERIA EWALUACYJNE			
		ANALIZA DOKUMENTÓW	ANALIZA DANYCH I MATERIAŁÓW MEDIALNYCH	ANALIZA PRODUKTÓW POWSTAŁYCH W WYNIKU REALIZACJI PROJEKTU	BADANIE ANKIETOWE UCZESTNIKÓW PROJEKTÓW	WYWIADY INDYWIDUALNE POGŁĘBIONE (IDI)	PANEL EKSPERTÓW	SWOT/ TOWS	STUDIA PRZYPADKÓW (CASE STUDY)	BENCHMARKING	WARSZTAT STRUKTURYZUJĄCY	BADANIA ETNOGRAFICZNE	Trafność	Efektywność	Trwałość	Użyteczność
1.	Jaka jest trwałość projektów realizowanych w kontekście konfliktu oraz jakie czynniki sprzyjają zapewnieniu trwałości projektów?	X	X	X	X	X		X			X				X	
2.	W jakim stopniu i w jakich formach w przygotowanie i realizację projektów włączani byli partnerzy lokalni w krajach-beneficjentach wsparcia oraz jak realizacja zasady „empowerment” wpłynęła na efekty wsparcia, jak i na potencjał organizacji partnerskich z krajów beneficjentów wsparcia?	X	X	X		X	X	X	X					X		X
3.	Jak wzmocnić system monitorowania projektów realizowanych w ramach polskiej współpracy rozwojowej?	X				X	X	X		X	X			X		X

III.2. USZCZEGÓLOWIENIE PYTAŃ BADAWCZYCH

Wykonawca, realizując badanie i poszukując odpowiedzi na poszczególne pytania badawcze będzie brał pod uwagę kwestie i uwarunkowania wskazane poniżej. W trakcie warsztatu strukturyzującego uczestnicy warsztatu dokonali wyboru najbardziej istotnych z ich punktu widzenia kwestii poruszonych w trakcie pierwszego spotkania z Zamawiającym. W trakcie badania Wykonawca uwzględni wyniki warsztatu koncentrując metody badawcze (poprzez ich triangulację) na wskazanych priorytetowych zagadnieniach. Wykonawca zastrzega jednocześnie, że zgodnie z ofertą i SOPZ będzie dążył do udzielenia możliwie pełnej odpowiedzi na postawione główne pytania badawcze, w niektórych przypadkach nie będzie mógł jednak odnieść się do wszystkich kwestii szczegółowych wskazanych poniżej.

PYTANIE BADAWCZE: Czy/ w jakim stopniu/ które działania lub projekty miały szczególnie pozytywny wpływ na wdrażanie planów, programów, strategii rozwoju lub innych dokumentów o podobnym znaczeniu (przyjętych w poszczególnych państwach biorcach pomocy oraz w Polsce), a także na realizację Milenijnych Celów Rozwoju / których w największym stopniu?³

- **Wskazanie strategicznego sektora dla przyszłej polskiej pomocy – gdzie należy koncentrować środki?**
- Polska pomoc jako narzędzie polityki zagranicznej w Afryce i Palestynie – w jakim stopniu udaje się realizować to założenie.
- Dostarczenie jak największej wiedzy o specyfice projektów realizowanych w tych krajach.
- **W jaki sposób optymalnie wykorzystać ograniczony budżet na polską pomoc rozwojową?**
- Analiza polskiej pomocy w ujęciu porównawczym do pomocy innych krajów UE – skala, struktura, kierunki itd.

PYTANIE BADAWCZE: Czy/ w jaki sposób realizowana była w ramach polskiej pomocy zasada ownership?

- Analiza potrzeb i celów zawarte w dokumentach strategicznych partnerów lokalnych (o ile takie dokumenty istnieją).
- **W jakim stopniu projekty odpowiadają na potrzeby lokalnych partnerów?**
- Jak oceniane są mechanizmy dialogu z partnerami lokalnymi, stosowane w trakcie realizacji projektów (np. konsultacje szczegółów realizacji kolejnych etapów projektów, uwzględnianie dynamiki sytuacji na miejscu, działania innych darczyńców)?

PYTANIE BADAWCZE: Jakie produkty/działania/projekty/typy projektów w ramach polskiej pomocy i dlaczego miały największy/ najmniejszy wpływ na trwałą poprawę sytuacji beneficjentów?

- **Dostarczenie wniosków dotyczących obszarów, w których należy kontynuować pomoc, w których należy ograniczyć lub poszerzyć skalę pomocy (analiza pod kątem przeglądu śródk okresowego Wieloletniego Programu Współpracy Rozwojowej w 2017 r.);**
- **Identyfikacja czynników sukcesu / porażki projektów (czy można wskazać wspólny mianownik dla projektów udanych / nie udanych)?**
- **Ocena trafności analizy potrzeb beneficjentów, wyborów priorytetów (obszarów wsparcia).**
- Wpływ projektów na poprawę sytuacji organizacji partnerskich uczestniczących (formalnie lub nieformalnie) w realizacji projektów? (które działania przyczyniły się najbardziej / najmniej)
- W jaki sposób polska pomoc mogłaby przyczynić się do zwiększenia innowacyjności działań rozwojowych?
- Jakie wskazane byłyby modyfikacje priorytetów współpracy rozwojowej oraz zasad konkursu dotacyjnego?

---

³ Jednocześnie Wykonawca uwzględni MDG, ale także SDG oraz przedstawi w raporcie końcowych generalny obraz całego systemu działań polskiej pomocy

PYTANIE BADAWCZE: Czy/którzy najczęściej/w jaki sposób beneficjenci kontynuują lub multiplikują działania zapoczątkowane przez program polskiej pomocy?

- Jaka jest trwałość projektów? Które działania charakteryzują się największą trwałością? (np. które działania są kontynuowane, replikowane; które produkty są wykorzystywane po zakończeniu realizacji projektów?).
- Jakie efekty długoterminowe można zidentyfikować? Jakie działania zwiększają tego typu efekty?
- Jakie czynniki wpływają na trwałość projektów / osiągnięcie efektów długoterminowych?

PYTANIE BADAWCZE: Czy/w jakich aspektach realizowane przez Polskę działania pomocowe wyróżniały się lub były kompatybilne z działaniami innych darczyńców? Czy współpraca z innymi donatorami/ pod jakimi warunkami/ w jakich obszarach może zwiększyć wartość dodaną polskiej pomocy (również w kontekście wspólnego programowania UE)?

- Z jakimi organizacjami / innymi donatorami nawiązano współpracę na etapie diagnozowania /planowania / wdrażania polskiej pomocy rozwojowej? W jakim zakresie prowadzona była ta współpraca? Jakie były warunki / mechanizmy?
- Z jakimi organizacjami / innymi donatorami należałoby nawiązać / zintensyfikować współpracę? W jakim zakresie? Na jakich warunkach?
- **W jakim stopniu współpraca pozwoliła zidentyfikować nisze, obszary wspólnych zainteresowań, polskie przewagi komparatywne, które pozwoliłyby lepiej kierować wsparciem?**
- W jakim stopniu Polska powinna, uwzględniając swoje zasoby ludzkie oraz finansowe (a jeśli tak, to w jakich obszarach/z jakim nastawieniem – na zdobycie doświadczenia, przygotowanie przyszłych działań bardziej strategicznie, zwiększenie wartości dodanej pomocy itp.) włączyć się w najbliższej przyszłości w prace innych donatorów na danym terenie?
- Wykonawca opíše profil polskich działań rozwojowych w każdym z badanych krajów, uwzględniając mocne i słabe strony, przewagi komparatywne polskich projektów w porównaniu do inicjatyw innych donatorów oraz główne mankamenty, sektory wsparcia najbardziej i najmniej efektywne.

PYTANIA BADAWCZE: Czy/w jakich aspektach występowała synergia między polskimi projektami/ działaniami na danym obszarze lub dla danej grupy interesariuszy? **ORAZ:** Jakiego typu doświadczenie i potencjał polskich organizacji i instytucji są niezbędne/ sprzyjają szczególnie realizacji dużych projektów rozwojowych prowadzonych w Afryce/ na Bliskim Wschodzie wspólnie: a) z administracją publiczną biorców pomocy (centralną i lokalną), b) z partnerami lokalnymi/ pozarządowymi w krajach biorcach pomocy? c) z innymi darczyńcami?

- Czy/ jakiego typu/ które w szczególności polskie organizacje pozarządowe czy instytucje posiadają już odpowiedni potencjał i doświadczenie niezbędne do realizacji większych projektów rozwojowych w Afryce/na Bliskim Wschodzie: a) z partnerami lokalnymi? b) z innymi darczyńcami (również w kontekście wspólnego programowania UE)?
- **Jakie są mocne strony polskiej pomocy rozwojowej? Jak można realizację projektów łączyć np. z celami biznesowymi?**
- Z jakimi lokalnymi partnerami współpracują NGOs, realizujące projekty pomocowe? Jaki jest wpływ tej współpracy na efekty projektów?
- Jak wygląda współpraca pomiędzy polskimi aktorami? Mocne i słabe strony współpracy? Jakie mechanizmy współpracy są wykorzystywane? Jak jest wpływ tej współpracy na efekty projektów?
- **Jaki są ograniczenia (np. w zakresie doświadczenia i potencjał) PL NGO oraz możliwość stopniowego podnoszenia potencjału PL NGO?**
- Jakie są możliwości włączenia PL NGO w realizację programów pomocowych innych donatorów również w kontekście wspólnego programowania UE)?

- Jakie mechanizmy współpracy między PL NGO a polskimi przedsiębiorstwami można zidentyfikować i jak je wdrożyć w ramach pomocy rozwojowej (inspiracją mogą być rozwiązania z funduszy UE (POIR) - promocja projektów realizowanych w partnerstwie NGO&Przedsiębiorcy)
- Jak zwiększyć zainteresowanie realizacją projektów ekonomicznych w ramach polskiej pomocy?
- Jakie inne działania pomocowe mogą efektywnie wspierać obecność Polski w badanych regionach/ wzmocnić współpracę z krajami partnerskimi i służyć poszerzeniu dostępu do nowych rynków (również w kontekście wspólnego programowania UE)?
- Jakie mechanizmy na etapie programowania lub wdrażania mogą przyczynić się do ściślejszego powiązania działań pomocowych z wykorzystaniem potencjału lokalnych i/lub polskich przedsiębiorstw?
- **Do jakiego stopnia polskie projekty są (wzajemnie) komplementarne? Czy powinny być? Czy/ w jakich aspektach występuje synergia między projektami na danym obszarze lub dla danej grupy interesariuszy? (uwzględnić relacje wzajemne między wolontariatem, małymi grantami, PPR, a z drugiej - działania prowadzone w ramach tych trzech typów pomocy)**
- Jakie istnieją kluczowe bariery we wdrażaniu projektów?

PYTANIE BADAWCZE: Czy/ w jakim stopniu/ w jakich działaniach efektem przeprowadzonych inicjatyw pomocowych były korzyści związane z tzw. „miękką siłą” dyplomacji? W jaki sposób można wzmocnić korelację pomiędzy polską współpracą rozwojową a realizacją celów polskiej polityki zagranicznej i gospodarczej?

- **Jakie innowacyjne rozwiązania można zastosować, aby zwiększyć wpływ projektów na „miękką siłę” polskiej dyplomacji, przy ograniczonych zasobach?**
- Jak w tych projektach najskuteczniej promować wizerunek Polski?
- **Czy w badanych krajach Polska dostatecznie wykorzystwała możliwości, jakie daje współpraca rozwojowa (np. szansę zaznaczenia swojej obecności, zaprezentowania możliwości kraju itp.)?**
- **Które działania/ projekty w najwyższym stopniu przyczyniły się do realizacji celów/ priorytetów sformułowanych w polskich dokumentach (strategia polityki zagranicznej, wieloletni program)?**

IV. OPIS ORGANIZACJI PRAC BADAWCZYCH

IV.1. ETAPY BADANIA

Proces badawczy został zorganizowany w kilka etapów. Na końcu niniejszego podrozdziału prezentujemy schematyczny układ badania.

Etap 1. Przygotowanie raportu metodologicznego i przeprowadzenie warsztatu strukturyzującego.

Zgodnie z zapisami Załącznika nr 2 do SIWZ raport metodologiczny przygotowany jest w ciągu dwóch tygodni od momentu zawarcia Umowy oraz zawierał będzie następujące elementy:

- a) opis koncepcji badania i uszczegółowienie pytań badawczych;
- b) opis proponowanej metodologii oraz technik i narzędzi badawczych;
- c) harmonogram badania i dokładny opis organizacji pracy badawczej (w tym podział prac pomiędzy członków zespołu) oraz terminy przekazywania informacji na temat przebiegu realizacji badania;
- d) identyfikację obszarów, w których występuje problem z pozyskaniem informacji niezbędnych do wykonania wszystkich elementów badania ewaluacyjnego.

Po przygotowaniu projektu raportu metodologicznego, przeprowadzony będzie warsztat strukturyzujący, którego wyniki zostaną uwzględnione w ostatecznej wersji raportu metodologicznego.

Celem warsztatu strukturyzującego ma być **odtworzenie logiki programu polskiej współpracy rozwojowej 2012-2015** w wybranych krajach. Logika interwencji odtwarzana będzie oddzielnie dla komponentu I i II badania. Umieszczenie warsztatu na początku badania pozwoli na trafniejszą identyfikację i odtworzenie potrzeb Zamawiającego, co ma zwiększyć użyteczność dostarczanych przez ewaluatora informacji i rekomendacji (w tym ustrukturyzować kwestie poruszone w rozdziale III.2). Dodatkowo zweryfikowana przez badanych logika interwencji będzie służyć jako punkt wyjścia dla doprecyzowania metodologii badania oraz lepszego dopasowania narzędzi badawczych. Wnioski z warsztatu strukturyzującego wykorzystane zostaną przy przygotowaniu raportu metodologicznego, stąd istotne jest jego zaplanowanie w pierwszym tygodniu badania.

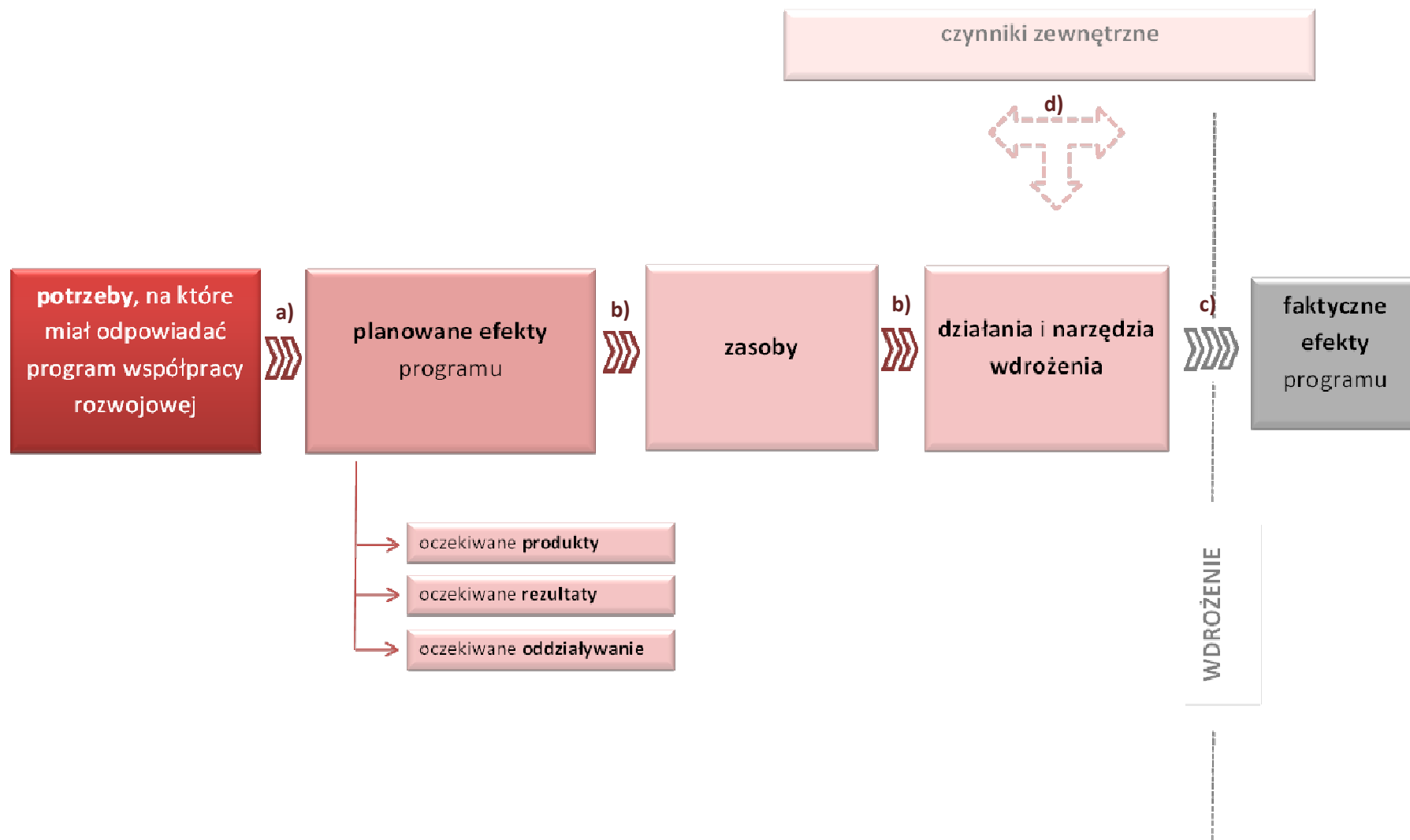
Warsztat pozwoli odtworzyć logikę programu polskiej współpracy rozwojowej 2012-2015 w krajach objętych badaniem. Dobór próby do badania będzie miał charakter celowy: teoria programu zostanie odtworzona z perspektywy osób mających wiedzę o procesie ustalania logiki interwencji. Założeniem warsztatu strukturyzowanego jest bowiem możliwość uzupełnienia oficjalnej logiki interwencji o perspektywę twórców i realizatorów programu, co pozwala uzyskać kompleksowy obraz, oddający wszystkie założenia interwencji oraz kontekst tworzenia i wdrażania programu. Zakłada się, że w dokumentacji programowej znajduje się tylko tzw. oficjalna logika (teoria) programu, natomiast teoria programu decydentów stanowi model myślowy, który w rzeczywistości kieruje działaniami osób odpowiedzialnych za przygotowanie i realizację programu.

Odtworzenie logiki będzie miało w szczególności na celu po pierwsze: określenie schematu przyczynowego między problemem, jakie dany program miał rozwiązywać, dobranymi instrumentami

(zakres, typ wsparcia dostępny w ramach danego programu itp.), a oczekiwanymi zmianami. Po drugie, odtworzenie logiki będzie miało na celu wskazanie explicite wszystkich założeń kluczowych z punktu widzenia powodzenia interwencji, w tym w szczególności tych dotyczących programów i projektów rozwojowych realizowanych w wytypowanych krajach.

Odtworzenie logiki, przeprowadzone zostanie z wykorzystaniem podejścia graficznego i opisowego. Punktem wyjścia dla warsztatów będzie, więc schemat strukturyzujący, stanowiący ogólny szkielet logiki interwencji, określający relacje przyczynowe pomiędzy elementami programu. Przyjęty schemat strukturyzujący, stanowiący podstawę odtworzenia i późniejszej weryfikacji logiki interwencji, przedstawia poniższy rysunek.

Rysunek. 5. Projekt schematu strukturyzującego

Źródło: opracowanie własne

Warsztat strukturyzujący pozwoli:

- a) zidentyfikować **potrzeby**, na które miał odpowiadać program i odpowiedzieć na pytanie, czy **planowane efekty** adekwatnie wynikały z tych potrzeb (oraz odtworzyć hierarchię potrzeb i celów wg ich ważności);
- b) wskazać, czy planowane **działania i narzędzia wdrożenia** były optymalnie zaprojektowane dla osiągnięcia zaplanowanych efektów oraz czy dostępne **zasoby** były w tym kontekście wystarczające;
- c) odtworzyć doświadczenia z **dotychczasowego wdrażania** programu i określić, jakie czynniki mogły sprzyjać i nie sprzyjać osiągnięciu faktycznych efektów programu w stosunku do zaplanowanych efektów;
- d) wskazać **czynniki zewnętrzne** względem programu, które mogą wpływać na jego skuteczne wdrożenie;
- e) uporządkować i zhierarchizować **potrzeby informacyjne** Zamawiającego, zgodnie z istotnością elementów schematu strukturyzowanego i powiązań między nimi.

Dzięki uwzględnieniu wszystkich elementów i powiązań przyczynowych między nimi, warsztat dostarczy kompleksowego obrazu logiki programu wsparcia.

Odtworzona na podstawie wstępnego przeglądu danych zastanych (gł. dokumentacja strategiczna) logika programu, wiedzona schematem strukturyzującym, będzie przedmiotem pogłębionej analizy i weryfikacji podczas warsztatu oraz zostanie uzupełniona o informacje uzyskane w toku badania. Weryfikacji podlegać będą:

- proces przyczynowy analizowanej interwencji;
- zestaw przyjmowanych o interwencji założeń (dot. planowania interwencji, wdrażania oraz spodziewanych efektów bezpośrednich i niebezpośrednich);
- logika interwencji w kontekście całościowych doświadczeń polityki pomocowej.

Zweryfikowana przez badanych logika interwencji będzie służyć jako punkt wyjścia dla doprecyzowania metodologii badania, lepszego dopasowania narzędzi badawczych, a docelowo umożliwi uzyskanie bardziej użytecznych informacji i wypracowanie bardziej przydatnych rekomendacji.

Produktem badania na tym etapie będzie raport metodologiczny oraz odtworzony i opisany schemat interwencji prezentujący logikę interwencji.

Etap 2. Przeprowadzenie analizy danych zastanych.

Analiza danych zastanych to jedna z podstawowych metod badań jakościowych służąca zebraniu i analizie danych dotyczących wybranego problemu bez konieczności podejmowania pracy „w terenie”. Choć mogą to być również badania właściwe, często *desk research* traktowany jest jako wprowadzenie i uzupełnienie dla pozostałej realizacji projektu.

Na tym etapie przeprowadzona zostanie:

- a) analiza dokumentów;
- b) analiza danych i materiałów medialnych;

c) analiza produktów powstałych w wyniku realizacji projektów.

Równocześnie przeprowadzona zostanie analiza danych niezbędnych dla przeprowadzenia benchmarkingu na etapie 6 badania. Analiza obejmie co najmniej:

- a) raporty dotyczące prowadzonej współpracy rozwojowej przez 4 wybrane kraje rozwinięte (co najmniej jeden przykład) i organizacje międzynarodowe, w tym dokumentację dotyczącą misji, strategii prowadzonych działań, obszarów prowadzonego wsparcia, uwarunkowań instytucjonalnych, raporty dotyczące efektów prowadzonego wsparcia,
- b) dane statystyczne dotyczące prowadzonej pomocy (w tym dane finansowe),
- c) dane i raporty OECD/ DAC (Development Assistance Committee).

Analizę poprzedzi wybór i uzgodnienie z Zamawiającym (na potrzeby benchmarkingu) krajów rozwiniętych (co najmniej jeden przykład) lub organizacji międzynarodowych realizujących pomoc rozwojową w krajach objętych badaniem.

Wszystkie materiały przed włączeniem do badań zostaną poddane krytycznemu sprawdzeniu pod kątem ich trafności względem celów badania, a także rzetelności, wiarygodności i aktualności (w razie potrzeby część z nich będzie weryfikowana empirycznie). Przeprowadzone analizy posłużą do przygotowania wewnętrznego raportu zawierającego wskazówki odnośnie dalszych działań w ramach projektu oraz wnioski podsumowujące analizy. Analizy posłużą również do sporządzenia dla każdego z ocenianych projektów krótkich fiszek, z podstawowymi informacjami o projektach. Podsumowując zastosowanie metody *desk research* pozwoli na spojrzenie na problem z wielu perspektyw ze względu na korzystanie z różnych źródeł danych, a także umożliwi lepsze zaplanowanie dalszych działań dzięki rozpoznaniu obszaru badawczego.

Produktem badania na tym etapie będzie wewnętrzny raport oraz fiszki projektowe.

Etap 3. Przygotowanie do realizacji badań terenowych

Etapem pośrednim między analizą danych zastanych a realizacją badań terenowych będzie staranny wybór projektów, które zostaną przebadane na miejscu w krajach objętych badaniem, z uwzględnieniem wszelkich zidentyfikowanych ryzyk związanych z realizacją badania. Wybór będzie miał charakter celowy – to znaczy uwzględniać będzie cele badania, niemniej kwestia możliwości bezpiecznej oraz terminowej realizacji badań terenowych na miejscu realizacji projektów (biorąc pod uwagę warunki krajów objętych badaniem) będzie istotnym czynnikiem przesądzającym o wyborze projektów.

Wybranych zostanie co najmniej 28 projektów, które przebadane zostaną w trakcie badań terenowych (za pomocą następujących metod: wywiady indywidualne, badanie ankietowe PAPI, badania etnograficzne) w tym:

- **w Etiopii:** co najmniej 8 projektów (projekt realizowany przez placówkę naukową w Etiopii, co najmniej 3 projekty realizowane przez NGO, co najmniej 4 projekty realizowane przez polskie placówki dyplomatyczne),
- **w Kenii:** co najmniej 7 projektów (co najmniej 3 projekty realizowane przez organizacje pozarządowe, co najmniej 4 projekty realizowane przez polskie placówki dyplomatyczne),

- **w Tanzanii:** co najmniej 5 projektów (co najmniej 3 projekty realizowane przez organizacje pozarządowe, co najmniej 2 projekty realizowane przez polskie placówki dyplomatyczne),
- **w Palestynie:** co najmniej 8 projektów (projekt zrealizowany przez administrację w Palestynie, co najmniej 3 projekty realizowane przez organizacje pozarządowe, co najmniej 4 projekty realizowane przez polskie placówki dyplomatyczne).

Dodatkowo, przygotowana zostanie lista projektów zastępczych/zapasowych, których ocena uruchomiona zostanie w sytuacji, gdy realizacja badań wybranych z listy podstawowej projektów okaże się z nieprzewidzianych na tym etapie przyczyn niemożliwa. Listy projektów zostaną uzgodnione z Zamawiającym.

Produktem badania na tym etapie będzie podstawowa lista projektów wraz z listą projektów zapasowych

Etap 4. Przeprowadzenie badań terenowych

Badania terenowe rozpoczną się od tych elementów badania, które możliwe będą do realizacji w Polsce lub poprzez ich koordynację z Polski. Podyktowane to jest dwoma względami: po pierwsze jak najlepszym przygotowaniem badań przeprowadzanych w krajach objętych ewaluacją poprzez zebranie maksymalnej ilości informacji przed wizytami w tych krajach oraz wykorzystaniem pory deszczowej na realizację badań w Polsce przed ich rozpoczęciem w Afryce. W przypadku badań dotyczących projektów realizowanych w Palestynie termin realizacji badań terenowych jest niezależny od kwestii klimatycznych, stąd możliwa jest ich wcześniejsza realizacja (po zakończeniu co najmniej indywidualnych wywiadów z koordynatorami projektów oraz osobami z organizacji pozarządowych bezpośrednio zaangażowanych w realizację projektów na miejscu, w krajach – beneficjentach pomocy).

Na tym etapie zrealizowane zostaną:

- 1) Indywidualne wywiady z koordynatorami projektów (wybranych do analizy w etapie 4) w Polsce oraz osobami z organizacji pozarządowych, które były bezpośrednio zaangażowane w realizację projektów na miejscu w krajach –beneficjentach pomocy. Zakładamy, że z tych wywiadów zostaną sporządzone transkrypcje (chyba, że respondenci nie wyrażą zgody na nagranie – wtedy sporządzone zostaną notatki).
- 2) Indywidualne wywiady telefoniczne lub komputerowe prowadzone na potrzeby benchmarkingu z osobami odpowiedzialnymi za wdrażanie projektów w wybranych krajach lub organizacjach.

W kolejnym kroku przeprowadzone zostaną badania terenowe w krajach objętych ewaluacją. Ich realizację rozpoczną wizyty studyjne, których celem będzie m.in. odpowiednie przygotowanie badaczy na miejscu, zorganizowanie prac, przeprowadzenie badań na miejscu.

W każdej wizycie badawczej weźmie udział co najmniej dwóch ekspertów z zespołu (w tym jeden znający lokalny kontekst, posiadający doświadczenie w realizacji projektów na miejscu). Z każdej wizyty powstanie notatka informacyjna zawierająca opis przebiegu wizyty i wynikające z niej wnioski oraz opis wpływu na przebieg lub rezultaty badania. Notatki zostaną przekazane Zamawiającemu najpóźniej wraz ze wstępną wersją raportu ewaluacyjnego.

Na tym etapie badania zrealizowane zostaną:

- 1) Badania etnograficzne pozwalające dokonać obserwacji i rejestracji sposobu wykorzystania efektów wsparcia; szczególnie przydatne dla celów przygotowania studiów przypadków, Badania etnograficzne zostały zapoczątkowane przez antropologów pod koniec XIX w., jako metoda studiowania niewielkich społeczności. Badania te polegają przede wszystkim na opisie grupy ludzkiej, jej zachowań, instytucji, przekonań i wytworów materialnych. Na podstawie wielu opisów można wskazać ogólne wzory rządzące daną społecznością. Jest to ujęcie holistyczne, całościowe badanej zbiorowości. Badania etnograficzne, oferują cały zbiór metod badawczych, podstawowym podejściem są metody obserwacyjne. W tym badaniu zastosowana zostaną:
  - a. **Ustrukturyzowana obserwacja nieuczestnicząca.** Badacze włąbią się w lokalną społeczność w miejscu realizacji danego projektu, obserwując ją od wewnątrz. Dzięki zastosowaniu takiej metody możliwe będzie uzyskanie wglądu i pełniejsze zrozumienie punktu widzenia badanej społeczności, a w tym wypadku zrozumienie kontekstu funkcjonowania realizowanych projektów. Badacze, będący na miejscu będą mieli możliwość zobaczenia środowiska, w którym działają respondenci i dzięki temu lepszemu rozpoznania kontekstu interwencji MSZ na miejscu. Obserwacja będzie miała charakter ustrukturyzowany, co oznacza, że punktem wyjścia dla badacza będzie kwestionariusz obserwacji, a więc formularz, który a) z jednej strony stanowi przewodnik badacza wskazujący, na co szczególnie zwrócić uwagę podczas obserwacji a b) z drugiej strony umożliwi zapisywanie danych z obserwacji. Obserwacja będzie częściowo ustrukturyzowana, co oznacza, że poza kwestionariuszem obserwacji badacz będzie obserwował i rejestrował zachowania i fakty, które nie mieszczą się ramach elementów zidentyfikowanych w formularzu. W ten sposób możliwe będzie uchwycenie specyfiki wyróżniającej kontekst realizacji projektów w różnych krajach będących przedmiotem tego badania. Dane będą zapisywane i gromadzone w ramach formularza obserwacji
  - b. **Dokumentacja zdjęciowa.** Badacze wykonają zdjęcia miejsc realizacji projektów, ich otoczenia i sposobu wykorzystywania.
  - c. **Swobodny ukierunkowany wywiad etnograficzny.** Informacje pozyskane podczas obserwacji zostaną ewentualnie uzupełnione w trakcie swobodnych rozmów z mieszkańcami poszczególnych miejscowości. Wywiad jest określany jako „swobodny”, ponieważ nie musi ściśle przebiegać wedle scenariusza (który jest jednak punktem wyjścia w badaniu, co stanowi o jego ukierunkowaniu). W wywiadach etnograficznych swobodnych dopuszcza się zmianę kolejności zadawania pytań, całych bloków, jak również pomijania elementów, które okazują się mieć (z punktu widzenia badanego) drugorzędne znaczenie – w badaniu etnograficznym to badacz decyduje o konieczności pogłębienia zagadnienia, bądź zaniechania takiego pogłębienia. Dopuszczalna jest także zmiana formy brzmienia pytań oraz próby ich przeformułowania.

Przeprowadzenie powyższych czynności pozwoli sporządzić **ustrukturyzowaną notatkę**, składającą się z trzech części: lokalizacja, lokalna społeczność, miejsce realizacji projektu. Formularze notatek będą wypełniane pod koniec wizyty w danym miejscu (także po zakończeniu IDI i PAPI). Zastosowanie obserwacji i wywiadów etnograficznych dostarczy pogłębionego obrazu

funkcjonowania realizowanych projektów, z szerokim uwzględnieniem regionalnego kontekstu kulturowego ich funkcjonowania. Metody te dostarczą kompleksowej informacji stanowiącej punkt wyjścia dla opracowania studiów przypadków wybranych projektów.

2) **Wywiady indywidualne pogłębione (IDI)** w każdym z krajów realizacji projektów, (z beneficjentami, wykonawcami działań projektowych na miejscu, innymi osobami istotnymi dla realizacji projektów i koordynatorami, jeśli nie będą dostępni w Polsce, lecz w kraju objętym badaniem).

Wiedza uzyskana dzięki wykorzystaniu IDI wnieśli wkład w udzielanie odpowiedzi na wszystkie pytania badawcze określone na poziomie oferty, w przypadku obu komponentów badania. Wywiady zrealizowane na miejscu działań projektowych umożliwią poznanie perspektywy uczestników projektów, zapewniając bogaty materiał empiryczny dla zespołu realizującego ewaluację.

Jednocześnie pozwolą na uzyskanie tzw. "nasylenia teoretycznego"⁴. Realizacja rzeczonych celów zostanie zapewniona poprzez zróżnicowanie grup, z którymi prowadzone będą wywiady, dostosowanie scenariuszy wywiadów) do poszczególnych grup respondentów (projekty scenariuszy wywiadów zawiera załącznik oraz przeprowadzenie odpowiedniej liczby wywiadów).

W przypadku utrudnionej dostępności respondentów, do przeprowadzenia wywiadu zostaną wykorzystane środki komunikacji elektronicznej takie jak Skype lub telefon.

W trakcie realizacji wywiadów zostaną zastosowane procedury kontroli jakości mające na celu zapewnienie komfortowych warunków badania, poprzez:

- realizację wywiadów w warunków zapewniających respondentowi anonimowość (brak obecności osób trzecich, za wyjątkiem ew. tłumaczy);
- dostosowanie miejsca i terminu realizacji wywiadów do preferencji respondentów;
- późniejsze zaprezentowanie wyników badania w sposób uniemożliwiający identyfikację respondentów.

Z wywiadów przeprowadzonych w Polsce zostaną sporządzone transkrypcje (chyba, że respondenci wskażą, że nie chcą być nagrywani – wtedy sporządzone zostaną notatki). W przypadku wywiadów prowadzonych poza Polską powstaną notatki.

3) **Badania kwestionariuszowe**

Opis metody: Badania kwestionariuszowe uczestników projektów zostaną zrealizowane za pomocą techniki PAPI (*pencil and paper interview*), w której ankieter będzie przeprowadzał badanie bezpośrednio z respondentem (*face to face*). Ankieter zada respondentowi pytania z papierowego kwestionariusza i na nim rejestruje odpowiedzi, które następnie zostaną wprowadzone do komputera i poddane analizie.

Uzasadnienie wyboru metody: W tym badaniu technika PAPI jest preferowana ze względu na charakterystykę procesu badawczego. Technika ta zapewnia najwyższą możliwość

---

⁴ Nasylenie teoretyczne oznacza sytuację, w której przestajemy uzyskiwać dodatkowe hipotezy (dotyczące procesów, opinii lub zjawiska), pomimo kontynuacji badania (w tym przypadku wywiadów indywidualnych) - ujmując rzecz prościej, "nasylenie teoretyczne" to sytuacja, w której dalsze badanie przestaje dostarczać nam dodatkowej wiedzy.

współpracy między ankierem i respondentem, a samo badanie może być bardziej kompleksowe. Technika daje również największą stopę zwrotu wypełnionych kwestionariuszy. Zastosowanie technik CATI (*Computer Assisted Telephone Interview*) i CAWI (*Computer-Assisted Web Interview*) stwarzałyby w tym badaniu wysokie ryzyko niskiej stopy zwrotu, ze względu na: a) możliwą niską jakość otrzymanych danych kontaktowych do respondentów; b) możliwy brak dostępu do Internetu i/lub telefonu poszczególnych respondentów zamieszkujących obszar Afryki i Bliskiego Wschodu. W przypadku zastosowania PAPI mamy większą pewność kompletnego uzupełnienia kwestionariusza. Dodatkowo wymienić należy większą wiarygodność danych uzyskiwanych dzięki PAPI – ankier w toku bezpośredniego kontaktu ma możliwość udzielania wyjaśnień w przypadku niezrozumienia pytania przez respondenta. W tym sensie sama obecność ankiera w toku całego badania jest korzystna. Jest to zaleta bardzo ważna w realizacji tego badania, gdyż bariera kontekstu kulturowego i językowego może w praktyce oznaczać konieczność udzielania przez ankiera dodatkowych wyjaśnień respondentowi. W przypadku technik niebezpośredniego kontaktu byłyby to znacznie ograniczone (CATI) lub wręcz niemożliwe (CAWI). Przeprowadzenie badań kwestionariuszowych w tym badaniu z udziałem beneficjentów wsparcia zapewni porównywalność uzyskanych wyników, ze względu na fakt standaryzacji narzędzia badawczego (kwestionariusz ankiety).

Realizacja kwestionariusza ankiety techniką telefoniczną (CATI) lub drogą mailową (CAWI) jest przewidziana jako metoda uzupełniająca, w sytuacjach, gdy dane kontaktowe będą wystarczająco rzetelne, a kwestionariusz ankiety odpowiednio dobrze zaadaptowany kulturowo i językowo.

Narzędzie badawcze: Kwestionariusz ankiety będzie składał się z kilku części:

a) wprowadzenie – we wprowadzeniu respondent jest informowany o celu badania i o tym, jakiego typu informacje chcemy pozyskać. Dodatkowo we wprowadzeniu znajduje się informacja o poufności pozyskanych danych, co ma zwiększyć komfort respondenta w trakcie badania. Celem wprowadzenia jest umiejscowienie badania w szerszym kontekście realizowanego projektu, ale przede wszystkim zachęcenie respondenta do aktywnego udziału w badaniu, poprzez zapewnienie go o znaczeniu pozyskiwanych danych dla powodzenia projektu.

b) ocena skuteczności projektu, w którym brał udział respondent – ten blok pytań ma na celu ocenę wpływu projektu i realizowanych w jego ramach działań na sytuację beneficjenta oraz jego otoczenia (społeczności lokalnej). Blok obejmuje pytania kwestionariuszowe 1-4.

c) ocena trwałości efektów projektu – obejmuje blok pytań kwestionariuszowych 5-8. Celem tych pytań jest określenie, czy sam projekt był dla beneficjentów impulsem, który spowodował podejmowanie podobnych działań co w projekcie, ale na własną rękę (po zakończeniu projektu). W tej części kwestionariusza chcemy uzyskać odpowiedź na pytanie, w jakim stopniu projekty realizowane w ramach współpracy rozwojowej są trwałe oraz jakie są czynniki sprzyjające i bariery obniżające trwałość efektów wsparcia.

d) ocena uwzględnienia kontekstu lokalnego – obejmuje pytania 9-10. Blok pytań ma na celu określenie, czy w realizację projektu angażowały się organizacje/instytucje/działacze lokalni i czy przełożyło się to na efekty realizowanych projektów. Pytania mają na celu także identyfikację czynników sprzyjających i barier aktywnego włączenia (się) lokalnego otoczenia

w realizację wsparcia. W tej części badania chcemy się także dowiedzieć, czy realizowane projekty i działania w ich obrębie odpowiednio uwzględniały bieżącą sytuację kraju i regionu.

e) metryczka – ostatnia część badania obejmuje pytania 11-15, z czego dwa ostatnie (o płeć respondenta i techniczny aspekt prowadzenia wywiadu) są wypełniane przez ankietera, bez udziału respondenta. Celem metryczki jest określenie podstawowych informacji społeczno-demograficznych respondenta, takich jak: wiek, płeć, wykształcenie. Pozyskanie tych informacji pozwoli określić typy podobnych respondentów i porównywać wyniki w ramach homogenicznych grup. Metryczka zawiera też prośbę o pozostawienie przez respondenta danych kontaktowych do ewentualnych dalszych kontaktów.

Adaptacja narzędzia badawczego: Używanie trafnych i wystandaryzowanych narzędzi pomiaru jest jednym z podstawowych warunków uzyskania wiarygodnych danych. Nawet, jeśli kwestionariusz jest raz przebadany pod kątem metodologicznego funkcjonowania, nie ma pewności, że w innym, nowym kontekście i kulturze będzie funkcjonował prawidłowo. W celu zapewnienia właściwego metodologicznego funkcjonowania kwestionariusza w krajach Afryki i Bliskiego Wschodu objętych badaniem, przeprowadzona zostanie adaptacja narzędzia. Jest to proces dostosowania kwestionariusza pod względem zawartości i formatu do **potrzeb badanej populacji**, tak by kwestionariusz mierzył to, co zostało zaplanowane w pomiarze przez Wykonawcę. W tym badaniu kwestionariusz będzie podlegał trzem rodzajom adaptacji:

a) językowej – adaptacja będzie miała charakter dwustopniowy. Najpierw polski szkielet kwestionariusza, stanowiący załącznik do raportu metodologicznego, zostanie skonsultowany z ekspertkami znającymi specyfikę krajów, w których realizowane były ewaluowane projekty (wykaz w dalszej części raportu metodologicznego). Konsultacje będą sprowadzać się głównie do uproszczenia języka (w polskim szkielecie ankiety) pod kątem zrozumiałości i jasności przekazu. Tak skonsultowany kwestionariusz zostanie przekazany do tłumaczenia na języki obowiązujące w krajach będących przedmiotem badania (II etap adaptacji językowej).

b) kulturowej – kwestionariusz zostanie przystosowany do kontekstu kulturowego kraju i regionu, w którym będą prowadzone badania terenowe. Modyfikacje kwestionariusza mogą się sprowadzać do usunięcia/modyfikacji części pytań nieadekwatnych kulturowo lub rozbudowania pytań, także poprzez stosowanie dodatkowych instrukcji, wskazówek wyjaśniających kontekst danego pytania.

c) ze względu na specyficzne charakterystyki populacji – język, zawartość i format kwestionariusza mogą zostać przystosowane w zależności od ważnych cech społeczno-demograficznych badanej populacji, takich jak wiek respondenta (np. uproszczenie języka i treści pytań, gdy osobą badaną jest dziecko lub osoba starsza), płeć czy wykształcenie (niektóre pytania mogą okazać się nieadekwatne dla określonej płci lub osób o określonym poziomie wykształcenia).

We wszystkich trzech rodzajach adaptacji kluczową rolę będą odgrywały konsultacje z ekspertkami ds. specyfiki krajów, w których realizowane były ewaluowane projekty.

Próba: Ze względu na specyfikę badania, próba beneficjentów w badaniu kwestionariuszowym będzie miała charakter celowy. Zbadani zostaną respondenci, do których możliwe będzie dotarcie również w ramach innych metod badawczych realizowanych

w badaniu, by zwiększyć efektywność badania oraz zapewnić efekt synergii i triangulacji metod. Próba będzie **reprezentatywna** ze względu na typy realizowanych projektów. W ten sposób przebadani zostaną beneficjenci, reprezentujący całą pulę tematyczną projektów realizowanych w ramach obu komponentów.

Zakłada się, że spośród wybranych do badania na miejscu projektów wyłonionych zostanie co najmniej 16 projektów, które poddane będą pogłębionym badaniom celem przygotowania na kolejnym etapie studiów przypadku.

Na spotkaniu przygotowawczym w dniu 24 czerwca br. Zamawiający z Wykonawcą ustalili wydłużenie fazy badań terenowych, ze względu na trwającą w krajach afrykańskich porę deszczową. W szczególności to wydłużenie dotyczyć będzie Etiopii, gdzie pora deszczowa trwa najdłużej i faza badań terenowych w tym kraju może de facto rozpocząć się dopiero na początku października. Takie posunięcie po pierwsze ułatwi dostępność do miejsc, w których będą realizowane badania, a po drugie – obniży ryzyko zachorowania na malarię.

Produktem badania na tym etapie będą: notatki z wizyt studyjnych, transkrypcje/notatki z wywiadów, ankiety, notatki z badań etnograficznych wraz ze zdjęciami.

Etap 5. Analiza zebranego materiału badawczego

Zebrany na etapie analizy danych zastanych oraz badań terenowych materiał zostanie przeanalizowany celem wyboru studiów przypadku oraz przeprowadzenia benchmarkingu. Studia przypadków będą stanowiły pogłębienie wiedzy uzyskanej dla ogółu działań pomocowych w toku wcześniejszych etapów badania. Efektem będzie uzyskanie wglądu i pogłębionej wiedzy o funkcjonowaniu wybranych projektów (najlepiej obrazujących specyfikę udzielanego wsparcia).

Ze względu na jakościowy charakter badania, dobór studiów przypadku będzie miał charakter celowy. Przesłanką doboru jest wyłonienie projektów o różnej specyfice, dlatego zrealizowane studia przypadków obrazować będą projekty wdrażane w różnych krajach i przez różne podmioty (zgodnie z zapisami OPZ i Oferty). Z założenia studia przypadków obejmą te działania, które mają szersze oddziaływanie od innych, w celu poszukiwania dobrych praktyk wartych skopiowania lub potencjalnych błędów, których należy unikać we współpracy rozwojowej.

Studia przypadków zostaną wybrane przez Zespoły badawcze odpowiedzialne za realizację badań w Komponentie I i II, a następnie uzgodnione z Zamawiającym.

Dodatkowo, spośród 16 zrealizowanych studiów przypadku wybranych zostanie co najmniej 5, które zostaną pogłębione – zakłada się, że pogłębione studia przypadków prezentować będą najlepsze praktyki w ramach przebadanych projektów, które stanowić mogą dobry przykład dla innych projektodawców. Przy przygotowaniu pogłębionych studiów przypadku w maksymalny sposób wykorzystane zostaną materiały zebrane w trakcie badań etnograficznych. Opracowanie pogłębionych studiów przypadku może wymagać również przeprowadzenia dodatkowych wywiadów (np. z koordynatorami).

W ramach przygotowania studium przypadku zostaną wykorzystane następujące techniki badawcze:

- szczegółowa analiza danych zastanych (np. dokumentacji projektowej/sprawozdań z realizacji projektów);

- badania etnograficzne (ustrukturyzowana obserwacja nieuczestnicząca wraz z dokumentacją fotograficzną, swobodny ukierunkowany wywiad etnograficzny);
- dodatkowe wywiady indywidualne (dla pogłębionych studiów przypadku).

Zastosowanie obserwacji i wywiadów etnograficznych dostarczy pogłębionego obrazu funkcjonowania realizowanych projektów, z szerokim uwzględnieniem regionalnego kontekstu kulturowego ich funkcjonowania. Metody te dostarczą kompleksowej informacji stanowiącej punkt wyjścia dla opracowania studiów przypadków wybranych projektów.

Każde studium zostanie przedstawione w formie odrębnej fiszki, poświęconej jednemu projektowi. Fiszka będzie zawierać: krótki opis projektu wraz z informacją o przyczynach jego realizacji, informację o zakładanych i osiągniętych efektach, ocenę projektu na podstawie wniosków z analizy dokumentacji, badań etnograficznych oraz analizy eksperckiej, a także dokumentację fotograficzną. Dzięki narracyjnej formie, uzupełnionej dokumentacją fotograficzną raport ewaluacyjny stanie się bardziej czytelny i przystępny dla odbiorcy. Fiszki będą stanowić załączniki do końcowego raportu ewaluacyjnego. Wzór fiszki znajduje się w załączeniu – załącznik nr 8. Wykonawca zastrzega jednak, że wzór ten ma charakter wstępny. Jego doprecyzowanie może ulec modyfikacji i dostosowaniu do specyfiki konkretnych projektów.

Zebrany na etapie analizy danych zastanych oraz badań terenowych materiał zostanie wykorzystany do przeprowadzenia benchmarkingu. Realizacja tej metody została zaplanowana w końcowej fazie procesu badawczego – założono, że rzetelna analiza będzie wykonalna po uzyskaniu możliwie dokładnej informacji o funkcjonowaniu polskiej współpracy rozwojowej w badanych krajach.

Benchmarking międzynarodowy pozwoli na zidentyfikowanie ciekawych praktyk podejmowanych przez wybrane kraje/organizacje międzynarodowe, które będą mogły zostać wykorzystane w realizacji przyszłych programów polskiej pomocy rozwojowej.

Produktem badania na tym etapie będą studia przypadku, pogłębione studia przypadku oraz przygotowane w formie wkładu do raportu końcowego wyniki benchmarkingu.

Etap 6. Wykorzystanie metod podsumowujących i strukturyzujących uzyskane wyniki.

W celu uporządkowania, syntetyzowania i trafnej interpretacji wyników badania, zrealizowane zostaną:

- a) panele ekspertów podsumowujące wyniki analiz działań prowadzonych w ramach obu komponentów badania;
- b) analiza SWOT/TOWS.

W ramach badania zostaną zorganizowane 2 panele ekspertów (osobno dla Komponentu I i Komponentu II) mające na celu podsumowanie wyników projektów. W każdym panelu weźmie udział co najmniej trzech specjalistów w dziedzinie polityki rozwojowej i współpracy rozwojowej. Panele ekspertów, są właściwą metodą do dyskusji nad zebranymi w badaniu dowodami (wynikami badań). W przypadku tego typu badań istotna jest wiedza ekspercka pozwalająca na właściwą ocenę wniosków i rekomendacji wynikających z badania. W przypadku badań dotyczących pomocy rozwojowej znajomość kontekstu jest niezwykle ważna dla poprawnej i wartościowej debaty opartej

na dowodach, stąd kluczowe jest zaangażowanie ekspertów w ocenę wyników przeprowadzonych analiz.

W celu zminimalizowania ryzyka wpływu „silniejszych” uczestników panelu na pozostałych zostanie wprowadzona moderacja panelu przez jednego z członków zespołu badawczego. Dla zapewnienia sprawnej realizacji techniki badawczej moderator poprowadzi dyskusję, wykorzystując dla jej strukturyzacji nowoczesne metody i aplikacje wspierające tego typu procesy. Po przeprowadzeniu dyskusji w panelu zostanie przygotowany wewnątrz raport podsumowujący główne wnioski.

Z kolei, analiza SWOT/TOWS to jedna z najpopularniejszych heurystycznych technik analitycznych, służąca do porządkowania i analizy informacji. Bywa stosowana we wszystkich obszarach planowania strategicznego jako uniwersalne narzędzie analizy strategicznej. Analiza SWOT/TOWS przeprowadzona zostanie przez zespół badawczy dla każdego z komponentów badanej interwencji.

Produktem badania na tym etapie będzie zapis panelu ekspertów oraz notatka podsumowująca główne wnioski z panelu ekspertów, a także analiza SWOT/TOWS przygotowana w formie wkładu do raportu.

Etap 7. Przygotowanie raportu końcowego z badania oraz pozostałych produktów badania

Końcowy etap badania obejmuje przygotowanie raportu końcowego, odniesienie się do uwag Zamawiającego do raportu oraz przygotowanie dodatkowych materiałów. Raport końcowy będzie składał się z dwóch części, odpowiednio dla każdego z Komponentów badania oraz przygotowany zostanie w wersji polskiej i angielskiej (będącej tłumaczeniem wersji polskiej). Struktura każdej z części raportu obejmować będzie:

- a) streszczenie najważniejszych wyników badania ewaluacyjnego danego komponentu, wraz z komentarzami, w tym wnioski i rekomendacje (nie więcej niż 1 strona);
- b) spis treści;
- c) wprowadzenie: zarys koncepcji badania ewaluacyjnego (w tym opis zastosowanej metodologii, charakterystyka wykorzystywanych źródeł informacji);
- d) opis wyników badania wraz z ich analizą, interpretacją i uzasadnieniem, w tym z tabelami i wykresami stanowiącymi wizualizację opisu wyników;
- e) tabelę wniosków i rekomendacji z podziałem na 3 typy wniosków i rekomendacji (dla MSZ, dla projektodawców, do projektów i programów) oddzielnie dla Komponentu I oraz Komponentu II, z odniesieniami do odpowiednich części raportu;
- f) spis tabel i wykresów;
- g) bibliografię;
- h) załączniki (w tym m.in.: co najmniej 16 studiów przypadków, pogłębiona analiza co najmniej 5 zrealizowanych studiów przypadków, zestawienia i analizy danych, wzory ankiet, transkrypcje wywiadów indywidualnych, lista rozmówców uwzględniająca informację o roli w projekcie, treść zastosowanych narzędzi badawczych, notatki z wizyt badawczych w krajach, w których prowadzone było badanie)

Na tym etapie wykonawca badania przygotuje również następujące produkty (w języku polskim i angielskim):

- a) prezentację multimedialną zawierającą informacje o badaniu wraz z omówieniem wyników i rekomendacji,
- b) dwie broszury informacyjne (po jednej dla każdego komponentu)

c) streszczenie podsumowujące całość przeprowadzonego badania.

Realizację badania zakończy prezentacja wyników badania zawartych w raporcie końcowym na spotkaniu/spotkaniach z Zamawiającym (oraz innymi wskazanymi przez Zamawiającego interesariuszami) z wykorzystaniem przygotowanej prezentacji multimedialnej.

Produktem badania na tym etapie będzie raport końcowy wraz z załącznikami, prezentacja multimedialna, dwie broszury informacyjne oraz streszczenie podsumowujące całość badania

Rys. 6 Schemat badania

ETAP I PRZYGOTOWANIE RAPORTU METODOLOGICZNEGO I WARSZTAT STRUKTURYZUJĄCY

Przygotowanie raportu metodologicznego i uzgodnienie z Zamawiającym

Organizacja warsztatu strukturyzującego z Zamawiającym

ETAP II PRZEPROWADZENIE ANALIZY DANYCH ZASTANYCH

Analiza danych i materiałów medialnych

Wybór krajów /organizacji na potrzeby benchmarkingu

Analiza danych na potrzeby benchmarkingu

Przygotowanie fiszek ocenianych projektów

ETAP III PRZYGOTOWANIE DO REALIZACJI BADAŃ TERENOWYCH

Wybór projektów do IDI/FGI/badań etnograficznych

Opracowanie listy projektów zastępczych

ETAP IV PRZEPROWADZENIE BADAŃ TERENOWYCH

Badanie ankietowe uczestników

IDI z koordynatorami projektów

TDI na potrzeby benchmarkingu

Wizyty badawcze:
• *Badania etnograficzne*
• *IDI*

ETAP V ANALIZA ZEBRANEGO MATERIAŁU BADAWCZEGO

Opracowanie studiów przypadków

Przeprowadzenie benchmarkingu

ETAP VI WYKORZYSTANIE METOD PODSUMOWUJĄCYCH I STRUKTURYZUJĄCYCH UZYSKANE WYNIKI

Realizacja paneli ekspertów

Analiza SWOT/TOWS

ETAP VII PRZYGOTOWANIE RAPORTU KOŃCOWEGO Z BADANIA ORAZ POZOSTAŁYCH PRODUKTÓW BADANIA

Przygotowanie raportu z badania

Opracowanie broszur informacyjnych

Tłumaczenie raportu

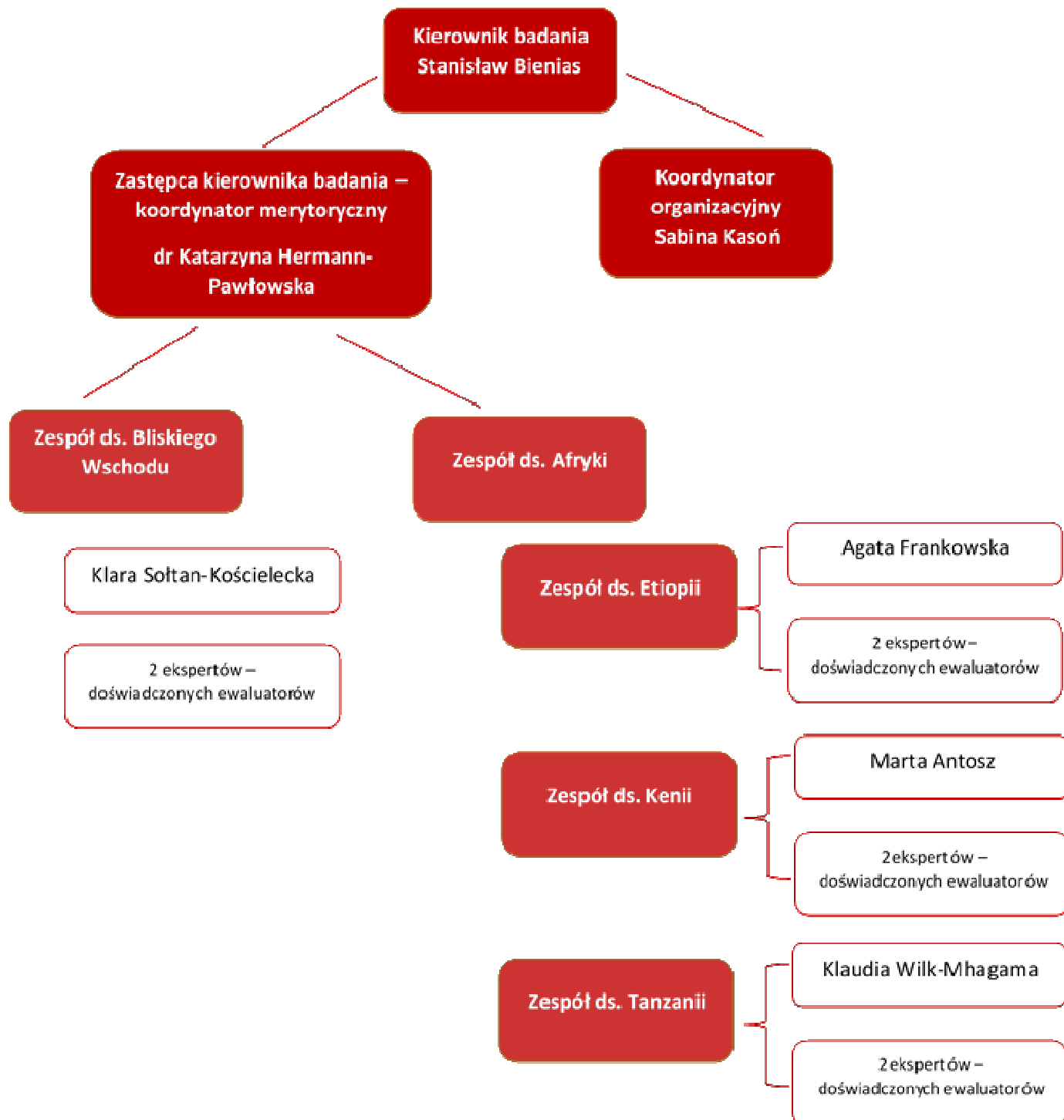
Źródło: Opracowanie własne

IV.2. ZESPÓŁ BADAWCZY I HARMONOGRAM PRAC

Ze względu na stopień skomplikowania badania, jego realizację równoległe w 5 państwach (Polska, Etiopia, Kenia, Tanzania, Palestyna), a także zidentyfikowane ryzyka, proponujemy taki układ zespołu badawczego, w którym doświadczenie badawcze będzie łączyło się z doświadczeniem ekspertów znających specyfikę każdego z czterech państw objętych badaniem. Układ zespołu badawczego prezentuje poniższy schemat.

Rys. 7 Układ zespołu badawczego

Źródło: Opracowanie własne

Kierownikiem badania będzie Pan Stanisław Bienias, który posiada zarówno bardzo duże doświadczenie badawcze (m.in. kierował Krajową Jednostką Ewaluacyjną w b. Ministerstwie Rozwoju Regionalnego, od 2013 r. uczestniczył i kierował wieloma projektami badawczymi realizowanymi przez Fundację IDEA Rozwoju), a także znajomość specyfiki polskiej współpracy rozwojowej (brał udział w dwóch badaniach polskiej współpracy rozwojowej realizowanych na zlecenie MSZ, odpowiednio w 2013 i 2014 r.). Kierował do tej pory licznymi badaniami, w tym także m.in. realizowanymi dla Komisji Europejskiej.

Zastępcą kierownika badania będzie dr Katarzyna Hermann-Pawłowska, od 2013 r. związana z Fundacją IDEA Rozwoju. Pani Hermann-Pawłowska posiada bogate doświadczenie badawcze – uczestniczyła m.in. w badaniu polskiej współpracy rozwojowej w 2014 r., czy badaniu Regionalnych Ośrodków Debaty Międzynarodowej na zlecenie MSZ. Zna też specyfikę krajów arabskich, gdyż uczestniczyła jako ekspert w projektach realizowanych w Tunezji przez dawne Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju w ramach programu polskiej współpracy rozwojowej.

Badania terenowe będą realizowane przez 3-osobowe zespoły, składające się z jednej strony z osoby znającej specyfikę danego kraju, a z drugiej – z doświadczonych ewaluatorów.

Panie Klara Sołtan-Kościelecka, Agata Frankowska, Marta Antosz i Klaudia Wilk-Mhagama to ekspertki świetnie znające specyfikę krajów, w których realizowane były ewaluowane projekty. Pani Sołtan-Kościelecka od wielu lat jest związana z organizacją Women in Hebron, wielokrotnie realizowała różnorodne zadania w Palestynie. Pani Frankowska to ekspertka z doświadczeniem w realizacji projektów badawczych, szczególnie na terenie Etiopii, uczy się również języka amharskiego. Z kolei Pani Antosz specjalizuje się w Kenii i Tanzanii, zna również podstawy języka swahili oraz uczy się języka arabskiego. Pani Klaudia Wilk-Mhagama aktywnie działała jako analityczka w Polskim Centrum Studiów Afrykanistycznych. Członkini Polskiego Towarzystwa Afrykanistycznego oraz współzałożycielka i członkini Jagiellońskiego Centrum Badań Afrykanistycznych. Obecnie przebywa w Tanzanii, gdzie oprócz prowadzenia działalności naukowej, bada możliwości rozwoju współpracy z tanzańskimi organizacjami pozarządowymi.

Ekspertów znających specyfikę danego kraju wspierać będzie zespół co najmniej 5 doświadczonych ewaluatorów:

1. Magdalena Dybaś
2. Andrzej Krzewski
3. Paulina Skórska
4. Piotr Stronkowski
5. Łukasz Widła.

Wszyscy ci eksperci dysponują solidnym doświadczeniem badawczym, potwierdzonym udziałem w wielu projektach ewaluacyjnych, realizowanych zarówno w Polsce, jak i poza jej granicami.

Aby zapewnić płynną realizację badania, zminimalizować ryzyko ewentualnych opóźnień i trudności wynikających ze specyfiki realizacji badania w 4 państwach jednocześnie, do zespołu zostanie dołączony koordynator organizacyjny, który będzie wspierał zespół badawczy we wszystkich sprawach związanych z badaniami terenowymi, zarówno w kraju, jak i za granicą.

Dodatkowo, aby zapewnić właściwy przepływ informacji między badaczami realizującymi badania terenowe w kraju oraz poza jego granicami, Wykonawca planuje realizację spotkań zespołu badawczego przed rozpoczęciem badań terenowych oraz w ich trakcie (on-line).

Wykonawca będzie informował Zamawiającego o postępach prac co ok. 2 tygodnie (począwszy od warsztatu strukturyzującego – 15 lipca). Informacja ta będzie miała charakter ustny (w przypadku bezpośrednich spotkań Zamawiającego z Wykonawcą) lub pisemny (przekazany mailem na adres osoby do kontaktu ze strony Zamawiającego).

Poniżej przedstawiamy Tabelę opisującą organizację wszystkich działań wynikających z przyjętej metodologii wraz z rozdysponowaniem zadań wśród członków zespołu badawczego. W poniższej tabeli został uwzględniony główny skład zespołu badawczego. Wykonawca w zależności od potrzeb, będzie mógł zaangażować dodatkowych badaczy.

Jednocześnie Wykonawca oświadcza, że przedstawiony poniżej harmonogram ma charakter orientacyjny (z dokładnością do jednego tygodnia), a realizując badanie będzie kierował się szczegółowymi terminami przewidzianymi w umowie.

	1 tydzień	2 tydzień	3 tydzień	4 tydzień	5 tydzień	6 tydzień	7 tydzień	8 tydzień	9 tydzień	10 tydzień	11 tydzień	12 tydzień	13 tydzień	14 tydzień	15 tydzień	16 tydzień	17 tydzień	18 tydzień	19 tydzień	20 tydzień	21 tydzień	22 tydzień	23 tydzień	24 tydzień	25 tydzień	26 tydzień	Stanisław Bienias (kierownik badania)	Dr Katarzyna Hermann- Pawłowska	Sabina Kason	Marta Antosz	Magdalena Dybaś	Agata Frankowska	Andrzej Krzewski	Paulina Skórska	Klára Softan-Kościelecka	Piotr Stronkowski	Łukasz Widła	Klaudia Wilk-Mhagama	Pozostali członkowie zespołu badawczego				
Spotkanie rozpoczynające badanie –																											X																
Przygotowanie propozycji raportu metodologicznego																											X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X			
Warsztat strukturyzujący																											X	X								X							
Uwagi Zamawiającego do projektu raportu																											X	X															
Uwzględnienie uwag i przekazanie ostatecznej wersji raportu metodologicznego																												X	X														
Przeprowadzenie analizy danych zastanych																												X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X			
BENCHMARKING																																											
Przygotowanie do badań terenowych																												X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		
WIZYTY STUDYJNE																												X		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		
BADANIE ANKIETOWE UCZESTNIKÓW PROJEKTÓW																													X											X			
WYWIADY INDYWIDUALNE POGĘBIONE (IDI)																												X	X								X	X					
BADANIE ETNOGRAFICZNE																												X									X	X					
STUDIA PRZYPADKÓW (CASE STUDY)																																											
PANELE EKSPERTÓW																											X	X															
SWOT/ TOWS																																											
Opracowanie projektu raportu końcowego i jego przekazanie																											X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		
Uwagi Zamawiającego do raportu																											X	X															
Uwzględnienie uwag i przekazanie projektu raportu końcowego uwzględniającego uwagi zgłoszone przez Zamawiającego																											X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	
Spotkanie z Zamawiającym omawiające projekt raportu końcowego																											X	X															
Uzgodnienia treści raportu, przygotowanie i przekazanie ostatecznej wersji raportu końcowego																											X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		
Opracowanie prezentacji i streszczenia																												X														X	
Opracowanie wstępnych wersji broszur																												X														X	
Uzgodnienie z Zamawiającym prezentacji, streszczenia i broszur																												X	X														

V. IDENTYFIKACJA OBSZARÓW, W KTÓRYCH WYSTĘPUJE PROBLEM Z POZYSKANIEM INFORMACJI NIEZBĘDNYCH DO WYKONANIA WSZYSTKICH ELEMENTÓW BADANIA

OBSZAR PROBLEMOWY

Konieczność uwzględnienia kontekstu kulturowego podczas realizacji badania

Doświadczenia członków zespołu badawczego związane z realizacją projektów na obszarze Afryki potwierdzają, że nieprzestrzeganie zasad kulturowych oraz brak wrażliwości na relatywizm kulturowy mogą skutkować brakiem zaufania oraz niechęcią ze strony ludności lokalnej, a co za tym idzie nie sprzyjać realizacji badania.

MITYGACJA RYZYK

W celu minimalizacji ryzyka wykonawca zaangażował do badania ekspertów znających kontekst kulturowy, którzy przeszkolą i uwrażliwią będą na pewne kwestie pozostałych członków zespołu.

Wykorzystana zostanie również znajomość panujących na miejscu obyczajów odnoszących się m.in. do relacji pomiędzy kobietami i mężczyznami, roli osób starszych w społecznościach, kultury obdarowywania oraz innych przejawów gościnności, a także sposobów zachowania w miejscach kultu religijnego. Eksperci są również uwrażliwieni na kwestie związane z przestrzeganiem na miejscu ścisłych zasad w zakresie higieny spożywczej posiłków, kultury spożywania posiłków itp.

OBSZAR PROBLEMOWY

Niski poziom bezpieczeństwa na terenach znajdujących się pod jurysdykcją palestyńską, ale obejmujących także strefy zarządzane przez Żydów, ze względu na tamtejszych osadników

Ryzyko obejmuje Zachodni Brzeg, a przede wszystkim Hebron, w którym obok domostw palestyńskich znajdują się te zamieszkałe przez kilkuset osadników żydowskich, pilnowanych przez kilka tysięcy żołnierzy. Ryzykiem dla prowadzenia prac badawczych (ale i przebywania w ogóle) są konflikty uliczne i demonstracje.

MITYGACJA RYZYK

Sposobem na minimalizację ryzyka jest prawidłowe zaplanowanie badania – uwzględniające realia panujące na badanym obszarze. Przykładowo: wspomniane demonstracje zwyczajowo odbywają się co piątek, który jest dniem wolnym dla muzułmanów. W związku z tym w piątki bezwzględnie nie należy planować przebywania w tym rejonie, a co za tym idzie realizacja badania będzie odbywać się w inne dni.

Konstrukcja zespołu badawczego, w którym za badania terenowe odpowiadać będzie m.in. ekspert znający lokalny kontekst i niezbędne do podjęcia środki bezpieczeństwa pozwoli również na minimalizację tego ryzyka.

VI. ZAŁĄCZNIKI – WSTĘPNE NARZĘDZIA BADAWCZE

Wykonawca zastrzega, że narzędzia te mają charakter wstępny. Ich doprecyzowanie (i ew. dostosowanie do specyfiki poszczególnych komponentów) nastąpi w oparciu o analizę dokumentacji projektowej oraz może ulec zmodyfikowaniu po przeprowadzeniu pierwszych etapów badania w obu komponentach.

VI.1 WARSZTAT STRUKTURYZUJĄCY

Ramowy scenariusz warsztatu strukturyzującego

Część warsztatu	Czas trwania
Wprowadzenie 1. przedstawienie prowadzących i uczestników (prośba do wszystkich o określenie swojej roli) 2. krótka prezentacja prowadzącego <ul style="list-style-type: none"> ○ cele badania ○ cele warsztatów ○ wprowadzenie do logiki interwencji 3. pytanie o możliwość nagrywania warsztatów	10 min
Potrzeby/wyzwania 1. identyfikacja potrzeb, na które miał odpowiadać program polskiej współpracy rozwojowej 2. hierarchizacja potrzeb wg ich pilności dla beneficjentów ostatecznych	10 min
Cele 1. identyfikacja i hierarchizacja celów polskiej współpracy rozwojowej (produkty, rezultaty i oddziaływanie pomocy) 2. określenie adekwatności celów względem zidentyfikowanych potrzeb	15 min
Działania i narzędzia wdrożenia, zasoby 1. określenie, jakie zaplanowano najważniejsze działania i narzędzia wdrożenia polskiej pomocy rozwojowej 2. określenie, czy działania i narzędzia wdrożenia są optymalnie zaprojektowane dla osiągnięcia zaplanowanych efektów oraz czy dostępne zasoby są w tym kontekście wystarczające 3. odtworzenie doświadczenia z dotychczasowego wdrażania	20 min

programu i określenie, jakie czynniki mogły sprzyjać i nie sprzyjać osiągnięciu faktycznych efektów programu w stosunku do zaplanowanych efektów

Czynniki zewnętrzne

1. wskazanie czynników zewnętrznych względem programu polskiej współpracy rozwojowej, które mogą wpływać na jego skuteczne wdrożenie	15 min
2. hierarchizacja oddziaływania poszczególnych czynników i sposoby ich kontroli	

Potrzeby informacyjne

uporządkowanie i hierarchizacja potrzeb informacyjnych Zamawiającego, zgodnie z istotnością elementów schematu strukturyzowanego i powiązań między nimi	60 min

Zakończenie warsztatów

VI.2 FISZKI PROJEKTÓW

Wszystkie projekty zostaną opisane w pliku excel, umożliwiającym odpowiednie filtrowanie wyników. Tabela będzie posiadała następujące nagłówki:

1. **Lp.** – kolejny nr w zestawieniu
2. **nr projektu** – nr projektu nadany przez MSZ
3. **tytuł projektu** – tytuł projektu zgodny z wnioskiem o dofinansowanie
4. **państwo** – państwo, którego projekt dotyczy
5. **rok realizacji**
6. **specyfika projektu** – zgodnie z nomenklaturą MSZ (administracja, biuro przedstawiciela RP, duży konkurs, naukowe, NGO, placówka, wolontariat)
7. **wykonawca** – nazwa wykonawcy zgodnie z wnioskiem o dofinansowanie
8. **CEL PROJEKTU** – cel projektu zgodnie z wnioskiem o dofinansowanie
9. **Dokładny termin realizacji** – dokładny termin realizacji projektu
10. **Wartość projektu** – wartość całego projektu
11. **Opis działań podejmowanych w projekcie** – hasłowy opis działań w projekcie;
12. **Grupy odbiorców / beneficjenci ostateczni** – odbiorcy projektu wraz z liczbowym określeniem tam, gdzie to możliwe;
13. **Efekty projektu** – hasłowy opis efektów projektu
14. **Do dalszej analizy? (tak/nie)**
15. **UWAGI** – krótkie uzasadnienie, dlaczego projekt został wyznaczony do analizy i w jakim zakresie
16. **Ekspert odpowiedzialny** – imię i nazwisko eksperta dokonującego oceny

VI.3 BADANIA KWESTIONARIUSZOWE

Wprowadzenie

Szanowny Panie/ Szanowna Pani

Jesteśmy przedstawicielami Fundacji Idea Rozwoju, która na zlecenie Ministerstwa Spraw Zagranicznych w Polsce jako niezależny ewaluator przeprowadza badanie projektów realizowanych w ramach polskiej pomocy rozwojowej. Chcielibyśmy zadać Panu/i kilka pytań dotyczących projektu „...” [tu wstawić tytuł projektu], w którym brał/a Pan/i udział. Ministerstwo Spraw Zagranicznych w Polsce chce się dowiedzieć, jaka jest wartość działań realizowanych w [tu wstawić kraj: Etiopii, Kenii, Tanzanii, Palestynie] za jego pośrednictwem. Chcemy się dowiedzieć, jak ocenia Pan/i projekt „...” [tu wstawić tytuł projektu], czy jest on pomocny dla Pana/i osobiście oraz dla Pańskiej/Pani społeczności. Udzielone w ankiecie odpowiedzi pozostaną anonimowe. Pana/i zdanie jest dla nas bardzo istotne dla ulepszenia kolejnych działań i kolejnych podobnych projektów. Będziemy bardzo wdzięczni za Pana/i szczerze odpowiedzi i poświęcenie kilku minut na rozmowę z nami. Gdyby nie był/a Pan/i pewien/na co mam w trakcie rozmowy na myśli, proszę śmiało dopytywać.

1. Czy projekt przyczynił się do poprawy Pana/i sytuacji życiowej?

- a) nie [proszę przejść do pytania 5.]
- b) tak, ale w niewielkim stopniu
- c) tak, w dużym stopniu
- d) tak, diametralnie zmienił moją sytuację życiową

2. W jaki sposób projekt wpłynął na poprawę Pana/i życia? Co się zmieniło w Pana/i życiu dzięki projektowi? Proszę wymienić jakieś przykłady.

.....

3. Czy Pana/i zdaniem projekt przyczynił się do poprawy jakości życia innych osób w Pana/i społeczności/otoczeniu?

- a) nie [proszę przejść do pytania 5.]
- b) tak, ale w niewielkim stopniu
- c) tak, w dużym stopniu
- d) tak, diametralnie zmienił jakość życia mojej społeczności

4. W jaki sposób projekt wpłynął na poprawę jakości życia innych osób w Pana/i społeczności? Proszę wymienić jakieś przykłady zmian w życiu innych osób.

.....

5. Czy Pan/i (i/lub inni uczestnicy projektu) kontynuuje na własną rękę działania zapoczątkowane w projekcie?

a) nie -> dlaczego nie?

.....

b) tak -> w jaki sposób?

.....

6. Czy po zakończeniu projektu wykorzystuje Pan/i wiedzę/sprzęt/materiały/urządzenia uzyskane w projekcie?

- a) nie, skończyłem/am korzystać w momencie zakończenia projektu
- b) tak i będzie nam to służyć jeszcze przez jakiś czas
- c) tak i będzie nam to służyć jeszcze przez bardzo długi czas

d) nie wiem

7. Czy [tu wstawić Wykonawcę danego projektu] dobrze rozumiał/a potrzeby [tu wstawić kraj: Etiopii, Kenii, Tanzanii, Palestyny] i tego regionu oraz mieszkających tu ludzi?

- a) zdecydowanie tak
- b) raczej tak
- c) raczej nie
- d) zdecydowanie nie
- e) nie wiem

8. Czy Pana/i zdaniem ten projekt trwał?:

- a) za krótko, powinien trwać dłużej
- b) za długo, mógłby skończyć się wcześniej
- c) tyle ile powinien trwać, nie ma potrzeby by był krótszy lub dłuższy
- d) nie wiem

9. Proszę podać swój rok urodzenia .....

10. Kiedy uczestniczył/a Pan/i w tym projekcie [najlepiej w formacie od mm/rrrr do mm/rrrr]

.....

10. Czy ukończył/a Pan/i szkołę?

- a) nie
- b) tak -> Jaki to był typ szkoły?.....

11. Czy posiada Pan/i telefon lub adres e-mail? Czy można się z Panem/ią skontaktować ponownie?

.....

Dziękujemy za udział w rozmowie.

[Tę część wypełnia ankieter po zakończeniu badania]

12. Płeć respondenta [pytanie nie jest zadawane respondentowi, określa ankieter]

.....

13. Przybliżony czas trwania ankiety i ewentualne uwagi dot. badania [pytanie nie jest zadawane respondentowi, określa ankieter]

.....

VI.4. IDI

W przypadku wywiadów realizowanych w MSZ przygotowany zostanie każdorazowo oddzielny scenariusz wywiadu indywidualnie dostosowany do repondenta.

1. Scenariusz wywiadu indywidualnego z koordynatorami projektów

INSTRUKCJA dla badacza:

1. Celem wywiadu jest pozyskanie danych nt. wybranych aspektów realizacji projektów w ramach polskiej współpracy rozwojowej
2. Pozwól rozmówcy mówić. Nie przerywaj, nie wchodź w słowo, nie próbuj kończyć myśli
3. Słuchaj z uwagą i skupieniem
4. Dopytuj np. Dlaczego? Jak to się stało? Z czego to wynika?

WPROWADZENIE – Informacja o badaniu, anonimowości, chęci nagrywania

Wywiad jest częścią badania mającego na celu analizę efektywności, użyteczności, trwałości i trafności pomocy udzielanej ze środków rezerwy celowej na współpracę rozwojową w wybranych krajach Afryki i Bliskiego Wschodu (Etiopii, Kenii, Tanzanii i Palestynie). Badanie jest realizowane przez niezależnego ewaluatora – Fundację IDEA Rozwoju, na zlecenie Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP.

Państwa opinie pomogą nam m.in. określić główne czynniki, które wpływają na efektywność projektów realizowanych w ramach polskiej współpracy rozwojowej oraz nakreślić ew. kierunki rozwoju polskich działań w tym zakresie. **W badaniu, jak i przy prezentacji wyników zachowana będzie pełna anonimowość.**

Nasza rozmowa powinna zająć około półtorej godziny.

Czy wyraża Pani/Pan zgodę na nagrywanie wywiadu?

PYTANIA do WYWIADU

- Proszę opowiedzieć krótko o Państwa organizacji. Jakie mają Państwo doświadczenie w realizacji projektów rozwojowych? Co sprawiło, że zaangażowali się Państwo w tego typu działania?
- Uprzejmie proszę krótko opowiedzieć o projekcie, który Pan/Pani realizował/a?
- Na czym polegały działania koordynacyjne w projekcie?
- Proszę nam opowiedzieć o etapie tworzenia koncepcji samego projektu?

Dopytać:

- a. W jaki sposób dokonano wyboru obszaru realizacji projektu? (tematycznego, geograficznego)
- b. W jaki sposób przy definiowaniu celu czy celów? i działań w projekcie brano pod uwagę potrzeby lokalnej społeczności? W jakim stopniu wnioski z analizy potrzeb wpłynęły na ostateczną koncepcję projektu?

- c. Czy w definiowaniu zakresu projektu uczestniczyły osoby z państw biorców pomocy? Jeśli tak, to w jaki sposób zostały w ten proces włączone?
  - d. Czy w definiowaniu zakresu projektu brano pod uwagę lokalne dokumenty planistyczne/strategiczne?
  - e. Jakie były najważniejsze trudności na etapie tworzenia koncepcji projektu? Czy skłaniały one Państwa do rozważania odstąpienia od składania wniosku?
- Jak Pani/Pan ocenia przebieg realizacji projektu?
- Dopytać:
- a. Jakie trudności napotkali Państwo na etapie wnioskowania o wsparcie? Czy ich występowanie sprawiło, że rozważano odstąpienie od składania wniosku?
  - b. Jakiego rodzaju przeszkody napotykali Państwo w trakcie wdrażania działań projektowych? Jakie bariery związane z zasobami i funkcjonowaniem Państwa organizacji utrudniają aplikowanie i realizację projektów w ramach PPR?
  - c. Z perspektywy czasu – co oceniliby/a Pani/Pani jako największe osiągnięcie projektu? Co się nie udało?
- Czy, a jeżeli tak, to w jakim stopniu i w jakich formach w realizację projektów włączani byli partnerzy lokalni?
- Dopytać:
- a. W jaki sposób identyfikowali Państwo partnerów lokalnych? Jak przebiegał ich wybór?
  - b. W jaki sposób włączenie partnerów lokalnych w działania w ramach projektu przełożyło się na jego rezultaty?
  - c. W jakiego rodzaju działaniach ten wpływ był najsilniejszy?
  - d. W jaki sposób włączenie to wpłynęło na potencjał współpracujących organizacji?
- Jak Pani/Pan ocenia przebieg współpracy z partnerami/ beneficjentami/ uczestnikami projektów?
- Dopytać:
- a. Jakie były trudności w zakresie tej współpracy? Czy udało się je przezwyciężyć? Jeśli tak, to w jaki sposób?
- Efekty projektu - jak w Pani/Pana opinii projekt zmienił sytuację beneficjentów projektu?
- Dopytać:
- a. Jakie elementy projektu przyczyniły się do jego powodzenia, a z których można było zrezygnować?
  - b. Jakie czynniki stanowiły główne bariery w realizacji projektu?
  - c. Czy projekt spełnił oczekiwania, które były przed nim stawiane? Co można było zmienić w jego założeniach/ sposobie realizacji?
  - d. Czy realizacja projektu wpłynęła na osiąganie celów zdefiniowanych w lokalnych dokumentach planistycznych/ strategicznych?
  - e. Jaki jest zasięg efektów realizacji projektu (np. lokalny, ogólnokrajowy, sektorowy, branżowy itp.)?
  - f. W jaki sposób możnaby zwiększyć efekty projektu? Czy są jakieś działania, które przy dostępności środków finansowych mogłyby istotnie zwiększyć dotychczasowe efekty projektu?
- W jakim stopniu działania realizowane w ramach projektu z polskiej pomocy są kontynuowane przez beneficjentów?
- Dopytać:
- a. W jakim stopniu Państwa projekt stał się inspiracją dla innych działań społeczności korzystającej ze wsparcia?
- + W przypadku projektów infrastrukturalnych:
- a. Jak jest obecnie wykorzystywana wybudowana infrastruktura?
  - b. W jaki sposób korzysta z niej lokalna społeczność?

c. *Kto jest odpowiedzialny za jej utrzymanie i finansowanie kosztów bieżących?*

- Jakie zna Pani/Pan projekty realizowane przez innych darczyńców, które byłyby w jakiś sposób powiązane z działaniami realizowanymi przez polskie podmioty?

Dopytać:

- Na czym polegały te projekty?
- Gdzie były realizowane?
- Kto z nich korzystał?

- Jakie cechy wyróżniają polskie organizacje realizujące projekty rozwojowe? Zarówno pozytywnie, jak i negatywnie?

Dopytać:

- Jakiego rodzaju doświadczenie/ jakie kompetencje są niezbędne Pana/Pani zdaniem by z sukcesem realizować projekty w przyszłości?
- Jakie cechy polskich organizacji przydają się przy współpracy z partnerami lokalnymi/ pozarządowymi?

- Jakie zna Pani/Pan polskie projekty, które byłyby w jakiś sposób powiązane z działaniami realizowanymi przez Państwa?

Dopytać:

- Na czym polegały te projekty?
- Gdzie były realizowane?
- Jakich grup interesariuszy dotyczyły?

- W jakim stopniu współpracują Państwo z innymi donatorami z Polski, działającymi na tym samym obszarze?

Dopytać: Jeśli nie było takiej współpracy to dlaczego?

- Na czym polega ta współpraca?
- Jak ocenia Pani/Pan tę współpracę?
- Czy dzięki współpracy udało się wzmocnić efekty projektu?

- W jaki sposób monitorowali Państwo postępy w zakresie realizacji projektu? Jakie były efekty działań monitoringowych?

Dopytać:

- Jaka była częstotliwość działań monitoringowych?
- Czy działania monitoringowe pozwalały na identyfikację trudności w realizacji projektów? Czy informacje pozyskiwane w trakcie monitoringu pozwalały na podejmowanie działań zaradczych i rozwiązywanie bieżących problemów?

- Na podstawie doświadczeń, jak Pani/Pan ocenia system monitorowania projektów w ramach polskiej współpracy rozwojowej przyjęty w MSZ?

Dopytać:

- Czy dzięki prowadzonym działaniom monitoringowym udaje się poprawić efektywność realizowanej pomocy?
- W jaki sposób system ten można wzmocnić?

- Na podstawie Pani/Pana doświadczeń w ramach projektów - jak Pan/Pani ocenia całościowo system polskiej pomocy?

Dopytać:

- Jakie są jego silne, a jakie słabe strony?

- b. Jak powinien wyglądać w przyszłości zakres tematyczny wsparcia – czy powinno się zrezygnować z pewnych obszarów, a skoncentrować na innych? Jakich?
- c. Na jakie typy działania powinny być zaangażowane środki finansowe?
- d. W jaki sposób działania realizowane w ramach współpracy rozwojowej wpływają na wizerunek Polski w krajach beneficjentów? W jaki sposób można zwiększyć ten efekt? W jakiego rodzaju działaniach ten wpływ jest najbardziej widoczny?
- e. Czy i w jaki sposób działania realizowane w ramach współpracy rozwojowej wpływają na wizerunek Polski w krajach beneficjentów? W jaki sposób można zwiększyć ten efekt? W jakiego rodzaju działaniach ten wpływ jest najbardziej widoczny?
- f. W jakim sposób w działania projektowe mogliby zostać zaangażowani polscy przedsiębiorcy? Jak zaangażowanie przedsiębiorców mogłoby wpłynąć na efekty realizowanych projektów?
- g. Czy przewidują Państwo uczestniczenie w projektach polskiej pomocy rozwojowej w przyszłości? [poprosić o wyjaśnienie, uzasadnienie każdej wyrażonej opinii]

Pytania dodatkowe

Projekty realizowane w Palestynie:

- Jaki jest wpływ panującej sytuacji wewnętrznej na trwałość projektu? W jaki sposób trwałość projektu mogłaby zostać wzmocniona?

Pytania dodatkowe - projekty realizowane w ramach programu „Wolontariat polska pomoc”

Jak Pani/Pan ocenia efekty projektów realizowanych w ramach programu „Wolontariat polska pomoc”

Dopytać:

- a. Czy wolontariat jest działaniem efektywnym? W jakim aspekcie przede wszystkim?
- b. Jak ocenia Pani/Pan system szkoleń wolontariuszy? Czego brakuje lub z czego można zrezygnować?
- c. Czy wolontariusze chętnie angażują się w inicjatywy w ramach edukacji globalnej? [poprosić o wyjaśnienie, uzasadnienie każdej wyrażonej opinii]

Podziękowanie za udział w Wywiadzie.

2. Scenariusz wywiadu indywidualnego z przedstawicielami placówki dyplomatycznej

INSTRUKCJA dla badacza:

5. Celem wywiadu jest pozyskanie danych nt. wybranych aspektów realizacji projektów w ramach polskiej współpracy rozwojowej
6. Pozwól rozmówcy mówić. Nie przerywaj, nie wchodź w słowo, nie próbuj kończyć myśli
7. Słuchaj z uwagą i skupieniem
8. Dopytuj np. Dlaczego? Jak to się stało? Z czego to wynika?

WPROWADZENIE – Informacja o badaniu, anonimowości, chęci nagrywania

Wywiad jest częścią badania mającego na celu analizę efektywności, użyteczności, trwałości i trafności pomocy udzielanej ze środków rezerwy celowej na współpracę rozwojową w wybranych krajach Afryki i Bliskiego Wschodu (Etiopii, Kenii, Tanzanii i Palestynie). Badanie jest realizowane przez niezależnego ewaluatora – Fundację IDEA Rozwoju, na zlecenie Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP.

Państwa opinie pomogą nam m.in. określić główne czynniki, które wpływają na efektywność projektów realizowanych w ramach polskiej współpracy rozwojowej oraz nakreślić ew. kierunki rozwoju polskich działań w tym zakresie. **W badaniu, jak i przy prezentacji wyników zachowana będzie pełna anonimowość.**

Nasza rozmowa powinna zająć nie więcej niż godzinę.

Czy wyraża Pani/Pan zgodę na nagrywanie wywiadu?

PYTANIA do WYWIADU

- Uprzejmie proszę krótko opowiedzieć o projekcie.
- Jaka była Pana/Pani rola w projekcie?
- Proszę nam opowiedzieć o etapie tworzenia koncepcji samego projektu.

Dopytać:

- a. W jaki sposób dokonano wyboru obszaru realizacji projektu? (tematycznego, geograficznego)
- b. W jaki sposób przy definiowaniu celów i działań w projekcie brano pod uwagę potrzeby lokalnej społeczności?
- c. Czy w definiowaniu projektu uczestniczyły osoby z państw biorców pomocy? Jeśli tak, to w jaki sposób zostały w ten proces włączone?
- d. Czy w definiowaniu projektu brano pod uwagę lokalne dokumenty planistyczne/strategiczne?
- e. Jakie były najważniejsze trudności na etapie tworzenia koncepcji projektu? Czy skłaniały one Państwa do rozważania odstąpienia od składania wniosku?

- Jak Pani/Pan ocenia przebieg realizacji projektu?

Dopytać:

- a. Jakiego rodzaju przeszkody napotykali Państwo w trakcie wdrażania działań projektowych? Jakie bariery formalno-prawne związane z zasobami i funkcjonowaniem Państwa organizacji utrudniają aplikowanie i realizację projektów w ramach PPR?

- b. Z perspektywy czasu – co oceniliby/a Pani/Pani jako największe osiągnięcie projektu? Co się nie udało?
- Czy, a jeżeli tak, to w jakim stopniu i w jakich formach w realizację projektów włączani byli partnerzy lokalni?

Dopytać

  - a. W jaki sposób identyfikowali Państwo partnerów lokalnych? Jak przebiegał ich wybór?
  - b. W jaki sposób włączenie partnerów lokalnych w działania w ramach projektu przełożyło się na jego rezultaty?
  - c. W jakiego rodzaju działaniach ten wpływ był najsilniejszy?
  - d. Czy włączenie to wpłynęło na potencjał współpracujących organizacji?
- Jak Pani/Pan ocenia przebieg współpracy z partnerami/ beneficjentami/ uczestnikami projektów?

Dopytać

  - a. Jakie były trudności w zakresie tej współpracy? Czy udało się je przezwyciężyć? Jeśli tak, to w jaki sposób?
- Efekty projektu - jak w Pani/Pana opinii projekt zmienił sytuację beneficjentów projektu?

Dopytać:

  - a. Jakie elementy projektu przyczyniły się do jego powodzenia, a z których można było zrezygnować?
  - b. Jakie czynniki stanowiły główne bariery w realizacji projektu?
  - c. Co można było zmienić w założeniach/ sposobie realizacji projektu?
  - d. Jaki jest zasięg efektów projektu (np. lokalny, ogólnokrajowy, sektorowy, branżowy itp.)?
  - e. W jaki sposób możnaby zwiększyć efekty projektu? Czy są jakieś działania, które przy dostępności środków finansowych mogłyby istotnie zwiększyć dotychczasowe efekty projektu? Z czego należałoby zrezygnować?
- W jakim stopniu działania realizowane w ramach projektu z polskiej pomocy są kontynuowane przez beneficjentów?

Dopytać:

  - a. W jakim stopniu Państwa projekt stał się inspiracją dla innych działań społeczności korzystającej ze wsparcia?

+ W przypadku projektów infrastrukturalnych:

  - b. Jak jest obecnie wykorzystywana wybudowana infrastruktura?
  - c. W jaki sposób korzysta z niej lokalna społeczność?
  - d. Kto jest odpowiedzialny za jej utrzymanie i finansowanie kosztów bieżących?
- Jakie zna Pani/Pan projekty realizowane przez innych darczyńców, które byłyby w jakiś sposób powiązane z działaniami realizowanymi przez polskie podmioty?

Dopytać:

  - a. Na czym polegały te projekty?
  - b. Gdzie były realizowane?
  - c. Kto z nich korzystał?
  - d. Skąd o nich wiadomo placówce?
- Jakiego rodzaju wiedza i kompetencje organizacji partnerskich są niezbędne Pana/Pani zdaniem by z sukcesem realizować projekty w przyszłości?
- Jakie zna Pani/Pan polskie projekty, które byłyby w jakiś sposób powiązane z działaniami realizowanymi przez Państwa?

Dopytać:

- a. Na czym polegały te projekty?
- b. Gdzie były realizowane?
- c. Jakich grup interesariuszy dotyczyły?
- d. Skąd o nich wiadomo placówce?

- Czy współpracują Państwo z innymi donatorami z Polski, działającymi na tym samym obszarze?

Dopytać: Jeśli nie było takiej współpracy to dlaczego? Jeśli tak, to:

- a. Na czym polega ta współpraca?
- b. Jak ocenia Pani/Pan tę współpracę?
- c. Czy dzięki współpracy udało się wzmocnić efekty projektu?
- d. W jaki sposób została nawiązana ta współpraca?

- W jaki sposób monitorowali Państwo postępy w zakresie realizacji projektu? Jakie były efekty działań monitoringowych?

Dopytać:

- a. Jaka była częstotliwość działań monitoringowych?
- b. Czy działania monitoringowe prowadziły do identyfikacji trudności w realizacji projektów? Czy informacje pozyskiwane w trakcie monitoringu skutkowały podejmowaniem działań zaradczych i rozwiązywanie bieżących problemów? Jeśli nie to dlaczego?
- c. Czy dla właściwej realizacji działań monitoringowych przez placówkę konieczne jest dodatkowe wsparcie? Jeśli tak, to jakie?

- Na podstawie doświadczeń, jak Pani/Pan ocenia system monitorowania projektów w ramach polskiej współpracy rozwojowej przyjęty w MSZ? Dopytać:

- a. Czy dzięki prowadzonym działaniom monitoringowym udaje się poprawić efektywność realizowanej pomocy?
- b. Co należałoby zmienić, aby skuteczniej i efektywniej monitorować działania projektowe? W jaki sposób system ten można wzmocnić?

- Na podstawie Pani/Pana doświadczeń w ramach projektów - jak Pan/Pani ocenia całościowo system polskiej pomocy?

Dopytać:

- a. Jakie są jego silne, a jakie słabe strony?
- b. Jak powinien wyglądać w przyszłości zakres tematyczny wsparcia – czy powinno się zrezygnować z pewnych obszarów, a skoncentrować na innych? Jakich?
- c. Na jakie typu działania powinny być zaangażowane środki finansowe?
- d. Jakie działania realizowane w ramach współpracy rozwojowej najbardziej wpływają na wizerunek Polski w krajach beneficjentów? W jaki sposób można zwiększyć jeszcze ten efekt?
- e. W jaki sposób w działania projektowe na danym terenie mogliby zostać zaangażowani polscy przedsiębiorcy? Jak zaangażowanie przedsiębiorców mogłoby wpłynąć na efekty realizowanych projektów? Jakie konkretnie korzyści mogliby odnieść sami przedsiębiorcy?
- f. Jak oceniają Państwo zaangażowanie wolontariuszy w polską pomoc realizowaną w kraju-odbiorcy pomocy? Czy miały one rzeczywisty wpływ na wizerunek Polski, sytuację beneficjentów itp.? Jak oceniają Państwo współpracę z polskimi wolontariuszami?
- g. Czy przewidują Państwo uczestniczenie w projektach polskiej pomocy rozwojowej w przyszłości? [poprosić o wyjaśnienie, uzasadnienie każdej wyrażonej opinii]

- Jakie elementy w Systemie Małych Grantów należałoby zmienić, żeby stworzyć możliwie optymalne warunki do realizacji projektów w krajach beneficjentach wsparcia?

- Jakie cele krótko i długoterminowe w zakresie projektów pomocy rozwojowej stawia sobie Ambasada?

Pytania dodatkowe

Projekty realizowane w Palestynie:

- Jaki jest wpływ panującej sytuacji wewnętrznej na trwałość projektu? W jaki sposób trwałość projektu mogłaby zostać wzmocniona?

Podziękowanie za udział w Wywiadzie.

3. Scenariusz wywiadu indywidualnego z wykonawcą działań projektowych/beneficjentem – przedstawicielem organizacji partnerskiej

INSTRUKCJA dla badacza:

1. Celem wywiadu jest pozyskanie danych nt. wybranych aspektów realizacji projektów w ramach polskiej współpracy rozwojowej
2. Pozwól rozmówcy mówić. Nie przerywaj, nie wchodź w słowo, nie próbuj kończyć myśli
3. Słuchaj z uwagą i skupieniem
4. Dopytuj np. Dlaczego? Jak to się stało? Z czego to wynika?

WPROWADZENIE – Informacja o badaniu, anonimowości, chęci nagrywania

Wywiad jest częścią badania mającego na celu analizę efektywności, użyteczności, trwałości i trafności pomocy udzielanej ze środków rezerwy celowej na współpracę rozwojową w wybranych krajach Afryki i Bliskiego Wschodu (Etiopii, Kenii, Tanzanii i Palestynie). Badanie jest realizowane przez niezależnego ewaluatora – Fundację IDEA Rozwoju, na zlecenie Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP.

Państwa opinie pomogą nam m.in. określić główne czynniki, które wpływają na efektywność projektów realizowanych w ramach polskiej współpracy rozwojowej oraz nakreślić ew. kierunki rozwoju polskich działań w tym zakresie. **W badaniu, jak i przy prezentacji wyników zachowana będzie pełna anonimowość.**

Nasza rozmowa powinna zająć nie więcej niż godzinę.

Czy wyraża Pani/Pan zgodę na nagrywanie wywiadu?

PYTANIA do WYWIADU

- Czym zajmuje się Państwa organizacja? Jakie miała doświadczenie w udziale w projektach związanych z pomocą rozwojową?
- Z czego wynikała Państwa decyzja o wzięciu udziału w projekcie?
- Jaka była rola Państwa organizacji w projekcie?
  - a. Czy byli Państwo zaangażowani w proces tworzenia wniosku/ opracowywanie jego koncepcji, celów? Jeśli tak, to w jakim zakresie?
  - b. Jaki był zakres działań powierzonych w ramach realizacji projektu?
  - c. Czy w Pani/Pana opinii organizacja mogła w większym stopniu włączyć się w realizację działań projektowych? Jeśli tak, czemu tak się nie stało?
- Patrząc na cele projektu z perspektywy czasu – czy rozumieście je Państwo tak samo, jak partner po stronie polskiej?

DOPYTAĆ:

- a. Czy cele projektu uwzględniały lokalną specyfikę? Były dostosowane do potrzeb lokalnej społeczności?
- b. Czy w Państwa opinii udało się osiągnąć założone cele? Jeśli nie, to jakie były tego powody?

- Jak Pani/Pan ocenia współpracę z partnerem po stronie polskiej?

DOPYTAĆ:

- a. Co pozytywnie wyróżnia Polaków jako partnerów w projekcie?
- b. Jakie największe trudności pojawiły się Państwo w trakcie realizacji projektu? Czy udało się je rozwiązać?

- Czy projekt, w którym Pan(i) uczestniczył(a) był Pana(i) zdaniem potrzebny? Jeśli tak, to dlaczego?

DOPYTAĆ:

- a. Jak zrealizowany projekt przyczynił się do zmiany Państwa sytuacji?
- b. Jakie elementy projektu najbardziej wpłynęły na poprawę tej sytuacji? Dlaczego?
- c. Czego zabrakło w tym projekcie? Co jeszcze można byłoby zrobić, żeby jeszcze bardziej wzmocnić efekty projektu?
- d. W jaki sposób realizacja projektu wpłynęła na potencjał Państwa organizacji?

- Czy działania, które były realizowane w ramach projektu są kontynuowane?

DOPYTAĆ:

- a. Kto je kontynuuje?
- b. W jaki sposób działania te są kontynuowane?
- c. Jeśli nie - jakie są tego przyczyny?
- d. *Jaki jest wpływ panującej sytuacji wewnętrznej na trwałość projektu? W jaki sposób trwałość projektu mogłaby zostać wzmocniona? – w przypadku projektów realizowanych w Palestynie*

+ W przypadku projektów infrastrukturalnych:

- a. Jak jest obecnie wykorzystywana wybudowana infrastruktura?
- b. W jaki sposób korzysta z niej lokalna społeczność?
- c. Kto jest odpowiedzialny za jej utrzymanie i finansowanie kosztów bieżących?

- Jak Pan/Pani ocenia wpływ polskich projektów na rozwój?

DOPYTAĆ:

- a. Jaki jest zasięg oddziaływania tych projektów (np. lokalny, regionalny, ogólnokrajowy, sektorowy, branżowy itp.)?
- b. Jaka jest różnica między projektami realizowanymi z polskich środków, a projektami rozwojowymi innych krajów? Czy są przykłady innych projektów, które lepiej wpisują się w potrzeby? Dlaczego?
- c. Jakiego rodzaju projekty byłyby najbardziej potrzebne, patrząc na potrzeby lokalnej społeczności?

- Czy słyszał(a) Pan(i) o jakiś innych projektach realizowanych/finansowanych przez Polskę (w ramach polskiej pomocy)?

DOPYTAĆ:

- a. Na czym polegały te projekty?
- b. Gdzie, kiedy i przez kogo były realizowane?
- c. Czy są jakieś ich elementy wspólne, które decydowałyby o ich sukcesie bądź porażce?

- Czy słyszał(a) Pan(i) o jakiś innych projektach pomocowych w ogóle (realizowanych przez inne organizacje, inne państwa), które realizowały działania podobne do projektu?

DOPYTAĆ

- a. Na czym polegały te projekty?
- b. Gdzie, kiedy i przez kogo były realizowane?
- c. Jak ocenia Pani/Pan skuteczność projektu na tle zbliżonych projektów, realizowanych przez podmioty inne niż polskie?

Pytania dodatkowe do wykonawcy działań - projekty realizowane w ramach Systemu Małych Grantów

- Jak w Pani/Pana opinii przebiegała współpraca z placówką dyplomatyczną?
- Jak ocenia Pani/Pan adekwatność obszarów, które placówka dyplomatyczna uważa za priorytetowe, do potrzeb społeczności lokalnej?
- Na jakie typy działania powinny być przeznaczane środki na projekty w Systemie Małych Grantów?
- Jakie widzi Pani/Pan możliwości zwiększenia efektów oddziaływania projektów realizowanych w tym systemie?

Podziękowanie za udział w Wywiadzie.

4. Scenariusz wywiadu indywidualnego z beneficjentami projektów

INSTRUKCJA dla badacza:

1. Celem wywiadu jest pozyskanie danych nt. wybranych aspektów realizacji projektów w ramach polskiej współpracy rozwojowej
2. Pozwól rozmówcy mówić. Nie przerywaj, nie wchodź w słowo, nie próbuj kończyć myśli
3. Słuchaj z uwagą i skupieniem
4. Dopytuj np. Dlaczego? Jak to się stało? Z czego to wynika?

WPROWADZENIE – Informacja o badaniu, anonimowości, chęci nagrywania

Wywiad jest częścią badania mającego na celu analizę efektywności, użyteczności, trwałości i trafności pomocy udzielanej ze środków rezerwy celowej na współpracę rozwojową w wybranych krajach Afryki i Bliskiego Wschodu (Etiopii, Kenii, Tanzanii i Palestynie). Badanie jest realizowane przez niezależnego ewaluatora – Fundację IDEA Rozwoju, na zlecenie Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP.

Państwa opinie pomogą nam m.in. określić główne czynniki, które wpływają na efektywność projektów realizowanych w ramach polskiej współpracy rozwojowej oraz nakreślić ew. kierunki rozwoju polskich działań w tym zakresie. **W badaniu, jak i przy prezentacji wyników zachowana będzie pełna anonimowość.**

Nasza rozmowa powinna zająć 30 minut.

Czy wyraża Pani/Pan zgodę na nagrywanie wywiadu?

PYTANIA do WYWIADU

- Uprzejmie proszę krótko opowiedzieć jak wyglądała Pana/Pani rola w projekcie?
- Czy projekt, w którym Pan(i) uczestniczył(a) był Pana(i) zdaniem potrzebny? Jeśli tak, to dlaczego?

DOPYTAĆ:

- a. Jak zrealizowany projekt przyczynił się do zmiany Pana(i) sytuacji? Jeśli tak, to co się zmieniło w Pana(i) życiu dzięki projektowi?
  - b. Jakie elementy projektu najbardziej wpłynęły na poprawę Pana(i) sytuacji? Dlaczego?
  - c. Czego zabrakło w tym projekcie? Co jeszcze można byłoby zrobić, żeby jeszcze bardziej poprawić Pana(i) sytuację?
- Czy Pana(i) zdaniem projekt wpłynął ogólnie na poprawę sytuacji innych osób (Pan(i) znajomych, pobliskich mieszkańców/ innych uczestników projektu)? Jeżeli tak, to w jaki sposób? Jeżeli nie, to jakie były tego przyczyny?
  - Czy wie Pan(i), że projekt był realizowany we współpracy z polskimi organizacjami i finansowany przez Polskę? Jeżeli tak to w jaki sposób Pan(i) się tego dowiedział(a)?
  - Czy działania, które były realizowane w ramach projektu są kontynuowane?

DOPYTAĆ:

- a. Kto je kontynuuje?
- b. W jaki sposób działania te są kontynuowane? Co powinno być kontynuowane?

+ W przypadku projektów infrastrukturalnych:

c. Co się stało z budynkami (ew. inny rodzaj infrastruktury, np. sprzęt?), które wybudowano w ramach projektu? Kto z nich obecnie korzysta? W jakim są stanie? Ktoś o nie dba?

➤ Jak ogólnie ocenia Pan(i) ten projekt, w którym Pan(i) brał udział?

DOPYTAĆ:

- a. Czy warto było w nim uczestniczyć? [poprosić o wyjaśnienie, uzasadnienie każdej wyrażonej opinii]
- b. Czy napotkał(a) Pan(i) jakieś problemy związane z uczestnictwem w projekcie? Jeżeli tak, to jakie?
- c. Czy przy przygotowaniu i realizacji projektu wzięto pod uwagę zwyczaje panujące w Państwa społeczności?

➤ Czy słyszał(a) Pan(i) o jakiś innych projektach realizowanych/finansowanych przez Polskę (w ramach polskiej pomocy)?

DOPYTAĆ:

- a. Na czym polegały te projekty?
- b. Gdzie, kiedy i przez kogo były realizowane? Jaką cieszyły się opinią?

➤ Czy słyszał(a) Pan(i) o jakiś innych projektach pomocowych w ogóle (realizowanych przez inne organizacje, inne państwa), które realizowały działania podobne do projektu?

DOPYTAĆ

- a. Na czym polegały te projekty?
- b. Gdzie, kiedy i przez kogo były realizowane?

➤ Jakiego rodzaju projekty byłyby najbardziej potrzebne, patrząc na potrzeby Państwa społeczności?

Podziękowanie za udział w Wywiadzie.

5. Scenariusz wywiadu indywidualnego z wykonawcą działań projektowych – wolontariuszem

INSTRUKCJA dla badacza:

1. Celem wywiadu jest pozyskanie danych nt. wybranych aspektów realizacji projektów w ramach polskiej współpracy rozwojowej
2. Pozwól rozmówcy mówić. Nie przerywaj, nie wchodź w słowo, nie próbuj kończyć myśli
3. Słuchaj z uwagą i skupieniem
4. Dopytuj np. Dlaczego? Jak to się stało? Z czego to wynika?

WPROWADZENIE – Informacja o badaniu, anonimowości, chęci nagrywania

Wywiad jest częścią badania mającego na celu analizę efektywności, użyteczności, trwałości i trafności pomocy udzielanej ze środków rezerwy celowej na współpracę rozwojową w wybranych krajach Afryki i Bliskiego Wschodu (Etiopii, Kenii, Tanzanii i Palestynie). Badanie jest realizowane przez niezależnego ewaluatora – Fundację IDEA Rozwoju, na zlecenie Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP.

Państwa opinie pomogą nam m.in. określić główne czynniki, które wpływają na efektywność projektów realizowanych w ramach polskiej współpracy rozwojowej oraz nakreślić ew. kierunki rozwoju polskich działań w tym zakresie. **W badaniu, jak i przy prezentacji wyników zachowana będzie pełna anonimowość.**

Nasza rozmowa powinna zająć nie więcej niż godzinę.

Czy wyraża Pani/Pan zgodę na nagrywanie wywiadu?

PYTANIA do WYWIADU

- Uprzejmie proszę krótko opowiedzieć jak wyglądało Pana/Pani uczestnictwo w projekcie?
- Co skłoniło Panią/Pana do udziału w wolontariacie w ramach programu Wolontariat polska pomoc (dalej: WPP)?
- Jak Pani/Pan ocenia sposób przygotowania wolontariuszy do udziału w działaniach projektowych?

DOPYTAĆ:

- a. W jakiego rodzaju szkoleniach brał(a) Pan/Pani udział w ramach przygotowań do realizacji projektu? Jaka była ich forma, kto je organizował?
- b. Jak Pani/Pan ocenia przydatność szkoleń dla wolontariuszy?
  - *organizowanych przez MSZ realizowanych w trybie on-line i stacjonarnych,*
  - *organizowanych dla wolontariuszy przez organizacje wolontariackie?*
  - *organizowanych przez organizacje przyjmujące, po przyjeździe na miejsce realizacji projektu?*
- c. Jakie elementy systemu szkoleń wymagają modyfikacji, w celu zwiększenia ich przydatności?
- d. Czy były jakieś inne formy przygotowania do udziału w projekcie? Co jeszcze byłoby potrzebne w przygotowaniach wolontariusza do pracy z beneficjentami?

- Czy są jakieś powody, dla których szczególnie warto zaangażować się w wolontariat akurat w ramach programu WPP?
- W jaki sposób doświadczenia nabyte w ramach wolontariatu polskiej pomocy wpłynęły Pani/Pana dalsze życie?
- Jak ocenia Pani/Pan WPP na tle innych programów, w których brał/brała udział?
- Jaka jest Pani/Pana opinia odnośnie działań w obszarze edukacji globalnej?
DOPYTAĆ:
  - a. Czy był(a) Pan/Pani zaangażowana w działania tego typu? Jeśli tak, to w jaki sposób?
  - b. Czy działania tego typu są potrzebne? [poprosić o wyjaśnienie, uzasadnienie wyrażonej opinii]
- W jaki sposób Pani(a) zdaniem projekt wpłynął na sytuację społeczności lokalnej / innych uczestników projektu?
DOPYTAĆ:
  - a. Jakie elementy projektu najbardziej wpłynęły na sytuację odbiorców wsparcia?
  - b. Czego zabrakło w tym projekcie? Co jeszcze można byłoby zrobić, żeby jeszcze bardziej poprawić sytuację odbiorców wsparcia?
- Jak ogólnie ocenia Pan(i) projekt, w którym Pan(i) brał udział?
DOPYTAĆ:
  - a. Czy warto było w nim uczestniczyć? [poprosić o wyjaśnienie, uzasadnienie każdej wyrażonej opinii]
  - b. Czy napotkał(a) Pan(i) jakieś problemy związane z uczestnictwem w projekcie? Jeżeli tak, to jakie? Czy udało się je rozwiązać?
- Czy słyszał(a) Pan(i) o jakiś innych projektach realizowanych/finansowanych przez Polskę (w ramach polskiej pomocy)?
DOPYTAĆ:
  - a. Na czym polegały te projekty?
  - b. Gdzie, kiedy i przez kogo były realizowane? Czy wpłynęły one na działania wolontariusza – pomogły, przeszkodziły itp.?
- Czy słyszał(a) Pan(i) o jakiś innych projektach pomocowych w ogóle (realizowanych przez inne organizacje, inne państwa), które realizowałyby działania podobne do projektu?
DOPYTAĆ:
  - a. Na czym polegały te projekty?
  - b. Gdzie, kiedy i przez kogo były realizowane?
- Jakiego rodzaju projekty byłyby najbardziej potrzebne, patrząc na potrzeby lokalnej społeczności?

Podziękowanie za udział w Wywiadzie.

VI.6. BADANIA ETNOGRAFICZNE

Notatka z badania etnograficznego

Ewaluacja polskiej współpracy rozwojowej udzielanej za pośrednictwem MSZ RP w latach 2012-2015 w wybranych krajach Afryki i Bliskiego Wschodu

(Etiopii, Kenii, Tanzanii i Palestynie)

Autor notatki:	
Miejsce:	
Data:	

Lokalizacja miejscowości

Charakterystyka otoczenia miejsca realizacji projektu.

Stopień rozwoju miejsca realizacji projektu w porównaniu z innymi odwiedzionymi miejscami w danym kraju.

Lokalna społeczność

Charakterystyka społeczności lokalnej – m.in. źródeł utrzymania, relacji społecznych, struktur władzy, dominujących religii, zwyczajów.

Otwartość i gotowość do nawiązywania kontaktu. Chęć wypowiedania się na temat projektu i udzielania dodatkowych informacji.

Miejsce realizacji projektu

Sposób dopasowania realizowanych projektów do lokalnych uwarunkowań kulturowych, politycznych i gospodarczych.

Korzystanie z infrastruktury/sprzętu będących efektami projektu (jeśli dotyczy).

Dokumentacja zdjęciowa

Zdjęcia miejsc realizacji projektów, członków społeczności lokalnej oraz ich otoczenia.

Obserwacje dodatkowe

Inne wnioski (np. wpływ uwarunkowań kulturowych, społecznych oraz politycznych na trwałość, efektywność i użyteczność projektu, stopień kwalifikacji osób zaangażowanych w realizację).

A large empty rectangular box with a thin black border, intended for providing additional observations or conclusions related to the project's sustainability, effectiveness, and utility, as well as the qualifications of those involved in its implementation.

VI.7. CASE STUDY

1. **Wzór fiszki studium przypadku dla zespołu badawczego (raport wewnętrzny)** – na podstawie takich raportów powstaną fiszki projektów, które zostaną przekazane Zamawiającemu

Miejsce realizacji projektu:	
Tytuł projektu:	
Numer projektu:	
Nazwa Wnioskodawcy:	
Typ Wnioskodawcy (Administracja, NGO, Wolontariat, Naukowe):	
Typ beneficjenta (młodzież, ogół ludności, kobiety itp.)	
Typ projektu (edukacyjny, infrastrukturalny, zdrowie publiczne itp.)	
Okres realizacji:	
Całkowita wartość projektu (dodatkowo dofinansowanie MSZ, jeżeli inne niż całkowita wartość projektu)	

MATERIAŁY WYKORZYSTANE DO ANALIZY

MATERIAŁY WYKORZYSTANE DO ANALIZY	
Szczegółowa analiza danych zastanych (np. dokumentacji projektowej/sprawozdań z realizacji projektów)	<i>Wskazać jakie</i>
Badania etnograficzne (ustrukturyzowana obserwacja nieuczestnicząca wraz z dokumentacją fotograficzną, swobodny ukierunkowany wywiad etnograficzny)	<i>Wskazać jakie</i>
Dodatkowe wywiady indywidualne	<i>Wskazać jakie</i>
Inne	<i>Wskazać jakie</i>

CECHY WYRÓŻNIAJĄCE PROJEKT

Informacja o powodach wyboru danego projektu do pogłębionego studium przypadku

OPIS PROJEKTU

Krótki opis projektu (w tym opis realizowanych działań) wraz z uzasadnieniem oraz kontekstem jego realizacji

Szczególną uwagę należy zwrócić na następujące pytania badawcze:

- *Pytanie badawcze nr 2: Czy/ w jaki sposób realizowana była w ramach polskiej pomocy zasada ownership?*
- *Pytanie badawcze nr 6: Czy/ w jakich aspektach występowała synergia między polskimi projektami/ działaniami na danym obszarze lub dla danej grupy interesariuszy?*
- *Dodatkowe pytanie badawcze nr 2: W jakim stopniu i w jakich formach w przygotowanie i realizację projektów włączani byli partnerzy lokalni w krajach-beneficjentach wsparcia oraz jak realizacja zasady „empowerment” wpłynęła na efekty wsparcia, jak i na potencjał organizacji partnerskich z krajów beneficjentów wsparcia?*

EFEKTY PROJEKTU

Zakładane i osiągnięte efekty projektu

Szczególną uwagę należy zwrócić na następujące pytania badawcze:

- *Pytanie badawcze nr 1: Czy/ w jakim stopniu/ które działania lub projekty miały szczególnie pozytywny wpływ na wdrażanie planów, programów, strategii rozwoju lub innych dokumentów o podobnym znaczeniu (przyjętych w poszczególnych państwach biorcach pomocy oraz w Polsce), a także na realizację Milenijnych Celów Rozwoju / których w największym stopniu?*
- *Pytanie badawcze nr 3: Jakie produkty/ działania/ projekty/ typy projektów w ramach polskiej pomocy i dlaczego miały największy/ najmniejszy wpływ na trwałą poprawę sytuacji beneficjentów?*
- *Pytanie badawcze nr 4: Czy/ którzy najczęściej/ w jaki sposób beneficjenci kontynuują lub multiplikują działania zapoczątkowane przez program polskiej pomocy?*
- *Pytanie badawcze nr 8: Czy/ w jakim stopniu/ w jakich działaniach efektem przeprowadzonych inicjatyw pomocowych były korzyści związane z tzw. „miękką siłą” dyplomacji? W jaki sposób można wzmocnić korelację pomiędzy polską współpracą rozwojową a realizacją celów polskiej polityki zagranicznej i gospodarczej?*
- *Dodatkowe pytanie badawcze nr 1: Jaka jest trwałość projektów realizowanych w kontekście konfliktu oraz jakie czynniki sprzyjają zapewnieniu trwałości projektów?*

- *Dodatkowe pytanie badawcze nr 2: W jakim stopniu i w jakich formach w przygotowanie i realizację projektów włączani byli partnerzy lokalni w krajach-beneficjentach wsparcia oraz jak realizacja zasady „empowerment” wpłynęła na efekty wsparcia, jak i na potencjał organizacji partnerskich z krajów beneficjentów wsparcia?*

GŁÓWNE WYZWANIA I TRUDNOŚCI W REALIZACJI PROJEKTU

Opis i analiza najważniejszych wyzwań i trudności, które wystąpiły w związku z realizacją projektu

PROPOZYCJE USPRAWNIENÍ I WNIOŚKI NA PRZYSZŁOŚĆ

Najważniejsze lekcje na przyszłość (lessons learned)

OCENA PROJEKTU

Ocena projektu na podstawie wniosków z analizy dokumentacji, badań etnograficznych oraz analizy eksperckiej

Szczególną uwagę należy zwrócić na następujące pytania badawcze:

- *Pytanie badawcze nr 8: Czy/ w jakim stopniu/ w jakich działaniach efektem przeprowadzonych inicjatyw pomocowych były korzyści związane z tzw. „miękką siłą” dyplomacji? W jaki sposób można wzmocnić korelację pomiędzy polską współpracą rozwojową a realizacją celów polskiej polityki zagranicznej i gospodarczej?*
- *Dodatkowe pytanie badawcze nr 1: Jaka jest trwałość projektów realizowanych w kontekście konfliktu oraz jakie czynniki sprzyjają zapewnieniu trwałości projektów?*
- *Dodatkowe pytanie badawcze nr 2: W jakim stopniu i w jakich formach w przygotowanie i realizację projektów włączani byli partnerzy lokalni w krajach-beneficjentach wsparcia oraz jak realizacja zasady „empowerment” wpłynęła na efekty wsparcia, jak i na potencjał organizacji partnerskich z krajów beneficjentów wsparcia?*

MOCNE STRONY PROJEKTU

•

SŁABE STRONY PROJEKTU

•

REKOMENDACJE DLA OGÓŁU DZIAŁAŃ POMOCOWYCH	
<i>Rekomendacje o charakterze systemowym, mające znaczenie dla ogółu działań pomocowych MSZ</i>	

DOKUMENTACJA FOTOGRAFICZNA

Opis:

- *Zdjęcie 1*
- *Zdjęcie 2*
- *Zdjęcie 3*

2. Wzór fiszki dla studium przypadku (na żółto zaznaczono elementy, które znajdują się wyłącznie w fiszce pogłębionej) przekazywany Zamawiającemu.

Miejsce realizacji projektu:	
Tytuł projektu:	
Numer projektu:	
Nazwa Wnioskodawcy:	
Typ Wnioskodawcy (Administracja, NGO, Wolontariat, Naukowe):	
Typ beneficjenta (młodzież, ogół ludności, kobiety itp.)	
Typ projektu (edukacyjny, infrastrukturalny, zdrowie publiczne itp.)	
Okres realizacji:	
Całkowita wartość projektu (dodatkowo dofinansowanie MSZ, jeżeli inne niż całkowita wartość projektu)	

CECHY WYRÓŻNIAJĄCE PROJEKT

Informacja o powodach wyboru danego projektu do **pogłębionego** studium przypadku

OPIS PROJEKTU

Krótki opis projektu (w tym opis realizowanych działań) wraz z uzasadnieniem **oraz kontekstem** jego realizacji

EFEKTY PROJEKTU

Zakładane i osiągnięte efekty projektu

GŁÓWNE WYZWANIA I TRUDNOŚCI W REALIZACJI PROJEKTU

Opis i analiza najważniejszych wyzwań i trudności, które wystąpiły w związku z realizacją projektu

PROPOZYCJE USPRAWNIENÍ I WNIO SKI NA PRZYSZŁOŚĆ

Najważniejsze lekcje na przyszłość (lessons learned)

OCENA PROJEKTU

Ocena projektu na podstawie wniosków z analizy dokumentacji, badań etnograficznych oraz analizy eksperckiej

MOCNE STRONY PROJEKTU	SŁABE STRONY PROJEKTU
•	•
REKOMENDACJE DLA OGÓŁU DZIAŁAŃ POMOCOWYCH	
<i>Rekomendacje o charakterze systemowym, mające znaczenie dla ogółu działań pomocowych MSZ</i>	

DOKUMENTACJA FOTOGRAFICZNA

Opis:

- Zdjęcie 1
- Zdjęcie 2
- Zdjęcie 3